
Περὶ τοῦ Ἐμφαινομένου προσώπου τῷ
κύκλῳ τῆς Σελήνης

Πλούταρχος

1778

IMPENSIS GOTTHELF THEOPHIL GEORGI

INTERNET ARCHIVE ONLINE EDITION

CC Αναφορά-Μη Εμπορική Χρήση 4.0

I Περὶ τοῦ Ἐμφαινομένου προσώπου τῷ κύκλῳ τῆς Σελήνης¹

Ο μὲν τοῦν Σύλλας² ταῦτα εἶπε. τῷ γὰρ ἐμῷ μύθῳ προσήκει, κάκειθὲν ἐστίν. ἀλλὰ δεῖ τι πρὸς τὰς ἀνὰ χεῖρα ταύτας καὶ διὰ στόματος πᾶσι δόξας περὶ τοῦ προσώπου τῆς σελήνης προσανακρούσασθαι· πρῶτον ἡδέως ἂν μοι δοκῶ πυθέσθαι. Τί δ' οὐκ ἐμέλλμεν (εἶπον) ὑπὸ τῆς ἐν τούτοις ἀπορίας ἐπ' ἐκείνους ἀπωσθέντες; ὥς γὰρ οἱ ἐν νοσήμασι χρονίοις πρὸς τὰ κοινὰ βοηθήματα καὶ τὰς συνήθεις διαίτας ἀπειπόντες, ἐπὶ καθαροὺς καὶ περιήπτα καὶ ὀνείρους τρέπονται, οὕτως ἀναγκαῖον ἐν δυσθεωρήτοις καὶ ἀπόροις σκέψεσιν, ὅταν οἱ κοινοὶ καὶ ἔνδοξοι καὶ συνήθεις λόγοι μὴ πείθωσι, πειρᾶσθαι τῶν ἀτοπωτέρων, καὶ μὴ καταφρονεῖν, ἀλλ' ἐπάδειν ἀτεχνῶς ἑαυτοῖς τὰ τῶν παλαιῶν, καὶ διὰ πάντων τάληθες ἐξελέγχειν. ὅρᾳς γὰρ εὐθύς, ὥς ἄτοπος ὁ λέγων, τὸ φαινόμενον εἶδος³ ἐν τῇ σελήνῃ πάθος εἶναι τῆς ὄψεως, ὑπεικούσης τῇ λαμπρότητι δι' ἀσθένειαν, ὃ ... καλοῦμεν⁴· οὐ συνορῶν, ὅτι πρὸς τὸν ἥλιον ἔδει τοῦτο γίνεσθαι μᾶλλον, ὅξυν ἀπαντῶντα καὶ πλήκτην, ὥς που καὶ Ἐμπεδοκλῆς τὴν ἐκατέρων ἀποδίδωσιν οὐκ ἀηδῶς διαφορὰν·

Ἥλιος ὀξυμελής, ἡ δὲ λάϊνα σελήνη⁵·

τὸ ἐπαγωγὸν αὐτῆς καὶ ἱλαρὸν καὶ ἄλυπον οὕτω προσαγορεύσας. ἔπειτα λόγον ἀποδίδους, καθ' ὃν αἱ ἀμυδραὶ καὶ ἀσθενεῖς ὄψεις οὐδεμίαν διαφορὰν ἐν τῇ σελήνῃ μορφῆς ἐνορῶσιν, ἀλλὰ λεῖος αὐταῖς ἀντιλάμπει καὶ περίπλεως αὐτῆς ὁ κύκλος. οἱ δ' ὅξυν καὶ σφοδρὸν ὀρῶντες, ἐξακριβοῦσι μᾶλλον, καὶ διαστέλλουσιν ἐκτυπούμενα τὰ εἶδη τοῦ προσώπου, καὶ τῆς διαφορᾶς ἀπονται σαφέστερον. ἔδει γὰρ (οἶμαι) τοῦναντίον, εἴπερ ἡττωμένου τὰ⁶ ... ὄμματος ἐποίες τὴν φαντασίαν. ὅπου τὸ πάσχον ἀσθενέστερον εἶναι, τὸ φαινόμενον. ἡ δ' ἀνωμαλία καὶ παντάπασιν ἐλέγχει τὸν λόγον. οὐ γὰρ ἐπὶ συνεχοῦς σκιᾶς καὶ συγκεχυμένης ὄψις. ἀλλ' οὐ φαύλως

¹Neque hic, neque alibi, ubi tot lacunae sunt, tot defectus, tot mendae, iniquus nobis esse debes, Lector, si tua, adeoque nostra etiam voluntate minus praestitimus. Nam neque affingere nostra Plutarco debuimus verba, quod non tam ostentationis est arrogantis, quam temeritatis insolentis: neque ipsius verba, codicum subsidio demto, restitui possunt. Spero tamen, quaedam impedimenta nos, solertibus coniecturis usos, summouisse, ut expeditior multo, atque antehac, huius libri tibi (quod idem in Symposiacis, Erotico, aliisque factum a nobis deprehendere potes) esse queat lectio, id quod te boni consulere par est, nos monuisse opus habuimus. *Xylander*.

²Carere initio librum, quod est, esse ἀκέφαλον, non est obscurum: Syllae huius etiam in aliis libris est mentio nostri Plutarchi. *Xylander*.

³Pro τὸ Φαινόμενον εἶδος Turn. dat τὸ καλούμενον πρόσωπον.

⁴ὃ * καλοῦμεν] Forte ὃ ἀμβλυώττειν καλοῦμεν. *Xylander*. Ex Turn. affertur: ὅπερ ἀνάκλασιν, vel ἀνακλασθαι, καλοῦμεν.

⁵ἡ δὲ λάϊνα σελήνη] Versum corrigere vix ausim, etsi fortasse pro ἡ δὲ scriptum fuit a poeta ἡ δ' αὖ, vel ἡδ' αὖ: sed pro λάϊνα, minime dubium est, legendum esse Ἰάειρα. [et sane Turn. et Vulc. dant ἡ δὲ Ἰάειρα] Lunae enim nomen est Ἰάειρα, quod non Hesychius modo annotavit, sed etiam versus exstat Empedoclis in Simplicii in Aristotelis Physica commentariis:

Ἡ δὲ Φλόξ Ἰάειρα μίνυνθα δίης τυχε γαίης.

Obtigit et flammae lunari portio terrae.

Iam Apollodorus bibliothecae lib. 3. Phoeben et Ilairam Leucippi et Philodices, Inachi filiae, filias facit: quarum hanc Castor, illam Pollux duxerit uxorem: quod idem est apud Scholiasten Homeri Iliad. γ. ad versum 243. Atqui *Phoeben* vocari Lunam notissimum est, minimeque fallit, poetarum fabulis etiam astronomica fuisse antiquis involuta. Quid quod Plutarchus ἐτυμολογῶν hoc loco, Lunae nomen παρὰ τὸ ἱλαρὸν deducit? Non ergo iam *saxeam lunam*, sed *renidentem et suaviter fulgentem*, habent lectores: restitutamque sibi Empedoclis sententiam: et ὀξυβελῆς suspicor, non ὀξυμελής, legendum. *Xylander*. ὀξυβελῆς dant etiam Turn. et Vulc.

⁶Ex Turn. affertur τοῦ ὄμματος.

υπογράφων ὁ Ἀγησιάνναξ⁷ εἶρηκε·

Πᾶσα μὲν ἦδε περίξ πυρὶ λάμπεται, ἐν δ' ἄρα μέσση ... Γλαυκότερον κυάνοιο φαίνεται
ἡὔτε κούρος⁸

Ὅμμα, καὶ ὑγρὰ μέτωπα. τὸ δ' ἐρεύθει ἅντα ἔοικεν· ὄντως γὰρ ὑποδύεται περιόντα⁹ τοῖς
λαμπροῖς τὰ σκιερά. καὶ πιέζει πάλιν ὑπ' αὐτῶν καὶ ἀποκοπτόμενα· καὶ ὅλως πέπλεκται δι'
ἀλλήλων· ... γραφικὴν τὴν δια... εἶναι¹⁰ τοῦ σχήματος ... καὶ πρὸς Κλέαρχον,¹¹ ὃ Ἀριστοτέλης,
οὐκ ἀπιθάνως ἐδόκει λέγεσθαι τὸν ὑμέτερον. ὑμέτερος γὰρ ἀνὴρ ὁ Ἀριστοτέλης, τοῦ παλαιοῦ
γεγονῶς συνήθης, εἰ καὶ πολλὰ τοῦ Περιπάτου παρέτρεψεν. ὑπολαβόντος δὲ τοῦ Ἀπολλω-
νιάδου τὸν λόγον, καὶ, τίς ἦν ἡ δόξα τοῦ Κλεάρχου, διαπυθομένου· Παντὶ μᾶλλον (ἔφη)
ἀγνοεῖν, ἢ σοι, προσήκόν ἐστι λόγον, ὥσπερ ἀφ' ἐστίας τῆς γεωμετρίας ὁρμώμενον. λέγει γὰρ
ἀνὴρ, εἰκόνας ἐσοπτρικὰς εἶναι καὶ εἰδῶλα τῆς μεγάλης θαλάσσης, ἐμφαινόμενα τῇ σελήνῃ τὸ
καλούμενον πρόσωπον. ἢ τε γὰρ Ἴτυς¹² ἀνακλωμένη πολλαχόθεν ἄπτεσθαι τῶν οὐ κατ' εὐθυ-
ωρίαν ὁρμώμενων πέφυκεν, ἢ τε πανσέληνος αὐτὴ πάντων ἐσόπτρων ὁμαλότητι καὶ στιλπ-
νότητι κάλλιστόν ἐστι καὶ καθαρώτατον. ὥσπερ οὖν τὴν¹³ ... οἴεσθε ὑμεῖς ἀνακλωμένης ἐπὶ
τὸν ἥλιον τῆς ὄψεως ἐνορᾶσθαι τῷ νέφει λαβόντι νοτεράν ἡσυχὴν λειότητα καὶ ... ξιν,¹⁴ οὕτως
ἐκεῖνος ἐνορᾶσθαι τῇ σελήνῃ τὴν ἔξω θάλασσαν, οὐκ ἐφ' ἧς ἐστι χώρας, ἀλλὰ ὅθεν ἡ κλάσις
ἐποίησε τὴν ὄψιν,¹⁵ τὴν ἐπαφὴν αὐτῆς καὶ τὴν ἀνταύγειαν· ὥς που πάλιν ὁ Ἀγησιάνναξ εἶρηκεν
·

Ἡ πόντου μέγα κύμα καταντία¹⁶ κυμαίνοντος,
Δείκελον ἰνδάλλοιτο πυριφλεγέθοντος ἐσόπτρου.

πεισθεῖς¹⁷ ὃν ὁ Ἀπολλωνίδης· Ὡς ἴδιον (εἶπε) καὶ καινὸν ὅλως τὸ σκευώρημα τῆς δόξης.
τόλμαν δὲ τίνα καὶ μούσαν ἔχοντος ἀνδρός, ἀλλὰ πῇ¹⁸ τὸν ἔλεγχον αὐτῷ προσήγε. Πρῶτον
μὲν (εἶπον) εἰ¹⁹ μία φύσις τῆς ἔξω θαλάσσης ἐστὶ, σύρρουν καὶ συνεχὲς πέλαγος, ἢ δ' ἐμφασίς
οὐ μία τῶν ἐν τῇ σελήνῃ μελασμάτων, ἀλλ' οἷον ἰσθμοὺς ἔχουσα, τοῦ λαμπροῦ διαιροῦν-
τος καὶ διορίζοντος τὸ σκιερόν· ὅθεν ἐκάστου τόπου χωρισθέντος, καὶ πέρας ἴδιον ἔχοντος,
αἱ τῶν φωτεινῶν ἐπιβολαὶ τοῖς σκοτεινοῖς ὕψους²⁰ εἰκόνα καὶ βάθος λαμβάνουσαι τὰς περὶ
τὰ ὅμματα καὶ τὰ χεῖλη εἰκόνας φαινομένας ὁμοιώματα διετύπωσαν· ὥστ' ἡ πλείονας ἔξω
θαλάσσης ὑποληπτέον ἰσθμοῖς τισι καὶ ἡπείροις ἀπολαμβανομένας, ὅπερ ἐστὶν ἄτοπον καὶ

⁷ ὁ Ἀγησιάνναξ Turn. et Vulc.

⁸ In his versibus pro κούρος legi κούρης, et τὸ δ' ἅντα ἔοικεν ἐρεύθει: quanquam valde dubito de voce ἐρεύθει. Xylander. Pro κούρος Turn. et Vulc. dant κούρου.

⁹ περιόντα Turn. et Vulc.

¹⁰ Ex Turn. et Vulc. citatur: διαγραφικὴ νῆ Δία τοῦ σχήματος.

¹¹ Κλέαρχον Ald. Κλίταρχον Turn.

¹² Pro Ἴτυς dant ὀψις Turn. et Vulc.

¹³ ὥσπερ οὖν τὴν *] Pro asterisco sufficit ἴριν. Xylander. Et hanc vocem sane addunt Turn. et Vulc. e quorum posteriore affertur etiam πῇξιν pro ἴριν.

¹⁴ Pro καὶ * ξιν potest legi καὶ σύντηξιν. Xylander. Ex Turn. affertur καὶ τῇξιν, vel πῇξιν.

¹⁵ τῆς ὄψεως Turn.

¹⁶ κατ' ἀντία, duobus vocab. Turn. et Vulc.

¹⁷ Pro πεισθεῖς Xylander vult legi ἡσθεῖς.

¹⁸ Pro πῇ Turn. et Vulc. dant σὺ, et pro προσήγε, πρόσαγε.

¹⁹ Pro εἰ Turn. exhibet ὅτι.

²⁰ ὕψους Ald. et Bas.

ψεῦδος, ἢ μιᾶς οὔσης, οὐ πιθανόν²¹ εἰκόνα διεσπασμένην οὕτως ἐμφαίνεσθαι. ἐκεῖνο μὲν γὰρ ἐρωτᾶν ἀσφαλέστερόν ἐστιν, ἢ ἀποφαίνεσθαι, σοῦ παρόντος, εἰ, τῆς οἰκουμένης εὖρος ἐχούσης²² καὶ μήκος, ἐνδέχεται πᾶσαν ὡσαύτως ἀπὸ τῆς σελήνης ὄψιν ἀνακλωμένην ἐπιθιγάνειν τῆς θαλάσσης καὶ τοῖς ἐν αὐτῇ μεγάλη θαλάττῃ πλέουσι νῆ Δία καὶ οἰκοῦσιν, ὥσπερ Βρεττανοῖς. καὶ ταῦτα μὴδὲ τῆς γῆς, ὡς ἔφατε, πρὸς τὴν σφαῖραν τῆς σελήνης κέντρον λόγον ἐπεχούσης. Τουτὶ μὲν οὖν (ἔφην) σὸν ἔργον ἐπισκοπεῖν. τὴν δὲ πρὸς τὴν σελήνην ἢ τῆς ὀψεως κλάσιν, οὐκέτι σὸν, οὐδὲ Ἰππάρχου. καίτοι γε, φίλε πρίαμ²³ ... ἀλλὰ πολλοῖς οὐκ ἀρέσκει φυσιολογῶν περὶ τῆς ὀψεως. αὐτὴν ὁμοπαθῇ²⁴ κρᾶσιν ἴσχειν καὶ σύμπηξιν εἰκὸς ἐστὶ μᾶλλον, ἢ πληγὰς τινὰς καὶ ἀποπηδήσεις, οἷας ἔπλαττε τῶν ἀτόμων Ἐπίκουρος. οὐκ ἐβελήσει δὲ (οἶμαι) τὴν σελήνην ἐμβριθὲς ὑποθέσθαι σῶμα καὶ στερεὸν ὑμῖν ὁ Κλέαρχος, ἀλλ' ἄστρον αἰθέριον καὶ φωσφόρον, ὡς φατέ,²⁵ τοιαύτῃ τὴν ὄψιν, ἢ θραύσιν²⁶ προσήκει καὶ ἀποστρέφειν, ὥστ' οἴχεσθαι τὴν ἀνάκλασιν. εἰ δὲ προσδεῖται τις ἡμᾶς, χρησόμεθα, πῶς μόνον πρόσωπόν ἐστιν ἐν τῇ σελήνῃ τὸ τῆς θαλάσσης ἔσοπτρον, ἄλλω δ' οὐδενὶ τῶν τοιούτων ἀστέρων ἐνοράται. καίτοι τό γ' εἰκὸς ἀπαιτεῖ, πρὸς ἅπαντας, ἢ πρὸς μὴθένα τούτων, πάσχειν τὴν ὄψιν · ἀλλ' ... πρὸς τὸν Λεύκιον ἐφ' ὧν²⁷ ἀποβλέψας, ὃ πρῶτον ἐλέχθη τῶν ἡμετέρων, ὑπόμνησον. καὶ ὁ Λεύκιος · Ἀλλὰ μὴ δόξωμεν (ἔφη) κομιδῇ προπηλακίζειν τὸν Φαρνάκην, οὕτω τὴν Στωϊκὴν δόξαν ἀπροσάντητον ὑπερβαίνοντες, εἰπὶ δὴ τι πρὸς τὸν ἄνδρα, πάντως²⁸ ἀέρος μίγμα καὶ μαλακοῦ πυρὸς ὑποτιθέμενον τὴν σελήνην, εἴτα οἷον ἐν γαλήνῃ φρίκης ὑποτρεχούσης φάσκοντα τοῦ ἀέρος διαμελαίνοντος ἔμφασιν γίνεσθαι μορφοειδῇ ... χρηστῶς γε (εἶπον) ὦ Λεύκιε, τὴν ἀτοπίαν εὐφήμοις περιαμπέχεις ὀνόμασιν. οὐχ οὕτω δὲ ὁ ἐταῖρος ἡμῶν, ἀλλ', ὅπερ ἀληθὲς ἦν, ἔλεγεν, ὑποπιέζειν αὐτοὺς τὴν σελήνην, σπῖλων καὶ μελασμῶν ἀναπιμπλάντας, ὁμοῦ μὲν Ἄρτεμιν καὶ Ἀθηνᾶν ἀνακαλοῦντας, ὁμοῦ δὲ σύμμιγμα²⁹ καὶ φύραμα ποιοῦντας ἀέρος ζοφεροῦ καὶ πυρὸς ἀνθρακώδους, οὐκ ἔχουσιν ἔξαψιν, οὐδ' αὐγὴν οἰκείαν, ἀλλὰ δυσκρινὲς τι σῶμα τυφόμενον αἰεὶ καὶ πυρίκαυστον · ὥσπερ τῶν κεραυνῶν τοὺς ἀλαμπεῖς καὶ ψολόεντας ὑπὸ τῶν ποιητῶν προσαγορευομένους. ὅτι μέντοι πῦρ ἀνθρακῶδες, οἷον οὗτοι τὸ τῆς σελήνης ποιοῦν, οὐκ ἔχει διαμονήν, οὐδὲ σύστασιν, ὅλως, ἐὰν μὴ στερεᾶς ὕλης καὶ στεγούσης ἅμα καὶ τρεφούσης ἐπιλάβηται, βέλτιον οἶμαι συνορᾶν ἐνίων φιλοσόφων τοὺς ἐν παιδιᾷ λέγοντας, τὸν Ἡφαίστον εἰρῆσθαι χολὸν, ὅτι τὸ πῦρ ξύλων χωρὶς, ὥσπερ οἱ χολοὶ βακτηρίας, οὐ πρόεισιν. εἰ οὖν ἡ σελήνη πῦρ ἐστὶ, πόθεν αὐτῇ τοσοῦτος ἐγγέγονεν ἀήρ · ὁ γὰρ ἄνω καὶ κύκλῳ φερόμενος οὕτοσι τόπος, οὐκ ἀέρος, ἀλλὰ κρεῖττονος οὐσίας, καὶ πάντα λεπτύνειν καὶ συνεξάπτειν φύσιν ἐχούσης ἐστίν. εἰ δὲ γέγονε, πῶς οὐκ οἴχεται μεταβάλλων εἰς ἕτερον εἶδος, ὑπὸ τοῦ πυρὸς ἐξαιθερωθεὶς, ἀλλὰ σώζεται, καὶ συνοικεῖ πυρὶ τοσοῦτον χρόνον, ὥσπερ ἥλος ἀραρῶς τοῖς αὐτοῖς αἰεὶ μέρεσι καὶ συγγεγομφωμένος. ἀραιῶ μὲν γὰρ ὄντι καὶ συγκεχυμένῳ μὴ μένειν, ἀλλὰ σφάλλεσθαι, προσήκει. συμπεπηγέναι δ' οὐ δυνατόν ἀναμειγμένον πυρὶ, καὶ μήτε

²¹πιθανὴν Ald. et Bas.

²²Pro ἐχούσης dant ἴσης Ald. et Bas.

²³Φίλε πρίαμ. *] Legendum videtur Φίλε Λαμπρία, πολλοῖς: et verti potuisse sine asterisco: *Quanquam hic, mi Lampria, multis. Xylander*. Ex Turn. et Vulc. citatur Φίλε Πρίαμε, vel Λαμπρία.

²⁴ἢν ὁμοιοπαθεῖν affertur ex Turn. et Vulc.

²⁵Pro ὡς Φατέ sententia videtur subiicere ὧ οὐ Φατέ. *Xylander*.

²⁶θραύειν Turn. et Vulc.

²⁷Pro ἐφ' ὧν (ut videtur: non enim accurate indicatur, ad quam vocem haec lectio pertineat) dant εἶπον Turn. et Vulc.

²⁸παντός Ald. et Bas.

²⁹σύμμιγμα Ald. et Bas.

ύγρου μετέχοντα, μήτε γῆς, οἷς μόνοις ἄηρ συμπήγνυσθαι πέφυκεν. ἡ δὲ ῥύμη καὶ τὸν ἐν λίθοις ἄερα, καὶ τὸν ἐν ψυχρῷ μολίβδῳ, συνεκκᾶει · μήτι γε δὴ τὸν ἐν πυρὶ δινομένῳ³⁰ μετὰ τάχους τοσούτου. καὶ γὰρ Ἐμπεδοκλεῖ δυσκολαίνουσι, πάγον ἄερος χαλαζώδη ποιοῦντι τὴν σελήνην, ὑπὸ τῆς τοῦ πυρὸς σφαίρας περιεχόμενον. αὐτοὶ δὲ τὴν σελήνην, σφαῖραν οὖσαν πυρὸς, ἄερα φασὶν ἄλλον ἄλλη διεσπασμένον περιέχειν, καὶ ταῦτα, μήτε ῥήξεις ἔχουσιν ἐν ἑαυτῇ, μήτε βάθη καὶ κοιλότητας, (ἅπερ οἱ γεώδη ποιοῦντες ἀπολείπουσιν) ἀλλὰ ἐπιπολῆς δηλονότι τῇ κυρτότητι ἐπικείμενον. τοῦτο δ' ἐστὶ καὶ πρὸς διαμονὴν ἄλογον, καὶ πρὸς θεῶν ἀδύνατον ἐν ταῖς πανσελήνοις. διορίσασθαι γὰρ οὐκ ἔδει μέλανα καὶ σκιερὸν, ἀλλ' ἁμαυροῦσθαι κρυπτόμενον, ἢ συνεκλάμπειν, ὑπὸ τοῦ ἡλίου καταλαμβανομένης τῆς σελήνης. καὶ γὰρ παρ' ἡμῖν ὁ μὲν ἐν βάθει καὶ κοιλώμασι τῆς γῆς, οὗ μὴ δίδειν αὐγῇ,³¹ διαμένει σκιώδης καὶ ἀφώτιστος · ὁ δ' ἔξωθεν τῇ γῇ περιεχυμένος, φέγγος ἴσχει καὶ χροάν αὐγοειδῇ. πρὸς πᾶσαν μὲν γὰρ ἐστὶ ποιότητα καὶ δύναμιν εὐκέραστος ὑπὸ μανότητος · μάλιστα δὲ φωτὸς ἂν ἐπιψαύσῃ μόνον, ὡς φατέ, καὶ θίγῃ, διόλου τρεπόμενος ἐκφωτίζεται. ταῦτο οὖν τοῦτο καὶ τοῖς εἰς βάθη τινὰ καὶ φάραγγας συνωθοῦσιν ἐν τῇ σελήνῃ τὸν ἄερα καὶ καλῶς ἔοικε βοηθεῖν, ὑμᾶς τε διεξελέγχει τοὺς ἐξ ἄερος καὶ πυρὸς οὐκ οἶδα ὅπως μινύοντας αὐτῆς καὶ συναρμόζοντας τὴν σφαῖραν. οὐ γὰρ οἷόν τε λείπεσθαι σκιὰν ἐπὶ τῆς ἐπιφανείας, ὅταν ὁ ἥλιος ἐπιλάμπῃ τῷ φωτὶ πᾶν, ὁπόσον καὶ ἡμεῖς ἀποτεμνόμεθα τῇ ὄψει τῆς σελήνης. καὶ ὁ Φαρνάκης, ἔτι μοῦ λέγοντος · Τοῦτο ἐκεῖνο πάλιν (εἶπεν) ἐφ' ἡμᾶς ἀφίκεται τὸ περιάκτον ἐκ τῆς Ἀκαδημίας, ἐν τῷ πρὸς ἐτέρους λέγειν, διατρίβοντας ἐκάστοτε μὴ παρέχειν ἔλεγχον, ὧν αὐτοὶ λέγουσιν · ἀλλ' ἀπολογουμένοις δεῖ χρῆσθαι, μὴ κατηγοροῦσιν ἂν ἐντυγχάνωσιν. ἐμὲ δ' οὖν οὐκ ἐξάξεσθε τήμερον εἰς τὸ διδόναι λόγον, ὧν ἐπικαλεῖτε τοῖς Στωϊκοῖς, πρὶν εὐθύνας λαβεῖν παρ' ὑμῶν, ἄνω τὰ κάτω τοῦ κόσμου ποιούντων. καὶ ὁ Λεύκιος γελάσας · Μόνον, (εἶπεν) ὦ τὰν, μὴ κρίσιν ἡμῖν ἀσεβείας ἐπαγγείλῃς. ὥσπερ Ἀρίσταρχος ᾤετο, δεῖν Κλεάνθη τὸν Σάμιον ἀσεβείας προκαλεῖσθαι τοὺς Ἑλληνας, ὡς κινοῦντα τοῦ κόσμου τὴν ἐστίαν, ὅτι φαινόμενα σώζειν ἄνῃρ ἐπειράτο, μένειν τὸν οὐρανὸν ὑποτιθέμενος. ἐξελίττεσθαι δὲ κατὰ λοξοῦ κύκλου τὴν γῆν, ἅμα καὶ περὶ τὸν αὐτῆς ἄξονα δινομένην. ἡμεῖς μὲν οὖν οὐδὲν αὐτοὶ παρ' αὐτῶν³² λέγομεν. οἱ δὲ γῆν ὑποτιθέμενοι τὴν σελήνην, ὧ βέλτιστε, τί μᾶλλον ἡμῶν ἄνω τὰ κάτω ποιοῦσι, τὴν γῆν ἰδρυόντων ἐνταῦθα μετέωρον ἐν τῷ ἀέρι, πολλῶν τινι μείζονα τῆς σελήνης οὖσαν ; ὡς ἐν τοῖς ἐκλειπτικοῖς πάθεσιν οἱ μαθηματικοὶ καὶ ταῖς διὰ τοῦ σκιάματος παρόδοις τῆς ἐποχῆς τὸ μέγεθος ἀναμετροῦσιν. ἢ τε γὰρ σκιά τῆς γῆς ἐλάττων ὑπὸ μείζονος τοῦ φωτίζοντος ἀνατείνει, καὶ τῆς σκιάς αὐτῆς, λεπτὸν ὄντα³³ ἄνω καὶ στενόν. οὐδ' Ὅμηρον, ὡς φησιν, ἔλαθεν, ἀλλὰ τὴν νύκτα θοῇν, ὀξύτητι τῆς σκιάς προσηγόρευσεν. ὑπὸ τούτου δ' ὅμως ἀλίσκομένη ταῖς ἐκλείψεσιν ἡ σελήνη τρισὶ μόλις τοῖς αὐτῆς μεγέθεσιν ἀπαλλάττεται. σκοπεῖ δὴ, πόσων ἢ γῆ σεληνῶν ἐστίν, εἰ σκιὰν ἀφίησιν, ἥ³⁴ ἢ βραχυτάτῃ πλάτος τρισέληνον. ἀλλ' ὅμως ὑπὲρ τῆς σελήνης, μὴ πέσῃ, δεδοίκατε. περὶ δὲ τῆς γῆς ἴσως Αἰσχύλος ὑμᾶς πέπεικεν, ὡς ὁ Ἀτλας

Ἔστηκε, κίον' οὐρανοῦ τε καὶ χθονὸς
ᾧμοις ἐρείδων, ἄχθος οὐκ εὐάγκαλον.

³⁰ δινομένῳ Ald. et Bas. δινούμενον Turn. et Vulc.

³¹ Pro αὐγῇ dant αὐτῇ Ald. et Bas.

³² περὶ αὐτῶν Turn.

³³ Pro ὄντα dant ὄν τὸ, duobus vocab. Turn. et Vulc.

³⁴ ἥ abest ab Ald. et Bas.

εἰ τῇ μὲν σελήνῃ κοῦφος ἄνθρωπος ὑποτρέχει, καὶ στερεὸν ὄγκον οὐκ ἐχέγγυος ἐνεγκεῖν, τὴν δὲ γῆν κατὰ Πίνδαρον ἀδαμαντοπέδιλοι κίονες περιέχουσι. καὶ διὰ τοῦτο Φαρνάκης αὐτὸς μὲν ἐν ἀδείᾳ τοῦ πεσεῖν τὴν γῆν ἐστίν, οἰκτεῖρει δὲ τοὺς ὑποκειμένους τῇ μεταφορᾷ³⁵ τῆς σελήνης Αἰθίοπας, ἢ Ταπροβηνοὺς, μὴ βάρους αὐτοῖς³⁶ ἐμπέσῃ τοσοῦτον. καίτοι τῇ μὲν σελήνῃ βοήθεια πρὸς τὸ μὴ πεσεῖν, ἢ κίνησις αὐτῇ, καὶ τὸ ριζῶδες τῆς περιαγωγῆς. ὥσπερ ὅσα ταῖς σφενδό- ναις ἐντεθέντα τῆς καταφορᾶς κώλυσιν ἴσχει τὴν κύκλῳ περιδίνησιν. ἄγει γὰρ ἕκαστον ἢ κατὰ φύσιν κίνησις, ἢ ὑπ' ἄλλου μηδενὸς ἀποστρέφεται. διὸ τὴν σελήνην οὐκ ἄγει τὸ βάρος, ὑπὸ τῆς περιφορᾶς τὴν ῥοπὴν ἐκκρουόμενον. ἀλλὰ μᾶλλον ἴσως λόγον εἶχε θαυμάζειν, μένουσαν αὐτὴν παντάπασι, ὥσπερ ἡ γῆ, καὶ ἄτρεπτον.³⁷ νῦν δὲ σελήνη μὲν ἔχει μεγάλην αἰτίαν τοῦ δεῦρο μὴ φέρεσθαι· τὴν δὲ γῆν, ἐτέρας κινήσεως ἄμοιρον οὖσαν, εἰκὸς ἦν μόνῳ τῷ βαρύνοντι μένειν.³⁸ βαρυτέρα δὲ ἐστὶ τῆς σελήνης, οὐχ ὅσω μείζων, ἀλλ' ἔτι μᾶλλον, ἅτε δὴ διὰ θερμότη- τα καὶ πύρρῳσι ἐλαφρᾶς γεγεννημένης... ὅλως δ' ἔοικεν, ἐξ ὧν λέγεις, ἢ σελήνη μᾶλλον, εἰ πῦρ ἐστὶ, γῆς δεῖσθαι καὶ ὕλης, ἐν ᾗ βέβηκε καὶ προσπέφυκε, καὶ συνέχει καὶ ζωπυρεῖ τὴν δύναμιν· οὐ γὰρ ἐστὶ πῦρ χωρὶς ὕλης διανοηθῆναι σωζόμενον. γῆν δὲ φατέ ὑμεῖς ἄνευ βάσεως καὶ ρίζ- ης διαμένειν. Πάνυ μὲν οὖν, (εἶπεν ὁ Φαρνάκης) τὸν οἰκεῖον καὶ κατὰ φύσιν τόπον ἔχουσιν, ὥσπερ αὐτὸ τὸ μέσον. οὗτος γὰρ ἐστὶ, περὶ δὲ ἀντερείδει³⁹ πάντα τὰ βάρη ῥέποντα, καὶ φέρε- ται, καὶ συννεύει πανταχόθεν. ἢ δ' ἄνω χώρα πάσα, καὶ τὴν δέξεται γεῶδες ὑπὸ βίας ἀναρρίψεν, εὐθύς ἐκθλίβει δεῦρο, μᾶλλον δ' ἀφίησιν, ἢ πέφυκεν οἰκείᾳ ῥοπῇ καταφερόμενον. πρὸς τοῦτ' ἐγὼ τῷ Λευκίῳ χρόνον ἐγγενέσθαι βουλόμενος ἀναμιμνησκομένῳ, τὸν Θέωνα καλέσας· Τίς, (ἔφη) ὦ Θέων, εἴρηκε τῶν τραγικῶν, ὡς ἰατροὶ πικρὰν πικροῖς κλύζουσι φαρμάκοις χολὴν ; ἀποκρινάμενον δὲ τοῦ Θέωνος, ὅτι Σοφοκλῆς· Καὶ δοτέον (εἶπον) ὑπ' ἀνάγκης ἐκείνοις· φιλοσόφων δ' οὐκ ἀκουστέον, ἂν τὰ παράδοξα παραδόξοις ἀμύνεσθαι βούλωνται, καὶ μαχό- μενοι πρὸς τὰ θαυμάσια τῶν δογμάτων, ἀτοπώτερα καὶ θαυμασιώτερα πλάττωσιν, ὥσπερ οὗτοι τὴν ἐπὶ τὸ μέσον φορὰν εἰσάγουσιν. ἢ τί παράδοξον οὐκ ἔνεστιν ; οὐχὶ τὴν γῆν σφαῖραν εἶναι, τηλικαῦτα βάθη καὶ ὕψη καὶ ἀνωμαλίας ἔχουσιν ; οὐκ ἀντίποδας οἰκεῖν, ὥσπερ θρίπας, ἢ γαλεώτας, τραπέντα ἄνω τὰ κάτω τῇ γῇ προῖσχομένους ; ἡμᾶς δ' αὐτοὺς μὴ πρὸς ὀρθὰς βεβηκότας, ἀλλὰ πλαγίους ἐπιμένειν ἀπονεύοντας, ὥσπερ οἱ μεθύοντες ; οὐ μύδρους χιλι- οταλάντους διὰ βάθους τῆς γῆς φερομένους, ὅταν ἐξίκωνται πρὸς τὸ μέσον, ἴστασθαι, μηδενὸς ἀπαντῶντος, μηδὲ ὑπερείδοντος ; εἰ δὲ ῥύμη κάτω φερομένου τὸ μέσον ὑπερβάλλοιεν, αὐθις ὀπίσω στρέφεσθαι καὶ ἀναπλάττειν⁴⁰ ἀπ' αὐτῶν ; οὐ τμήματα δοκῶν ἀποπρισθέντα τῆς γῆς ἐκατέρωθεν μὴ φέρεσθαι κάτω διαπαντός, ἀλλὰ προσπίπτοντα πρὸς τὴν γῆν ἔξωθεν ἴσως δι- ωθεῖσθαι καὶ ἀποκρύπτεσθαι περὶ τὸ μέσον ; οὐ ῥεύμα λάβρον ὕδατος κάτω φερόμενον, εἰ πρὸς τὸ μέσον ἔλθοι σημείον, ὅπερ αὐτοὶ λέγουσιν ἀσώματον, ἴστασθαι περικεραυννύμενον κύκλῳ περὶ πόλον ἄπαυστον αἰώραν καὶ ἀκατάπαυστον αἰωρούμενον. οὐδὲ γὰρ ψευδῶς ἔνια τούτων βιάσαιτο ἂν τις αὐτὸν εἰς τὸ δυνατόν τῇ ἐπινοίᾳ καταστήσῃ. τοῦτο γὰρ ἐστὶ τὰ ἄνω, κάτω· καὶ πάντα τραπέντα πάλιν εἶναι τῶν ἄχρι τοῦ μέσου κάτω, τῶν δὲ ὑπὸ τὸ μέσον, αὖ πάλιν ἄνω

³⁵ καταφορᾷ Turn.

³⁶ αὐτῆς Ald.

³⁷ Post ἄτρεπτον Turn. addit οὖσαν.

³⁸ Pro μένειν dant κινεῖν Ald. et Bas.

³⁹ ἀντερείδει Ald. et Bas.

⁴⁰ ἀναπλήττειν Bas. ἀναπίπτειν Turn. et Vulc. e quorum priore, Turn. affertur etiam ἀναπάλλεσθαι: forte voluit ἀναπάλλεσθαι.

γενομένων. ὥστ', εἴ τις συμπαθεία ⁴¹ τῆς γῆς τὸ μέσον αὐτῆς ἔχων σταίη περὶ τὸν ὀμφαλὸν ἅμα καὶ τὴν κεφαλὴν ἄνω, καὶ τοὺς πόδας ἄνω ἔχειν τὸν αὐτὸν, κἂν μὴ διασκάπτῃ τὸν ἐπέκεινα τόπον ἀνακύπτον αὐτοῦ το⁴² ... εἶναι καὶ κάτω ἄνωθεν ἔλκεσθαι τὸν ἀνασκαπτόμενον. εἰ δὲ δὴ τούτῳ τις ἀντιβεβηκῶς νοοῖτο, τοὺς ἀμφοτέρων ἅμα πόδας ἄνω γίνεσθαι καὶ λέγεσθαι. τοιούτων μέντοι καὶ τοσούτων παραδόξων λόγων⁴³ οὐ μὰ Δία πείραν, ἀλλὰ θαυματοποιοῦ τινος ἀποσκευὴν καὶ πυλαίαν κατανωτισάμενοι καὶ παρέλκοντες ἑτέρους φασὶ πελάζειν⁴⁴ ἄνω τὴν σελήνην, γῆν οὖσαν, ἐνιδρύνοντες οὐχ ὅπου τὸ μέσον ἐστί. καίτοι γε εἰ πᾶν σῶμα ἐμβριθὲς εἰς τὸ αὐτὸ συννεύει, καὶ πρὸς τὸ αὐτοῦ μέσον ἀντερείδει πᾶσι τοῖς μορίοις, οὐχ ὥς μέσον οὖσα τοῦ παντὸς ἡ γῆ μᾶλλον, ἢ ὥς ὅλον, οἰκειώσεται μέρη αὐτῆς ὄντα τὰ βάρη, καὶ τεκμήριον ... ἔσται τῶν ῥεπόντων, οὐ τῇ τῆς μεσότητος πρὸς τὸν κόσμον, ἀλλὰ πρὸς τὴν γῆν κοινωνίας πρὸς καὶ συμφυΐας τοῖς ἀποσπώμενοις αὐτῆς,⁴⁵ εἴτα πάλιν καταφερομένοις. ὥς γὰρ ὁ ἥλιος εἰς ἑαυτὸν ἐπιστρέφει τὰ μέρη, ἐξ ὧν συνέστηκε, καὶ ἡ γῆ τὸν λίθον, ὥσπερ ... προσήκοντα δέχεται, καὶ φέρει πρὸς ἐκεῖνον. ὅθεν ἐνοῦται τῷ χρόνῳ καὶ⁴⁶ συμφύεται πρὸς αὐτὴν τῶν τοιούτων ἕκαστον. εἰ δέ τι τυγχάνει σῶμα τῇ γῇ μὴ προσενεμημένον ἀπ' ἀρχῆς, μηδ' ἀπεσπασμένον, ἀλλὰ πού⁴⁷ καθ' αὐτὸ σύστασιν ἔσχεν ἰδίαν καὶ φύσιν, ὥς φαῖεν ἂν ἐκεῖνοι τὴν σελήνην, τί κωλύει χωρὶς εἶναι καὶ μένειν περὶ αὐτὸ, τοῖς αὐτοῦ πεπιεσμένον μέρεσι καὶ συμπεπεδημένον · οὔτε γὰρ ἡ γῆ μέσον οὖσα δεικνύται τοῦ παντὸς, ἢ τε πρὸς τὴν γῆν τῶν ἐνταῦθα συναίρεσις καὶ σύστασις ὑφηγεῖται τὸν τρόπον, ᾧ μένειν τὰ ἐκεῖ συμπεσόντα πρὸς τὴν σελήνην εἰκὸς ἐστίν. ὁ δὲ πάντα τὰ γεώδη καὶ βαρέα συνελαύνων εἰς μίαν χώραν, καὶ μέρη ποιῶν ἐνὸς σώματος, οὐχ ὁρῶ, διὰ τί τοῖς κούφοις τὴν αὐτὴν ἀνάγκην οὐκ ἀνταποδίδωσιν, ἀλλ' ἐὰν χωρὶς εἶναι συστάσεις πρὸς τοσαύτας, καὶ οὐ πάντας εἰς τοῦτο συνάγων τοὺς ἀστέρας σαφῶς⁴⁸ οἶεται δεῖν καὶ σῶμα κοινὸν εἶναι τῶν ἄνω φορῶν⁴⁹ καὶ φλογειδῶν ἀπάντων · ἀλλ' ἥλιον μὲν ἀπλέτους μυριάδας ἀπέχειν τῆς ἄνω περιφορᾶς, φατέ, εἶπεν,⁵⁰ ὦ φίλε Ἀπολλωνίδη, καὶ Φωσφόρον ἐπ' αὐτῷ, καὶ Στίλβοντα, καὶ τοὺς ἄλλους πλανήτας, ὑφιεμένους τε τῶν ἀπλανῶν, καὶ πρὸς ἀνέμους⁵¹ ἐν διαστάσει μεγάλας φέρεσθαι · τοῖς δὲ βαρέσι⁵² καὶ γεώδεσιν οὐδεμίαν οἶεσθαι τὸν κόσμον εὐρυχωρίαν παρέχειν ἐν ἑαυτῷ καὶ διάστασιν. ὁρᾶτε, ὅτι γελοῖόν ἐστιν, εἰ γῆν οὐ φήσομεν εἶναι τὴν σελήνην, ὅτι τῆς κάτω χώρας ἀφέστηκεν, ἄστρον δὲ φήσομεν, ὁρῶντες ἀπωσμένην τῆς ἄνω περιφορᾶς μυριάσι σταδίῳ τοσαύταις, ὥσπερ βυθὸν τινα καταδεδουκυῖαν. τῶν μὲν γ' ἀστρων κατωτέρω τοσοῦτόν ἐστιν, ὅσον οὐκ ἂν τις εἴποι μέτρον, ἀλλ' ἐπιλείπουσιν ἡμᾶς τοὺς μαθηματικούς ἐκλογιζομένους οἱ ἀριθμοί. τῆς δὲ γῆς τρόπον τινὰ ψαύει καὶ περιφερομένη πλησίον, ἄρματος ὥσπερ ἵχνης, ἀνελίσσεται, φησὶν Ἐμπεδοκλῆς, ἢ τε περὶ ἄκραν.⁵³

⁴¹ εὐβαθεία Turn.

⁴² Ex Turn. et Vulc. citatur αὐτοῦ τὸ μέρος ἄνω.

⁴³ λογίων Ald. et Bas.

⁴⁴ γελοιάζειν Turn.

⁴⁵ ἀπωσμένοις αὐτοῖς Ald. et Bas.

⁴⁶ καὶ abest ab Ald. et Bas.

⁴⁷ ἀλλὰ τοῦ Ald. et Bas.

⁴⁸ Pro σαφῶς dant ἀφῶς Turn. et Vulc. et paulo inferius post εἶναι iidem inserunt καὶ.

⁴⁹ Pro τῶν ἄνω φορῶν Ald. et Bas. dant τῶν ἀναφορῶν, unde Xylander ita annotat: τῶν ἀναφορῶν] Hanc vocem non probo, reponendumque suspicor ἀνωφερῶν: quale mendum alibi quoque notavimus.

⁵⁰ Pro εἶπεν legendum est εἶπον. Xylander.

⁵¹ Pro πρὸς ἀνέμους legendum πρὸς ἀλλήλους. Nihil enim hic ventis opus est. Xylander. Turn. ac Vulc. dant πρὸς ἑαυτοὺς.

⁵² βαθέσι Ald.

⁵³ παρ' ἄκραν Turn.

οὐδὲ γὰρ τὴν σκιὰν αὐτῆς ὑπερβάλλει πολλάκις ἐπὶ μικρὸν αἰρομένη, τῷ παμμέγεθες εἶναι τὸ φωτίζον· ἀλλ' οὕτως ἔοικεν ἐν χρῶ καὶ σχεδὸν ἐν ἀγκάλαις τῆς γῆς περιπολεῖν, ὥστ' ἀντιφράττεσθαι πρὸς τὸν ἥλιον ὑπ' αὐτῆς, μὴ ὑπεραίρουσα τὸν σκιερὸν καὶ χθόνιον καὶ νυκτερινὸν τοῦτον τόπον, ὃς γῆς κληρὸς ἐστὶ. διὸ λεκτέον οἶμαι θαρρόυντας, ἐν τοῖς τῆς γῆς ὅροις εἶναι σελήνην ὑπὸ τῶν ἄκρων αὐτῆς ἐπιπροσθουμένην. σκόπει δὲ τοὺς ἄλλους ἀφείδς ἀπλανεῖς καὶ πλανήτας, ἃ δείκνυσιν Ἀρίσταρχος ἐν τῷ περὶ μεγεθῶν καὶ ἀποστημάτων, ὅτι τοῦ ἡλίου ἀπόστημα τοῦ ἀποστήματος τῆς σελήνης, ὃ ἀφέστηκεν ἡμῶν πλέον μὲν, ἢ ὀκτωκαίδεκαπλάσιον, ἔλαττον δὲ, ἢ εἰκοσαπλάσιον, ἐστὶ. καίτοι ὁ τὴν σελήνην ἐπιμήκιστον αἶρων, ἀπέχει (φησὶ⁵⁴) ἡμῶν ἕξ καὶ πεντηκονταπλάσιον τῆς ἐκ τοῦ κέντρου τῆς γῆς. αὕτη δ' ἐστὶ τεσσάρων μυριάδων. καὶ κατὰ τοὺς μέσως ἀναμετροῦντας, καὶ ἀπὸ ταύτης συλλογιζομένους, ἀπέχει ὁ ἥλιος τῆς σελήνης πλέον, ἢ τετρακισχιλίας τριάκοντα μυριάδας. οὕτως ἀπώκισται τοῦ ἡλίου διὰ βάρος, καὶ τοσοῦτο τῇ γῇ προσκεχώρηκεν. ὥστε, εἰ τότε⁵⁵ τόποις τὰς οὐσίας διαιρετέον, ἡ γῆς μοῖρα καὶ ὥρα⁵⁶ προσκαλεῖται σελήνην, καὶ τοῖς περὶ γῆν πράγμασι καὶ σώμασιν ἐπίδικός ἐστι κατ' ἀρχιστείαν καὶ γειννίασιν. καὶ οὐθὲν (οἶμαι) πλημμελοῦμεν, ὅτι τοῖς ἄνω προσαγορευομένοις βάθος τοσοῦτον καὶ διάστημα διδόντες ἀπολείπωμεν τινα καὶ τῷ κάτω περιδρομῇ καὶ πλάτος, ὅσον ἐστὶν ἀπὸ γῆς ἐπὶ σελήνην. οὕτε γὰρ ὁ τὴν ἄκραν ἐπιφάνειαν τοῦ οὐρανοῦ μόνην ἄνω, τᾶλλα δὲ κάτω προσαγορεύων ἅπαντα, μέτριός ἐστιν· οὔτε ὁ τῇ γῇ, μᾶλλον δὲ ὁ τῷ κέντρῳ⁵⁷ τὸ κάτω περὶ γράφων ἀνεκτὸς, ἀλλὰ καὶ κινητικο ... ταύτῃ διάστημα τὸ δέον ἐπιχωροῦντος τοῦ κόσμου διὰ μέγεθος. πρὸς δὲ τὸν ἀξιόυντα, πᾶν εὐθύς ἄνω καὶ μετέωρον εἶναι τὸ ἀπὸ τῆς γῆς, ἕτερος ἀντηχεῖ πάλιν, εὐθύς εἶναι κάτω τὸ ἀπὸ τῆς ἀπλανοῦς περιφορᾶς. ὅλως δὲ πῶς λέγεται, καὶ τίνος ἡ γῆ μέση κεῖται; τὸ γὰρ πᾶν ἄπειρόν ἐστι. τῷ δ' ἀπείρῳ, μήτ' ἀρχὴν ἔχοντι, μήτε πέρας, οὐ προσήκει μέσον ἔχειν. πέρας γάρ τι καὶ τὸ μέσον· ἢ δ' ἀπειρία, περάτων στέρησις. ὁ δὲ μὴ τοῦ παντὸς, ἀλλὰ τοῦ κόσμου, μέσην εἶναι τὴν γῆν ἀποφαινόμενος ἡδύς ἐστιν, εἰ μὴ καὶ τὸν κόσμον αὐτὸν ἐνέχεσθαι ταῖς αὐταῖς ἀπορίαις νομίζει. τὸ γὰρ πᾶν, οὐδὲ τούτῳ μέσην⁵⁸ ἀπέλιπεν, ἀλλ' ἀνέστιος καὶ ἀνίδρυτός ἐστιν ἐν ἀπείρῳ κενῷ φερόμενος πρὸς οὐδὲν οἰκεῖον, εἰ⁵⁹ ἄλλην τινὰ τοῦ μένειν αἰτίαν εὐράμενος ἔστηκεν, οὐ κατὰ τὴν τοῦ τόπου φύσιν. ὅμοια καὶ περὶ σελήνης εἰκάζειν τινὶ πάρεστιν ὡς ἑτέρα τινὶ ψυχῇ καὶ φύσει μᾶλλον ... διαφοραὶ, τῆς μὲν ἀτρεμούσης ἐνταῦθα, τῆς δὲ καὶ φερομένης. ἄνευ δὲ τούτων, ὅρα, μὴ μέγα τι λέληθεν αὐτούς. εἰ γὰρ ὅποσον οὖν καὶ ὅτι ἂν ἐκτὸς γένηται τοῦ κέντρου τῆς γῆς ἄνω ἐστὶν, οὐθὲν ἐστὶ τοῦ κόσμου κάτω μέρος. ἀλλ' ἄνω καὶ ἡ γῆ καὶ τὰ ἐπὶ γῆς, καὶ πᾶν ἀπλῶς σῶμα τὸ κέντρῳ περιεστηκός, ἢ περικείμενον, ἄνω γίνεται, κάτω δὲ μόνον ὃν ἐν, τὸ ἀσώματον σημεῖον ἐκεῖνο, ὃ πρὸς πᾶσαν ἀντικείμενον τὴν τοῦ κόσμου φύσιν ἀναγκαῖον, εἶγε δὴ τὸ κάτω πρὸς τὸ ἄνω κατὰ φύσιν ἀντίκειται. καὶ οὐ τοῦτο μόνον τὸ ἄτοπον, ἀλλὰ καὶ τὴν αἰτίαν ἀπόλλυσι τὰ βάρη, δι' ἣν δεῦρο καταρρέπει καὶ φέρεται. σῶμα μὲν γὰρ οὐθὲν ἐστὶ κάτω, πρὸς δὲ κινεῖται· τὸ δ' ἀσώματον, οὗτ' εἰκός, οὕτε βούλονται τοσαύτην ἔχειν δύναμιν, ὥστε πάντα κατατείνειν ἐφ' ἑαυτὸ, καὶ περὶ αὐτὸ συνέχειν. ἀλλ' ὅμως ἄλογον εὐρίσκεται καὶ μαχόμενον τοῖς πράγμασι, τὸ ἄνω τὸν κόσμον ὅλον εἶναι, τὸ δὲ κάτω μηθὲν, ἀλλ' ἢ πέρας ἀσώματον καὶ ἀδιάστατον. ἐκεῖνο δ' εὐλογον, ὡς λέγομεν ἡμεῖς, τῷ τ' ἄνω χώραν καὶ τῷ κάτω

⁵⁴ ἀπέχειν φησὶν Turn.

⁵⁵ εἴ ποτε Turn. et Vulc.

⁵⁶ ὥρα iidem.

⁵⁷ μέτρῳ Ald. et Bas.

⁵⁸ τοῦτο μέσην Ald. et Bas. τοῦτον μέσον Turn. et Vulc.

⁵⁹ Pro ei dant ἢ Turn. et Vulc.

πολλήν και πλάτος ἔχουσιν διηρησθαι. οὐ μὴν ἀλλὰ θέντες, (εἰ βούλει) παρὰ φύσιν ἐν οὐρανῷ τοῖς γεώδεσι τὰς κινήσεις ὑπάρχειν, ἀτρέμα, μὴ τραγικῶς, ἀλλὰ πράως, σκοπῶμεν, ὅτι τοῦτο τὴν σελήνην οὐ δείκνυσιν γῆν μὴ οὖσαν, ἀλλὰ γῆν, ὅπου μὴ πέφυκεν, οὖσαν. ἐπεὶ καὶ τὸ πῦρ τὸ Λίτναϊον ὑπὸ γῆν παρὰ φύσιν ἐστίν, ἀλλὰ πῦρ ἐστὶ· καὶ τὸ πνεῦμα τοῖς ἄσχοις περιληφθὲν, ἔστι μὲν ἀνωφερὲς φύσει καὶ κοῦφον, ἡκειδὲ, ὅπου μὴ πέφυκεν, ὑπ' ἀνάγκης. αὐτὴ δὲ ἡ ψυχὴ πρὸς Διὸς (εἶπεν) οὐ παρὰ φύσιν τῷ σώματι συνείρκεται βραδεῖ ταχεῖα, καὶ ψυχρῶ πυρώδης, ὥσπερ ὑμεῖς φατέ, καὶ ἀόρατος αἰσθητῶ. διὰ τοῦτο οὖν σώματι ψυχὴν μὴ λέγομεν εἶναι μηδὲν, οὐ⁶⁰ χρῆμα θεῖον ὑπὸ βρίθους, ἢ πάχους, οὐρανόν τε πάντα καὶ γῆν καὶ θάλασσαν ἐν ταυτῷ περιπολοῦντα, καὶ διϊστάμενον εἰς σάρκας ἡκεῖν καὶ νεῦρα καὶ μυελούς, καὶ παθῶν μυρίων μετὰ ὑγρότητος. ὁ δὲ Ζεὺς ἡμῖν οὗτος, οὐ τῇ μὲν αὐτοῦ φύσει χρώμενος ἔνεστι⁶¹ μέγα πῦρ καὶ συνεχές, νυνὶ δὲ ὑφέϊται καὶ κέκαμπται, καὶ διεσχημάτισται, πᾶν χρῆμα⁶² γεγρονῶς καὶ γινόμενος ἐν ταῖς μεταβολαῖς; ὥστε ὅρα καὶ σκόπει, δαιμόνιε, μὴ μεθιστὰς καὶ ἀπάγων ἕκαστον, ὅπου πέφυκεν εἶναι, διάλυσίν τινα κόσμου φιλοσοφῆς, καὶ τὸ νεῖκος ἐπάγῃς τὸ Ἐμπεδοκλέους τοῖς πράγμασι· μᾶλλον δὲ τοὺς παλαιούς κινήσας τιτᾶνας ἐπὶ τὴν φύσιν, καὶ γίγαντας καὶ τὴν μυθικὴν ἔκεινεν καὶ φοβερὰν ἀκοσμίαν καὶ πλημμέλειαν ἐπιδεῖν πονῆς,⁶³ χωρὶς τὸ βαρὺ πᾶν, καὶ χωρὶς⁶⁴

τὸ κοῦφον,
 Ἐνθ' οὗτ' ἡελίοιο δεδίττεται ἀγλαὸν εἶδος,
 Οὐδέ μιν οὐδ' αἴης λάσιον γένος, οὐδὲ θάλασσα,

ὥς φησιν Ἐμπεδοκλῆς, οὐ γὰρ θερμότητος μετεῖχεν, οὐχ ὕδωρ πνεύματος, οὐκ ἄνω τὶ τῶν βαρέων, οὐ κάτω τίτῶν κούφων, ἀλλ' ἄκρατοι καὶ ἄστοργοι καὶ μονάδες αἱ τῶν ὄλων ἀρχαί, μὴ προσιέμεναι σύγκρισιν ἑτέρου πρὸς ἕτερον, μηδὲ κοινωνίαν, ἀλλὰ φεύγουσαι καὶ ἀποστρεφόμεναι, καὶ φερόμεναι φορὰς ἰδίας καὶ αὐθάδεις, οὕτως εἶχον, ὥς ἔχει πᾶν, οὐ θεὸς ἄπεστι κατὰ Πλάτωνα, τουτέστιν, ὥς ἔχει τὰ σώματα, νοῦ καὶ ψυχῆς ἀπολιπούσης· ἄχρις οὗ τὸ ἱμερτὸν ἦκεν ἐπὶ τὴν φύσιν ἐκ⁶⁵ προνοίας, φιλότητος ἐγγενομένης, καὶ Ἀφροδίτης, καὶ Ἐρωτος, ὥς Ἐμπεδοκλῆς λέγει, καὶ Παρμενίδης, καὶ Ἡσίοδος, ἵνα καὶ τόπους ἀμείψαντα, καὶ δυνάμεις ἀπ' ἀλλήλων μεταλαβόντα, καὶ τὰ μὲν κινήσεως, τὰ δὲ μονῆς ἀνάγκαις ἐνδεθέντα καὶ καταβιασθέντα πρὸς τὸ βέλτιον, ἐξ οὗ πέφυκεν ἐνδοῦναι, καὶ μεταστῆναι. ... ἁρμονίαν⁶⁶ καὶ κοινωνίαν ἀπεργάσθαι. εἰ μὲν γὰρ οὐδ' ἄλλο τι τῶν τοῦ κόσμου μερῶν παρὰ φύσιν ἔσχεν, ἀλλ' ἕκαστον, ἢ πέφυκε, κεῖται, μηδεμιάς μεθιδρύσεως, μηδὲ μετακοσμήσεως δεόμενον, μηδ' ἐν ἀρχῇ δεηθὲν, ἀπορῶ, τί τῆς προνοίας ἔργον ἐστίν, ἢ τίνος γέγονε ποιητῆς καὶ πατὴρ δημιουργὸς ὁ Ζεὺς ἀριστοτέχνης. οὐ γὰρ ἐν στρατοπέδῳ τακτικῶν ὄφελος, εἴπερ εἰδείη τῶν στρατιωτῶν ἕκαστος ἀφ' ἑαυτοῦ τάξιν τε καὶ χώραν καὶ καιρὸν, οὐ δεῖ λαβεῖν καὶ διαφυλάσσειν· οὐδὲ κηπουρῶν, οὐδ' οἰκοδόμων, εἰ πῇ μὲν αὐτὸ τὸ ὕδωρ ἀφ' αὐτοῦ πέφυκεν ἐπεῖναι⁶⁷

⁶⁰ Pro μηδὲν, οὐ dant μηδενί, uno vocab. Turn. et Vulc.

⁶¹ Pro ἔνεστι codex Turn. dat ἐν ἐστι, duobus vocabulis.

⁶² χρῶμα Ald. et Bas.

⁶³ ποιῆς Turn.

⁶⁴ Ex eodem Turn. affertur πᾶν τὸ κοῦφον, unde incertum est, absintne [?] haec duo vocab. καὶ χωρὶς, ab hoc codice, an vero πᾶν post illa iteratum sit, quod accuratius indicari debebat.

⁶⁵ ἐκ abest a Bas. ex Ald. autem citatur vox corrupta, ἀπρονοίας.

⁶⁶ μεταστῆναι ἁρμονίαν] Nihil puto deesse. Xylander.

⁶⁷ ἐπιρρεῖν Turn.

τοῖς δεομένοις, καὶ κατάρδειν ἐπιρρέον, πῇ δὲ πλίνθοι καὶ ξύλα καὶ λίθοι ταῖς κατὰ φύσιν χρώμενα τροπαῖς⁶⁸ καὶ νεύσειν ἐξ ἑαυτῶν, καταλαμβάνειν τὴν προσήκουσαν ἁρμονίαν καὶ χώραν. εἰ δὲ οὗτος μὲν ἀντικρυς ἀναιρεῖ τὴν πρόνοιαν ὁ λόγος, τῷ θεῷ δὲ ἡ τάξις τῶν ὄντων προσήκει καὶ διαιρεῖν, τί θαυμαστὸν, οὕτω τετάχθαι καὶ διηρμόσθαι τὴν φύσιν, ὥς ἐνταῦθα μὲν πῦρ, ἐκεῖ δ' ἄστρον, καὶ πάλιν ἐνταῦθα μὲν γῆν, ἄνω δὲ σελήνην ἰδρῦσθαι, βεβαιοτέρῳ τοῦ κατὰ φύσιν τῷ κατὰ λόγον δεσμωτηρίῳ ληφθεῖσαν· ὥς, εἴγε πάντα δεῖ ταῖς κατὰ φύσιν ῥοπαῖς χρῆσθαι καὶ φέρεσθαι, καθ' ὃ πέφυκε, μὴδ' ἥλιος κυκλοφορεῖσθαι, μήτε φωσφόρος, μὴδὲ τῶν ἄλλων ἀστέρων μὴδεῖς. ἄνω γὰρ, οὐ κύκλῳ, τὰ κοῦφα καὶ πυροειδῆ κινεῖσθαι πέφυκεν. εἰ δὲ τοιαύτην ἐξαλλαγήν ἢ φύσις ἔχει παρὰ τόπον, ὥστ' ἐνταῦθα μὲν ἄνω φέρεσθαι φερόμενον τὸ πῦρ, ὅταν δ' εἰς τὸν οὐρανὸν παραγένηται, τῇ δίνῃ συμπεριστρέφεσθαι,⁶⁹ τί θαυμαστὸν, εἰ καὶ τοῖς βαρέσι καὶ γεώδεσιν ἐκγενομένοις συμβέβηκεν ὡσαύτως εἰς ἄλλο κινήσεως εἶδος ὑπὸ τοῦ περιέχοντος ἐκνευκῆσθαι· οὐ γὰρ δὴ τῶν μὲν ἐλαφρῶν τὴν ἄνω φορὰν ἀφαιρεῖσθαι τῷ οὐρανῷ κατὰ φύσιν ἐστὶ, τῶν δὲ βαρέων καὶ κάτω ρεπόντων οὐ δύναται κρατεῖν, ἀλλὰ ποτ' ἐκεῖνα δυνάμει καὶ ταῦτα μετακοσμήσας, ἐχρήσατο τῇ φύσει αὐτῶν ἐπὶ τὸ βέλτιον. οὐ μὴν ἀλλ' εἴ γε δεῖ τὰς καταδεδουλευμένας ἔξεις⁷⁰ ... δόξας ἀφέντας ἤδη τὸ φαινόμενον ἀδεῶς λέγειν, οὐδὲν ἔοικεν ὅλου μέρος αὐτὸ καθ' ἑαυτὸ τάξιν, ἢ θέσιν, ἢ κίνησιν ἰδίαν ἔχειν, ἣν ἂν τις ἀπλῶς κατὰ φύσιν προσαγορεύσειεν, ἀλλ' ὅταν ἕκαστον, οὗ χάριν γέγονε, καὶ πρὸς ὃ πέφυκεν, ἢ πεποιήται, τούτῳ παρέχῃ χρησίμως καὶ οἰκείως κινούμενον ἑαυτὸ, καὶ πάσχον, ἢ ποιοῦν, ἢ διακείμενον, ὥς ἐκείνῳ πρὸς σωτηρίαν, ἢ κάλλος, ἢ δύναμιν, ἐπιτήδειόν ἐστι, τότε δοκεῖ τὴν κατὰ φύσιν χώραν ἔχειν καὶ κίνησιν καὶ διάθεσιν. ὁ γοῦν ἄνθρωπος, ὥς ἐπὶ⁷¹ τῶν ὄντων ἕτερον κατὰ φύσιν γεγονώς, ἄνω μὲν ἔχει τὰ ἐμβριθῆ καὶ γεώδη μάλιστα περὶ τὴν κεφαλὴν, ἐν δὲ τοῖς μέσοις τὰ θερμὰ καὶ πυρώδη. τῶν δ' ὀδόντων οἱ μὲν ἄνωθεν, οἱ δὲ κάτωθεν ἐμφύονται, καὶ οὐδέτεροι παρὰ φύσιν ἔχουσιν. οὐδὲ τοῦ πυρὸς τὸ μὲν ἄνω περὶ τὰ ὄμματα ἀποστίλβον κατὰ φύσιν ἐστὶ, τὸ δ' ἐν κοιλίᾳ καὶ καρδίᾳ παρὰ φύσιν, ἀλλ' ἕκαστον οἰκείως καὶ χρησίμως τέτακται. Ναὶ μὴν κηρύκων⁷² τε λιθορρίνων χελύων⁷³ τε καὶ παντὸς, ὁστρέου φύσιν (ὥς φησὶν ὁ Ἐμπεδοκλῆς) καταμανθάνων Ἐνθ' ὅψει χθόνα χρωτὸς ὑπέρτατα ναιετάουσαν. καὶ οὐ πιεῖται τὸ λιθῶδες, οὐδὲ καταθλίβει τὴν ἑξὶν ἐπικείμενον, οὐδὲ γε πάλιν τὸ θερμὸν ὑπὸ κουφότητος εἰς τὴν ἄνω χώραν ἀποπτάμενον οἴχεται· μέμικται δὲ πως πρὸς ἀλλήλα καὶ συντέτακται κατὰ τὴν ἐκάστου φύσιν. οὕτως οὖν⁷⁴ εἰκὸς ἔχειν καὶ τὸν κόσμον, εἴ γε δὴ ζῶν ἐστὶ, πολλαχοῦ γῆν ἔχοντα, πολλαχοῦ δὲ πῦρ καὶ ὕδωρ καὶ πνεῦμα, οὐκ ἐξ ἀνάγκης ἀποτεθλιμμένον, ἀλλὰ λόγῳ διακεκοσμημένον. οὐδὲ γὰρ ὀφθαλμὸς ἐνταῦθα τοῦ σώματος ἐστὶν ὑπὸ κουφότητος ἐκπιασθεῖς, οὐδὲ ἡ καρδία τῷ βάρει ὀλισθοῦσα πέπτωκεν εἰς τὸ στήθος, ἀλλ' ὅτι βέλτιον ἦν, οὕτως ἐκάτερον τετάχθαι. μὴ τοίνυν μήτε τῶν τοῦ κόσμου μερῶν νομίζωμεν μήτε γῆν ἐνταῦθα κεῖσθαι συμπεσοῦσαν διὰ βάρος, μήτε τὸν ἥλιον (ὥς ᾤετο Μητροδόωρος ὁ Χίος) εἰς τὴν ἄνω χώραν ἀσκοῦ δίκην ὑπὸ κουφότητος ἐκτεθλίφθαι, μήτε τοὺς ἄλλους ἀστέρας, ὡς-

⁶⁸ ῥοπαῖς idem.

⁶⁹ συμπεριφέρεσθαι codex quidam innominatus.

⁷⁰ καταδεδουλευμένας ἔξεις καὶ δόξας si legas, nihil deerit. Verba si recte habent, passivum Attice significat actiue; itaque vocat inveteratas et quasi in habitum inversas opiniones, quibus animi addicti serviliter acquiescunt, neque ulterius ad indagandum verum se proferunt. *Xylander*.

⁷¹ Legendum ὥς ἐτι τῶν ὄντων. *Homo*, inquit, *ita ut ulla alia res dici possit, secundum naturam factus*. ἐπὶ legebatur vitiose. *Xylander*.

⁷² Versum Empedoclis integrum posui, sicut habebatur i. Sympos. 2. *Xylander*.

⁷³ χελωνῶν τε Ald. et Bas.

⁷⁴ οὕτως οὖν] Haec duo verba absunt ab Ald. et Bas.

περ ἐν ζυγостаθμοῦ διαφορᾷ ῥέψαντας, ἐν οἷς εἰσι, γεγονέναι τόποις · ἀλλὰ τοῦ κατὰ λόγον κρατοῦντος, οἱ μὲν ὥσπερ δῖματα φωσφόρα τῷ προσώπῳ τοῦ παντὸς ἐνδεδεμένοι περιπολοῦσιν · ἥλιος δὲ, καρδίας ἔχων δύναμιν, ὥσπερ αἷμα καὶ πνεῦμα διαπέμπει καὶ διασκεδάννυσιν ἐξ ἑαυτοῦ θερμότητα⁷⁵ καὶ φῶς · γῆ δὲ καὶ θαλάσση χρήται κατὰ φύσιν ὁ κόσμος, ὅσα κοιλία καὶ κύσσει ζῶον. σελήνη δὲ ἡλίου μεταξὺ καὶ γῆς, ὥσπερ καρδίας καὶ κοιλίας ἦπαρ, ἥ τι μαλθακὸν ἄλλο σπλάγχνον, ἐγκειμένη, τὴν τ' ἄνωθεν ἀλέαν ἐνταῦθα διαπέμπει, καὶ τὰς ἐντεῦθεν ἀναθυμιάσεις πέψει τινὶ καὶ καθάρσει λεπτύνουσα περὶ ἑαυτὴν ἀναδίδωσιν · εἰ δὲ καὶ πρὸς ἄλλα τὸ γεῶδες αὐτῆς καὶ στερέμνιον⁷⁶ ἔχει τινὰ πρὸς φόρον χρεῖαν, ἄδηλον ἡμῖν. ἐν παντὶ δὲ κρατεῖτα βέλτιον το κατηναγκασμένον.⁷⁷ τί γὰρ οὕτω λάβωμεν, ἐξ ὧν ἐκεῖνοι λέγουσι τὸ εἰκός. λέγουσι δὲ, τοῦ αἰθέρος τὸ μὲν αὐγοειδὲς καὶ λεπτὸν ὑπὸ μανότητος οὐρανὸν γεγονέναι · τὸ δὲ πυκνωθὲν καὶ συνειληθὲν, ἄστρο · τούτων δὲ τὸ νωθρότατον εἶναι τὴν σελήνην καὶ θολερώτατον. ἀλλ' ὅμως ὁρᾶν πάρεστιν οὐκ ἀποκεκριμένην τοῦ αἰθέρος τὴν σελήνην, ἀλλ' ἔτι πολλῶ⁷⁸ ἐν τῷ περὶ αὐτὴν ἐμφερομένην, πολλὴν δὲ ὑφ' ἑαυτὴν ἔχουσαν ἀνέμων⁷⁹ ... δινεῖσθαι καὶ κομήτας. οὕτως οὐ ταῖς ῥοπαῖς σεσῆκται κατὰ βάρος καὶ κουφότητα τῶν σωμάτων ἕκαστον, ἀλλ' ἐτέρῳ λόγῳ κεκόσμηται. λεχθέντων δὲ τούτων, κάμου τῷ Λευκίῳ τὸν λόγον παραδίδόντος, ἐπὶ τὰς ἀποδείξεις βαδίζοντος τοῦ δόγματος, Ἀριστοτέλης μειδιάσας · Μαρτύρομαι, (εἶπεν) ὅτι τὴν πᾶσαν ἀντιλογίαν πεποίησαι πρὸς τοὺς αὐτὴν μὲν ἡμίπυρον εἶναι τὴν σελήνην ὑποτιθεμένους, κοινῇ δὲ τῶν⁸⁰ σωμάτων τὰ μὲν ἄνω, τὰ δὲ κάτω ῥέπειν ἐξ ἑαυτῶν φάσκοντας. εἰ δ' ἔστι τις ὁ λέγων, κύκλῳ τε κινεῖσθαι κατὰ φύσιν τὰ ἄστρο, καὶ πολὺ παρηλαγμένης οὐσίας εἶναι τῶν τεττάρων, οὐδ' ἀπὸ τύχης ἦλθεν ἐπὶ μνήμην ἡμῖν, ὥστ' ἐμέ τε⁸¹ πραγμάτων ἀπηλλάχθαι καὶ ... Λεύκιος.

ὦ γὰρ θεέ, εἶπεν, ἀλλὰ τ' ἄλλα μὲν ἴσως ἄστρο, καὶ τὸν ὅλον οὐρανὸν, εἰς τινὰ φύσιν καθαρὰν καὶ εἰλικρινῆ, καὶ τῆς κατὰ πάθος ἀπηλλαγμένην μεταβολῆς τιθεμένοις ἡμῖν,⁸² καὶ κύκλον ἄγουσι, δι' οὐ καὶ ἀτελευτήτου⁸³ περιφορᾶς, ... οὐκ ἂν τις ἐν γε τῷ νῦν διαμάχοιτο, καίτοι μυρίων οὐσῶν ἀποριῶν. ὅταν δὲ καταβαινῶν ἥλιον οὕτω θίγῃ τῆς σελήνης, οὐκ ἔτι φυλάττει τὴν ἀπάθειαν ἐν αὐτῇ, καὶ τὸ κάλλος ἐκεῖνου τοῦ σώματος, ἀλλ' ἵνα τὰς ἄλλας ἀνωμαλίας καὶ διαφορὰς ἀφώμεν, αὐτὸ τοῦτο τὸ διαφαινόμενον πρόσωπον, πάθει τινὶ τῆς οὐσίας, ἢ ἀναμιρίζει πῶς ἐτέρας ἐπιγέγονε. πάσχει δέ τι καὶ τὸ μινύμενον · ἀποβάλλει γὰρ τὸ εἰλικρινές, βία τοῦ χειρόνος ἀναπιμπλάμενον. αὐτῆς δὲ νωθείαν καὶ τάχους ἀμβλύτητα, καὶ τὸ θερμὸν ἀδρανές καὶ ἀμαυρὸν, ὧ, κατὰ τὸν Ἰωνά, μέλας οὐ πεπαίνεται βότρυς, εἰς τί θησόμεθα, πλὴν ἀσθένειαν αὐτῆς καὶ πάθος, εἰ πάθος⁸⁴ αἰδίῳ σώματι καὶ ὀλυμπίῳ μέτεστιν ; ὅλως γὰρ,

ὦ φίλε Ἀριστοτέλες, γῆ μὲν οὕσα ἀγκυράν τι χρήμα καὶ σεμνὸν ἀναφαίνεται καὶ κεκοσμημένον · ὥς δ' ἄστρον, ἢ φῶς, ἢ τι σῶμα θεῖον καὶ οὐράνιον, δέδια, μὴ ἄμορφος ἦ καὶ

⁷⁵θερμότητος Bas. sed Ald. prave θερμότητος.

⁷⁶στρέμνιον Ald. et Bas.

⁷⁷τούτο [ita nempe dant Ald. et Bas. pro τὸ] κατηναγκασμένον] Lego τοῦ κατηναγκασμένου. Quamquam hoc quidem est hariolari, ut et in sequentibus. *Xylander*.

⁷⁸Pro πολλῶ dant πολλὴν Turn. et Vulc.

⁷⁹Ex Turn. atque Vulcob. haec verba hic citantur: αἰθεροειδῆ οὐσίαν σεσῆκαται τῷ καὶ αὐτοῖς δινεῖσθαι.

⁸⁰κοινῇ δὲ πρὸς τοὺς τῶν σωμ. Turn.

⁸¹ἐμέ γε Turn.

⁸²ὧμιν Turn. et Vulc.

⁸³ἀτελευτήτος Turn.

⁸⁴εἰ πάθος] Haec duo verba absunt ab Ald. et Bas. unde *Xylander* annotat: Deest aliquid. Forte sic scripserat: καὶ ὁ Ἀριστοτέλης · πάθος ἄρα αἰδ. etc. Hactenus *Xylander*. Turn. et Vulc. pro πάθος posteriori dant πάθη.

ἀπρεπής, καὶ κατασχύνουσα τὴν καλὴν ἐπωνυμίαν · εἴ γε τῶν ἐν οὐρανῷ τοσούτων τὸ πληθὺς ὄντων μόνῃ φωτὸς ἀλλοτρίου δεομένη περίεστι, κατὰ Παρμενίδην ·

Αἰεὶ παπταίνουσα πρὸς αὐγὰς ἡελίοιο.

ὁ μὲν οὖν ἐταῖρος ἐν τῇ διατριβῇ τοῦτο δὴ τὸ Ἀναξαγόρειον ἀποδεικνύς, ὡς ἥλιος ἐντίθησι τῇ σελήνῃ τὸ λαμπρὸν, ἡὐδοκίμησεν · ἐγὼ δὲ ταῦτα μὲν οὐκ ἐρῶ, ἀ παρ' ὑμῶν, ἢ μεθ' ὑμῶν, ἔμαθον, ἐκῶν⁸⁵ δὲ πρὸς τὰ λοιπὰ βαδιοῦμαι. φωτίζεσθαι τοίνυν τὴν σελήνην, οὐχ ὡς ὕελον, ἢ κρύσταλλον, ἐλλάμψει καὶ διαφάσει τοῦ ἡλίου, πιθανόν ἐστιν · οὐτ' αὖ κατὰ σύλλαμψίν τινα καὶ συναυγασμὸν, ὥσπερ αἱ δᾶδες, αὐξομένους τῷ φωτός. οὕτω γὰρ οὐδὲν ἦττον ἐν νομηνίαις, ἢ διχομηνίαις, ἔσται πανσέληνος ἡμῖν, εἰ μὴ στέγει, μηδ' ἀντιφράττει τὸν ἥλιον, ἀλλὰ δίδεισιν ὑπὸ μανότητος, ἢ κατὰ σύγκρασιν εἰσλάμπει καὶ συνεξάπτει περὶ αὐτὴν τὸ φῶς. οὐ γὰρ ἐστιν ἐκκλίσεις, οὐδ' ἀποστροφὰς αὐτῆς, ὥσπερ ὅταν ᾖ διχότομος καὶ ἀμφίκυρτος, ἢ μηνοειδής, αἰτιάσθαι περὶ τὴν σύνοδον. ἀλλὰ κατὰ στάθμην (φησὶ Δημόκριτος) ἰσταμένη τοῦ φωτίζοντος ὑπολαμβάνει καὶ δέχεται τὸν ἥλιον · ὥστ' αὐτὴν τε φαίνεσθαι καὶ διαφαίνειν ἐκεῖνον εἰκὸς ἦν. ἢ δὲ πολλοῦ δεῖ τοῦτο ποιεῖν. αὕτη τε γὰρ ἄδηλός ἐστι τῆνικαῦτα, καὶ κεῖνον ἀπέκρυψε καὶ ἠφάνισε πολλάκις, ἀπεσκεύασε⁸⁶ δὲ οἱ αὐγὰς, (ὥσπερ φησὶν Ἐμπεδοκλῆς) Ἦστ' αἶαν καθύπερθε, ἀπεσκνίφωσε δὲ γαίης Τόσσον, ὅσον τ' εὖρος ἔπλετο γλαυκώπιδος μήνης. καθάπερ εἰς νύκτα καὶ σκότος, οὐκ εἰς ἄστρον ἑτέρο⁸⁷ ... τοῦ φωτὸς ἐμπεσόντος. ὃ δὲ λέγει Ποσειδώνιος, ὡς ὑπὸ βάθους τῆς σελήνης οὐ περαιούται δι' αὐτῆς τὸ τοῦ ἡλίου φῶς πρὸς ἡμᾶς, ἐλέγχεται καταφανῶς. ὃ γὰρ ἄηρ, ἀπλετος ὢν, καὶ βάθος ἔχων πολλαπλάσιον τῆς σελήνης, ὅλως ἐξηλιούται καὶ καταλάμπεται ταῖς αὐγαῖς. ἀπολείπεται τοίνυν τὸ τοῦ Ἐμπεδοκλέους, ἀνακλάσει τινὶ τοῦ ἡλίου πρὸς τὴν σελήνην γίνεσθαι τὸν ἐνταῦθα φωτισμὸν ἀπ' αὐτῆς. ὅθεν οὐδὲ θερμὸν, οὐδὲ λαμπρὸν, ἀφικνεῖται πρὸς ἡμᾶς, ὥσπερ ἦν εἰκὸς, ἐξάψεως καὶ μίξεως ... φῶτων γεγεννημένης.⁸⁸ ἀλλ' οἷον αἶ τε φωναὶ κατὰ τὰς ἀνακλάσεις ἀμαυροτέραν ἀναφαίνουσι τὴν ἡχὴν τοῦ φθέγματος, αἶ τε πληγαὶ τῶν ἀφαλλομένων βελῶν μαλακώτεροι προσπίπτουσιν, ὡς αὐγὴ⁸⁹ τύψασα σεληνγαίης κύκλον εὐρύν, ἀσθενῆ καὶ ἀμυδρὰν ἀνάρβροιαν ἴσχει πρὸς ἡμᾶς, διὰ τὴν κλάσιν ἐκλυομένης τῆς δυνάμεως. ὑπολαβὼν δὲ ὁ Σύλλας · Ἀμέλει ταῦτα (εἶπεν) ἔχει τινὰς πιθανότητας. ὃ δ' ἰσχυρότατόν ἐστι τῶν ἀντιπιπτόντων, πότερον ἔτυχε τινὸς παραμυθίας,⁹⁰ ἢ παρήλθεν ἡμῶν τὸν ἐταῖρον · Τί τοῦτο λέγεις, (ἔφη ὁ Λεύκιος) ἢ τὸ πρὸς τὴν διχότομον ἀπορούμενον · Πάνυ μὲν οὖν · (ὁ Σύλλας εἶπεν) ἔχει γὰρ τινα λόγον τὸ πάσης ἐν ἴσας γωνίαις γινομένης ἀνακλάσεως, ὅταν ἢ σελήνη διχοτομοῦσα μεσουρανία,⁹¹ μὴ φέρεσθαι τὸ φῶς ἐπὶ γῆς ἀπ' αὐτῆς, ἀλλ' ὀλισθαίνειν ἐπέκεινα τῆς γῆς. ὁ γὰρ ἥλιος, ἐπὶ τοῦ ὀρίζοντος ὢν, ἄπτεται

⁸⁵Pro ἐκῶν Ald. et Bas. dant ἔχων: unde Xylander annotat: ἔχων δὲ] Forte ἐκῶν δὲ.

⁸⁶Versus Empedoclis emendari secundum leges metricas possunt: ἀπεσκεύασε res et carmen admittunt, ἀπεσκεύασε respuunt. Pro ἔστ' αἶαν lego ἐς γαῖαν: proximum sic.

Τόσσον, ὅσον τ' εὖρος γλαυκώπιδος ἔπλετο μήνης. Xylander.

Pro γλαυκώπιδος μήνης Turn. exhibet γλαυκώπιδι μήνη.

⁸⁷Pro ἑτέρο * tantum ἕτερον lege. Nihil deest praeterea. Xylander. Ex Turn. et Vulc. affertur ἑτεροειδὲς, vel ἕτερον.

⁸⁸γεγεννημένης legendum, genitivo foem. sing. non vois, dativo plurali mascul. aut neutro. Quod mendum fecit, ut hic locus immerito asterisco notaretur, et saepius hoc modo hic erat peccatum. Xylander.

⁸⁹Pro αὐγὴ dant αὕτη Ald. et Bas. unde Xylander annotat: αὕτη pro αὐγῇ surrepsit.

⁹⁰παραμυθίας [quod dant Ald. et Bas.] nihil est: puto παραμυθίας. Xylander.

⁹¹Pro μεσουρανία legendum μεσουρανεί. Xylander. Turn. et Vulc. dant μεσουρανῆ.

τῇ ἀκτίνι τῆς σελήνης. διὸ καὶ κλασθεῖσα πρὸς ἴσα, ἐπὶ θάτερον ἐκπεσεῖται πέρας, καὶ οὐκ ἀφήσει δεῦρο τὴν αὐγὴν · ἢ διαστροφὴ μεγάλη καὶ παράλλαξις ἔσται τῆς γωνίας. ὅπερ ἀδύνατόν ἐστιν. ἀλλὰ νῆ Δία (εἶπεν ὁ Λεύκιος) καὶ τοῦτο ἐρρήθη. καὶ πρὸς γε Μενέλαον ἀποβλέψας ἐν τῷ διαλέγεσθαι τὸν μαθηματικόν · Αἰσχύνομαι μὲν, (ἔφη) σοῦ παρόντος, ὦ φίλε Μενέλαε, θέσιν ἀναιρεῖν μαθηματικὴν, ὥσπερ θεμέλιον τοῖς κατοπτρικοῖς⁹² ὑποκειμένην πράγμασιν. ἀνάγκη δὲ, (εἶπεν) ὅτι τὸ πρὸς τὰς ἴσας τείνεσθαι γωνίας ἀνάκλασιν πᾶσαν, οὔτε φαινόμενον αὐτόθεν, οὔτε ὁμολογούμενόν ἐστιν · ἀλλὰ διαβάλλεται μὲν ἐπὶ τῶν κυρτῶν κατόπτρων, ὅταν ἐμφάσεις ποιῇ μείζονας ἑαυτῶν πρὸς ἐν τὸ τῆς ὀψέως σημεῖον. διαβάλλεται δὲ τοῖς διπτύχοις κατόπτροις, ὡς ἐπικριθέντων⁹³ πρὸς ἄλληλα, καὶ γωνίας ἐντὸς γενομένης, ἐκάτερον τῶν ἐπιπέδων διττῆς⁹⁴ ἔμφασιν ἀποδίδωσι, καὶ ποιεῖ τέτταρας εἰκόνας ἀφ' ἑνὸς προσώπου, δύο μὲν ἀντιστροφούς τοῖς ἔξωθεν ἀριστεροῖς μέρεσι, δύο δὲ⁹⁵ δεξιοφανεῖς ἀμαυρὰς ἐν βάθει τῶν κατόπτρων · ὅταν ἐμφάσεις ποιῇ μείζονας ἑαυτῶν πρὸς ἐν τὸ τῆς ὀψέως σημεῖον. διαβάλλεται δὲ⁹⁶ ... ὧν τῆς γενέσεως τὴν αἰτίαν Πλάτων ἀποδίδωσιν. εἶρηκε γὰρ, ὅτι, τοῦ κατόπτρου ἐνθεν καὶ ἐνθεν ὕψος λαβόντος, ὑπαλλάττουσιν αἱ ὀψεις τὴν ἀνάκλασιν ἀπὸ τῶν ἐτέρων ἐπὶ θάτερα μεταπίπτουσιν. εἴπερ οὖν τῶν ὀψεων αἱ μὲν⁹⁷ εὐθὺς πρὸς ἡμᾶς ... ἀνατρέχουσιν, αἱ δ' ἐπὶ θάτερα μέρη τῶν κατόπτρων ὀλισθαίνουσιν, πάλιν ἐκεῖθεν ἀναφέρονται πρὸς ἡμᾶς, οὐ δυνατόν ἐστιν, ἐν ἴσας γωνίας γίνεσθαι πάσας ἀνακλάσεις, ὅσας⁹⁸ ὁμόσε χωροῦντες ἀξιούσιν αὐτοῖς τοῖς ἀπὸ τῆς σελήνης ἐπὶ γῆν φερομένοις ρεύμασι τὴν ἰσότητα τῶν γωνιῶν ἀναιρεῖν, πολλῶ τοῦτο ἐκείνου πιθανώτερον εἶναι νομίζοντες. οὐ μὴν ἄλλ' εἰ δεῖ τοῦτο χαρίζεσθαι τῇ πολλᾷ δὴ φήλῃ γεωμετρίας, καὶ δοῦναι, πρῶτον μὲν ἀπὸ τῶν ἡκριβωμένων ταῖς λειότησι συμπίπτειν ἐσόπτρων εἰκὸς ἐστιν · ἢ δὲ σελήνη πολλὰς ἀνωμαλίας ἔχει καὶ τραχύτητας, ὥστε τὰς αὐγὰς ἀπὸ σώματος μεγάλου προσφερομένας ὕψεσιν ἀξιολόγοις, ἀντιλάμψεις καὶ διαδόσεις ἀπ' ἀλλήλων λαμβάνουσιν, ἀνακλᾶσθαι τε παντοδαπῶς καὶ περιπλέκεσθαι, καὶ συνάπτειν αὐτὴν ἑαυτῇ τὴν ἀνταύγειαν, οἷον ἀπὸ πολλῶν φερομένην πρὸς ἡμᾶς κατόπτρων. ἔπειτα καὶ πρὸς αὐτῇ τῇ σελήνῃ τὰς ἀνακλάσεις ἐν ἴσας γωνίας ποιῶμεν, οὐκ ἀδύνατον, φερομένας ἐν διαστήματι τοσούτῳ τὰς αὐγὰς, κλάσεις ἴσχειν καὶ περιολισθήσεις, ὡς συγκεῖσθαι καὶ λάμπειν τὸ φῶς. ἔνιοι δὲ καὶ δεικνύουσι γράφοντες, ὅτι πολλὰ τῶν φώτων ἐπὶ γῆν ἀφίησι κατὰ γραμμὴν ὑπὸ τὴν κεκλιμένην ὑποταθείσης.⁹⁹ σκευωρεῖσθαι δὲ ἅμα λέγοντι¹⁰⁰ διάγραμμα καὶ ταῦτα πρὸς πολλοὺς οὐκ ἐνῆν. τὸ δ' ὅλον (ἔφη) θαυμάζω, πῶς τὴν διχότομον ἐφ' ἡμᾶς κινούσιν, ἐμπίπτουσιν μετὰ τῆς ἀμφικύρτου καὶ τῆς μηνοειδοῦς. εἰ γὰρ αἰθέριον ὄγκον, ἢ πύρινον ὄντα, τὸν τῆς σελήνης ἐφώτιζεν ὁ ἥλιος, οὐκ ἂν ἀπέλιπεν αὐτῇ σκιερὸν αἰεὶ καὶ ἀλαμπές ἡμισφαίριον πρὸς αἴσθησιν, ἀλλ' εἰ καὶ κατὰ μικρὸν ἔψαυε, περιῶν¹⁰¹ ὅλην ἀναπίμπλασθαι, καὶ δι' ὅλης τρέφεσθαι¹⁰² τῷ φωτὶ πανταχόσε χωροῦντι δι' εὐπετείας ἣν προσῆκον. ὅπου γὰρ οἶνος, ὕδατος θίγων κατὰ πέρας, καὶ σταγῶν αἵματος εἰς ὑγρὸν ἐμπεσόντος, ἀνέχρωσε πᾶν

⁹² τῆς κατοπτρικῆς Ald.

⁹³ ὧν ἐπικριθέντων Turn.

⁹⁴ διττὴν Turn. et Vulc.

⁹⁵ δύο δὲ] Haec duo vocabula absunt ab Ald. et Bas.

⁹⁶ ὅταν ἐμφάσεις — διαβάλλεται δὲ] Dele haec. Turn.

⁹⁷ αἱ μὲν] Hae duae voculae absunt ab Ald. et Bas.

⁹⁸ Pro ὅσας codex quidam innominatus dat ὥστε.

⁹⁹ ὑποταθείσαν Turn.

¹⁰⁰ λέγουσι idem.

¹⁰¹ Pro περιῶν dant περί ὧν Ald. et Bas.

¹⁰² τρέπεσθαι Turn.

αἶμα¹⁰³ ... φοινηχθέν · αὐτὸν δὲ τὸν ἀέρα λέγουσιν, οὐκ ἀπορρόοιαις τισὶν, οὐδ' ἀκτῖσι μεμιγμέναις, ἀλλὰ τροπῇ καὶ μεταβολῇ κατάνυξιν¹⁰⁴ ἀπὸ τοῦ φωτὸς ἐξαλλοιοῦσθαι, πῶς ἄστρον ἄστρου καὶ φῶς φωτὸς ἀψάμενον οἶονται μὴ κεράννυσθαι, μηδὲ σύγχυσιν ποιεῖν δι' ὅλου καὶ μεταβολήν, ἀλλ' ἐκεῖνα φωτίζειν μόνον, ὧν ἄπτεται κατὰ τὴν ἐπιφάνειαν · ὃν γὰρ ὁ ἥλιος περιϊὼν κύκλον ἄγει καὶ περιστρέφει πρὸς τὴν σελήνην, νῦν μὲν ἐμπίπτοντα τῷ διορίζοντι τὸ ὁρατὸν αὐτῆς καὶ τὸ ἀόρατον, νῦν δ' ἀνιστάμενον πρὸς ὀρθὰς, ὥστε τέμνειν ἐκεῖνα ὑπ' ἐκείνης τε¹⁰⁵ τὸ τέμνεσθαι ἄλλαις κλίσεσι καὶ σχέσεσι τοῦ λαμπροῦ πρὸς τὸ σκιερὸν, ἀμφικύρτους καὶ μηνοειδεῖς ὑποδιδόντα μορφὰς ἐν αὐτῇ, παντὸς μᾶλλον ἐπιδεικνύουσιν οὐ σύγκρασιν, ἀλλ' ἐπαφήν, οὐδὲ σύλλαμψιν, ἀλλὰ περιλάμψιν αὐτῆς ὄντα τὸν φωτισμόν. ἐπεὶ δ' οὐκ αὐτὴ φωτίζεται μόνον, ἀλλὰ καὶ δεῦρο τῆς αὐγῆς ἀναπέμπει τὸ εἶδωλον, ἔτι καὶ μᾶλλον ἰσχυρίσασθαι τῷ λόγῳ περὶ τῆς οὐσίας δίδωσιν. αἱ γὰρ ἀνακλάσεις γίνονται πρὸς οὐδὲν ἀραιόν, οὐδὲ λεπτομερές · οὐδὲ ἐστὶ φῶς ἀπὸ φωτὸς, ἢ πῦρ ἀπὸ πυρὸς ἀφαλλόμενον, ἢ νοῆσαι ῥάδιον, ἀλλὰ δεῖ τὸ ποιῆσον ἀντιτυπῖαν τινὰ καὶ κλάσιν ἐμβριθὲς εἶναι καὶ πυκνὸν, ἵνα πρὸς αὐτὸ πληγὴ καὶ ἀπ' αὐτοῦ φορὰ γένηται. τὸν γοῦν αὐτὸν ἥλιον ὁ μὲν ἀῆρ διΐησιν, οὐ παρέχων ἀνακοπὰς, οὐδ' ἀντερείδων, ἀπὸ δὲ ξύλων καὶ λίθων καὶ ἱματίων εἰς φῶς τιθεμένων πολλὰς ἀντιλάμψεις καὶ περιλάμψεις ἀποδίδωσιν. οὕτω δὲ καὶ τὴν γῆν ὁρῶμεν ὑπ' αὐτοῦ φωτιζομένην. οὐ γὰρ εἰς βάθος, ὥσπερ ὕδωρ, οὐδὲ δι' ὅλης, ὥσπερ ἀῆρ, διΐησι τὴν αὐγὴν, ἀλλ' οἷος τὴν σελήνην περιστείχει κύκλος αὐτοῦ,¹⁰⁶ καὶ ὅσον ὑποτέμνεται μέρος ἐκεῖνος, τοιοῦτος ἕτερος περιέεισι τὴν γῆν, καὶ τοσοῦτο φωτίζων αἰεὶ, καὶ ἀπολείπων ἕτερον ἀφώτιστον. ἡμισφαίριον γὰρ ὀλίγῳ δοκεῖ μείζον τὸ περιλαμπόμενον ἑκατέρως. δότε δὴ μοι γεωμετρικῶς εἰπεῖν πρὸς ἀναλογίαν, ὥς, εἰ, τριῶν ὄντων, οἷς τὸ ἀφ' ἡλίου φῶς πλησιάζει, γῆς, σελήνης, ἀέρος, ὁρῶμεν, οὐχ ὡς ὁ ἀῆρ μᾶλλον, ἢ ὡς ἡ γῆ, φωτιζομένην τὴν σελήνην, ἀνάγκη φύσιν ἔχειν ὁμοίαν, ἃ τὰ αὐτὰ πάσχειν ὑπὸ τοῦ αὐτοῦ πέφυκε. ἐπεὶ δὲ πάντες ἐπήνεσαν τὸν Λεύκιον · Εὐ γε, (ἔφη) ὅτι καλῶ λόγῳ καλὴν ἀναλογίαν προσέθηκας · οὐ γὰρ ἀποσπρηγέον σε τῶν ἰδίων. κακείνος ἐπιμειδιάσας · Οὐκοῦν (ἔφη) καὶ δεύτερον ἀναλογία προσχρηστέον, ὅπως μὴ τὰ αὐτὰ πάσχειν ὑπὸ τοῦ αὐτοῦ μόνον, ἀλλὰ καὶ τῷ ταῦτα ποιεῖν, ταῦτ' ἀποδείξωμεν τῇ γῇ τὴν σελήνην προσεοικυῖαν. ὅτι μὲν γὰρ οὐδὲν οὕτως τῶν περὶ τὸν ἥλιον γενομένων ὁμοίον ἐστίν, ὥς ἐκλειψὶς ἡλίου δύσει, δότε μοι, ταύτης ἕνα γὰρ τῆς συνόδου μνησθέντες, ἢ πολλὰ μὲν ἄστρα πολλαχόθεν τοῦ οὐρανοῦ διέφηνεν εὐθύς ἐκ μεσημβρίας ἀρξαμένη, κράσιν δὲ, οἷαν τὸ λυκαυγὲς τῷ ἀέρι παρέσχε. εἰ δὲ μὴ Θέων ἡμῖν οὗτος τὸν Μίμνερμον¹⁰⁷ ἐπάξει καὶ τὸν Κυδίαν¹⁰⁸ καὶ τὸν Ἀρχίλοχον, πρὸς δὲ τούτοις τὸν Στησίχορον καὶ τὸν Πίνδαρον, ἐν ταῖς ἐκλείψεσιν ὀλοφυρομένους τὸν φανερώτατον κλεπτόμενον, καὶ μέσῳ¹⁰⁹ ἅμα τὴν νύκτα γενομένην, καὶ τὴν ἀκτῖνα τοῦ ἡλίου σκότους ἀτραπὸν¹¹⁰ ... φάσκοντας · ἐπὶ πᾶσι δὲ τὸν Ὀμηρον, νυκτὶ καὶ ζόφῳ τὰ πρῶτα¹¹¹ κατέχεσθαι

¹⁰³ Ex Turn. et Vulc. citatur αἶμα τι, (sic: sine dubio voluerunt αἶματι) vel ἅμα.

¹⁰⁴ κατὰ νύξιν, duobus vocab. dant Turn. et Vulcob.

¹⁰⁵ ἐκεῖνας τε ὑπ' ἐκείνου Turn. Vulc. et Bong.

¹⁰⁶ αὐτῶν Ald. et Bas. αὐτὴν Turn. et Vulc.

¹⁰⁷ Ἐργομίμνερμον Ald. Ἐργομίμνερμον Turn.

¹⁰⁸ Κυδίαν] Quis hic Cydias sit, qui inter nobiles poëtas citatur, nescio. Qui mihi dixerit, grato dixerit.

Xylander.

¹⁰⁹ Pro μέσῳ dant μέσῃ ἡμέρᾳ Turn. Vulc. et Bong.

¹¹⁰ Post ἀτραπὸν deest ὑποδῦναι, aut simile verbum, nihil (ut videtur) praeterea. Xylander.

¹¹¹ πρῶτα in locum πρῶτα ex ipso Homero repono, qui est Odys. v. 352. de quo loco vide Plutarchomica. Xylander.

τῶν ἀνθρώπων¹¹² λέγοντα. καὶ τὸν ἥλιον ἐξαπολωλέναι τοῦ οὐρανοῦ περὶ τὴν σελήνην· καὶ¹¹³ ... τοῦτο γίνεσθαι πέφυκε¹¹⁴ τοῦ μὲν φθίνοντος μηνὸς, τοῦ δὲ ἵσταμένου. τὰ λοιπὰ δ' οἶμαι ταῖς μαθηματικαῖς ἀκριβεῖαις εἰς τὸν ... ἐξήχθαι καὶ βέβαιον· ὥς ἢ γε νύξ ἐστι σκιά γῆς, ἢ δ' ἐκλείψις τοῦ ἡλίου, σκιά σελήνης, ὅταν ἡ ὄψις ἐν ἑαυτῇ γέννηται· δυόμενος γὰρ ὑπὸ τῆς γῆς ἀντιφράττεσθαι πρὸς τὴν ὄψιν ἐκλιπὼν δὲ, ὑπὸ τῆς σελήνης. ἀμφοτέραι δὲ εἰσιν ἐπισκοτήσεις· ἀλλ' ἢ μὲν δυτικῇ, τῆς γῆς· ἢ δ' ἐκλειπτικῇ, τῆς σελήνης, τῇ σκιά καταλαμβανούσῃ τὴν ὄψιν. ἐκ δὲ τούτων εὐθεώρητον τὸ γινόμενον. εἰ γὰρ ὅμοιον τὸ πάθος, ὅμοια τὰ ποιοῦντα. τῷ γὰρ αὐτῷ τὰ αὐτὰ συμβαίνειν ὑπὸ τῶν αὐτῶν ἀναγκαῖόν ἐστιν. εἰ δ' οὐχ οὕτω τὸ περὶ τὰς ἐκλείψεις σκότος βύθιον ἐστιν, οὐδὲ ὁμοίως τῇ νυκτὶ πιέζει τὸν ἀέρα, μὴ θαυμάζωμεν. οὐσία μὲν γὰρ ἡ αὐτὴ τοῦ τὴν νύκτα ποιοῦντος καὶ τοῦ τὴν ἐκλείψιν σώματος. μέγεθος δ' οὐκ ἴσον· ἀλλ' Αἰγυπτίους μὲν ἐβδομηκοστόδουον οἶμαι φάναι μόριον εἶναι¹¹⁵ τὴν σελήνην, Ἀναξαγόραν δὲ, ὅση Πελοπόννησος, Ἀρίσταρχος δὲ τὴν διάμετρον τῆς σελήνης λόγον ἔχουσαν διαδείκνυσιν, ὃς ἐλάττων μὲν, ἢ ἐξήκοντα πρὸς δεκαεννέα, μείζων δὲ πῶς ἑκατὸν ὀκτώ πρὸς τεσσαράκοντα τρία ἐστίν. ὅθεν ἢ μὲν γῆ παντάπασι τῆς ὄψεως τὸν ἥλιον ἀφαιρεῖται διὰ μέγεθος. (μεγάλῃ γὰρ ἡ ἐπιπρόσθησις, καὶ χρόνον ἔχουσα τὸν τῆς νυκτὸς) ἢ δὲ σελήνη κἄν ὅλον ποτὲ κρύψῃ τὸν ἥλιον, οὐκ ἔχει χρόνον, οὐδὲ πλάτος, ἢ ἐκλείψις, ἀλλὰ περιφαίνεται τις αὐγὴ περὶ τὴν ἴτυν, οὐκ ἐώσα βαθεῖαν γίνεσθαι τὴν σκιὰν καὶ ἄκρατον. Ἀριστοτέλης δὲ, ὁ παλαιός, αὐτίαν τοῦ πλεονάκεις τὴν σελήνην ἐκλείπουσαν, ἢ τὸν ἥλιον, καθορᾶσθαι, πρὸς ἄλλαις τισὶ καὶ ταύτην ἀποδίδωσιν. ἥλιον γὰρ ἐκλείπειν σελήνης ἀντιφράζει. σελήνην δὲ, ... ὁ δὲ Ποσειδώνιος ὀρίσάμενος οὕτως· τὸ δὲ τὸ πάθος ἐκλείψις ἐστὶν ἡλίου σύνοδος σκιάς σελήνης, ἥς τὴν ἐκλείψιν, ... ἐκείνοις γὰρ μόνοις ἐκλείψις ἐστίν, ὧν ἂν ἡ σκιά τῆς σελήνης καταλαβοῦσα τὴν ὄψιν ἀντιφράξαι πρὸς τὸν ἥλιον. ὁμολογῶν δὲ, σκιὰν τῆς σελήνης φέρεσθαι πρὸς ἡμᾶς, οὐκ οἶδα, ὅ τι λέγειν ἑαυτῷ καταλέλοιπεν. ἄστρου δὲ σκιὰν ἀδύνατον γενέσθαι· τὸ γὰρ ἀφώτιστον σκιά λέγεται· τὸ δὲ φῶς οὐ ποιεῖ σκιάν, ἀλλ' ἀναιρεῖν πέφυκεν. Ἀλλὰ τί δὴ (ἔφη) μετὰ τοῦτο τῶν τεκμηρίων ἐλέγχθῃ· Κᾶγώ· Τὴν αὐτὴν (ἔφη) ἐλάμβανεν ἡ σελήνη ἐκλείψιν. Ὁρθῶς (εἶπεν) ὑπέμνησας, ἀλλὰ δὴ πότερον ὥς πεποιημένων¹¹⁶ ὑμῶν καὶ τιθέντων, ἐκλείπειν τὴν σελήνην ὑπὸ τοῦ σκιάσματος ἀλίσκομένην, ἥδη τρέπομαι¹¹⁷ πρὸς τὸν λόγον, ἢ βούλεσθε, μελέτην ποιήσωμεν ἀπόδειξιν ὑμῖν τῶν ἐπιχειρημάτων ἑκαστον ἀπαριθμήσας¹¹⁸· Νῆ Δία (εἶπεν ὁ Θέων) τοῦτοις ἐμμελέτησον. ἐγὼ δὲ πειθοῦς τιнос δέομαι, ταύτη μόνον ἀκηκοώς, ὥς, ἐπὶ μίαν μὲν εὐθεῖαν τῶν τριῶν σωμάτων γινομένων, γῆς καὶ ἡλίου καὶ σελήνης, αἱ ἐκλείψεις συντυγχάνουσιν. ἢ γὰρ γῆ τῆς σελήνης, ἢ πάλιν ἡ σελήνη τῆς γῆς ἀφαιρεῖται τὸν ἥλιον. ἐκλείπει γὰρ οὗτος μὲν, σελήνης, σελήνη δὲ, γῆς ἐν μέσῳ τῶν τριῶν ἵσταμένης. ὧν γίνεται τὸ μὲν ἐν συνόδῳ, τὸ δ' ἐν διχοτομίᾳ· καὶ ὁ Λεύκιος ἔφη· Σχεδὸν μέντοι τῶν λεγομένων κυριώτατα ταῦτ' ἐστὶ· πρόλαβε δὲ πρῶτον (εἰ βούλει) τὸν ἀπὸ τοῦ σχήματος τῆς σκιάς λόγον. ἐστὶ γὰρ κοινός,¹¹⁹ ἅτε καὶ μεγάλου πυρὸς, ἢ φωτὸς σφαιροειδοῦς, ἐλάττονα, σφαιροειδῆ δὲ περιβάλλοντος ὅγκον. ὅθεν ἐν ταῖς ἐκλείψεσι τῆς σελήνης αἱ περιγραφαὶ τῶν μελαινομένων πρὸς τὰ λαμπρὰ τὰς ἀποτομὰς περιφερεῖς

¹¹² τὸν ἄνθρωπον Turn. et Vulc.

¹¹³ Inter καὶ et τοῦτο frustra est asteriscus. *Xylander*.

¹¹⁴ πεφυκέναι Turn. Vulc. et Bong.

¹¹⁵ Post εἶναι indunt γῆς Turn. et Vulc.

¹¹⁶ πεπεισμένων Turn. et Vulc.

¹¹⁷ τρέπονται Ald. et Bas. τρεπόμεθα Turn.

¹¹⁸ ἀπαριθμήσαι Turn.

¹¹⁹ ἐστὶ γὰρ κῶνος, non κοινός. Satis id res ipsa docet. *Xylander*.

ἴσχουσιν. αἱ γὰρ ἂν στρογγύλου προσμιξίαι¹²⁰ ἢ δέξηται τομάς, ἢ παράσχη, πανταχόσε χωροῦσαι, δι' ομοιότητα γίνονται κυκλοτερεῖς. δεύτερον οἶμαι σε γινώσκειν, ὅτι σελήνης μὲν ἐκλείπει πρῶτα μέρη τὰ πρὸς ἀπηλιώτην, ἡλίου δὲ τὰ πρὸς δύσιν. κινεῖται δὲ ἡ μὲν σκιά τῆς γῆς ἐπὶ τὴν ἐσπέραν ἀπὸ τῶν ἀνατολῶν · ἡλίου δὲ καὶ σελήνη τοῦναντίον ἐπὶ τὰς ἀνατολάς. ταῦτα γὰρ ἰδεῖν τε παρέχει τῇ αἰσθήσει τὰ φαινόμενα, καὶ λόγων οὐ πάνυ τοι μακρῶν μαθεῖν ἔστιν. ἐκ δὲ τούτων ἡ αἰτία βεβαιούται τῆς ἐκλείψεως. ἐπεὶ γὰρ ἡλίου μὲν ἐκλείπει καταλαμβανόμενος, σελήνη δ' ἀπαντῶσα τῷ ποιοῦντι τὴν ἐκλείψιν, εἰκότως, μᾶλλον δ' ἀναγκαίως, τὸ μὲν ὀπισθεν ἀλίσκεται πρῶτον, ἢ δ' ἔμπροσθεν. ἄρχεται γὰρ ἐκείθεν ἢ ἐπιπρόσθησις. ὅθεν πρῶτον μὲν ἐπιθάλλει τὸ ἐπιπροσθῶν, ἐπιβάλλει δ' ἐκείνο μὲν ἂφ' ἐσπέρας ἢ σελήνη πρὸς αὐτὸν ἀμιλλωμένη, ταύτη δ' ἀπὸ τῶν ἀνατολῶν, ὡς πρὸς τοῦναντίον ὑποφερομένη. τρίτον τοίνυν ἔτι τὸ τοῦ χρόνου καὶ τὸ τοῦ μεγέθους τῶν ἐκλείψεων αὐτῆς, ὑψηλὴ μὲν ἐκλείπουσα καὶ ἀπόγειος ὀλίγον ἀπολείπεται χρόνον, πρόσγειος δὲ καὶ ταπεινὴ αὐτὸ τοῦτο παθοῦσα, σφόδρα πιέζεται, καὶ βραδέως ἐκ τῆς σκιάς ἄπεισι. καίτοι ταπεινὴ μὲν οὔσα, τοῖς μεγίστοις χρῆται κινήμασιν, ὑψηλὴ δὲ τοῖς ἐλαχίστοις. ἀλλὰ τὸ αἴτιον ἐν τῇ σκιά τῆς διαφορᾶς ἔστιν. εὐρυτάτη γὰρ οὔσα περὶ τὴν βάσιν, ὥσπερ οἱ κῶνοι, συστελλομένη τε κατὰ μικρὸν εἰς ὅξυ τῇ κορυφῇ, καὶ λεπτόν ἀπολήγει πέρας. ὅθεν ἢ σελήνη ταπεινὴ μὲν ἐμπεσοῦσα τοῖς μεγίστοις λαμβάνεται κύκλοις ὑπ' αὐτῆς, καὶ διαπερᾶ τὸ βύθιον, καὶ σκοτωδέστατον. ἄνω δὲ οἶον ἐν τενάγει διὰ λεπτότητα τοῦ σκιεροῦ χρανθεῖσα, ταχέως ἀπαλλάττεται. παρήμι δὲ ὅσα χωρὶς ιδίους.¹²¹ ὁρῶμεν γὰρ, ὅτι πῦρ ἐκ τόπου σκιεροῦ διαφαίνεται καὶ διαλάμπει μᾶλλον, εἴτε¹²² ταχύτητι τοῦ σκοτώδους ἀέρος, οὐ δεχομένου τὰς ἀπορρέουσας καὶ διαχύσεις, ἀλλὰ συνέχοντος ἐν ταυτῷ τὴν οὐσίαν καὶ σφίγγοντος · εἴτε τῆς αἰσθήσεως τοῦτο πάθος ἔστιν · ὡς τὰ θερμὰ παρὰ τὰ ψυχρὰ θερμότερα, καὶ τὰς ἡδονὰς παρὰ τοὺς πόνους σφοδρότερας, οὕτω τὰ λαμπρὰ φαίνεσθαι παρὰ τὰ σκοτεινὰ φανερά, τοῖς διαφόροις πάθεσιν ἀντεπιτείνοντα τὴν φαντασίαν. ἔοικε δὲ πιθανώτερον εἶναι τὸ πρότερον · ἐν γὰρ ἡλίῳ πᾶσα πυρὸς φύσις οὐ μόνον τὸ λαμπρὸν ἀπόλλυσιν, ἀλλὰ τῷ εἴκειν γίνεται δύσεργος καὶ ἀμβλυτέρα · σκίδνησι γὰρ ἢ θερμότης καὶ διαχέει τὴν δύναμιν. εἴπερ οὖν ἢ σελήνη πυρὸς εἴληχε βληχροῦ καὶ ἀδρανοῦς, ἄστρον οὔσα θολερώτερον, ὥσπερ αὐτοὶ λέγουσιν, οὐθὲν, ὧν πάσχουσα φαίνεται νῦν, ἀλλὰ τὰ ἐναντία πάντα πάσχειν αὐτὴν προσήκόν ἔστι, φαίνεσθαι μὲν, ὅτε κρύπτεται, κρύπτεσθαι δὲ, ὁπνίκα φαίνεται · τουτέστι, κρύπτεσθαι μὲν τὸν ἄλλον χρόνον ὑπὸ τοῦ περιέχοντος αἰθέρος ἀμαυρουμένην, ἐκλάμπειν δὲ καὶ γίνεσθαι καταφανῆ δι' ἕξ μηνῶν, καὶ πάλιν διὰ πέντε τῇ σκιά τῆς γῆς ὑποδυομένην. αἱ γὰρ πέντε καὶ ἕξ ἡμέραι καὶ τετρακόσκιαι περίοδοι τῶν ἐκλειπτικῶν πανσελήνων, τὰς τέσσαρας καὶ τετρακοσίας ἕξαμήνους ἔχουσι, τὰς δ' ἄλλας πενταμήνους. ἔδει τοίνυν διὰ τοσούτων χρόνων φαίνεσθαι τὴν σελήνην ἐν τῇ σκιά λαμπρυνομένην. ἢ δὲ ἐν¹²³ ... μὲν ἐκ λείπει καὶ ἀπόλλυσιν τὸ φῶς. ἀναλαμβάνει δ' αὖθις, ὅταν ἐκφύγῃ τὴν σκιά. καὶ φαίνεται γε πολλάκις ἡμέρας, ὡς πάντα μᾶλλον, ἢ πύρινον οὔσα, σῶμα καὶ ἀστεροειδές. εἰπόντος δὲ τοῦτο τοῦ Λευκίου, συνεξέδραμον ἅμα πως τῷ¹²⁴ ... ὅ τε Φαρνάκης καὶ ὁ Ἀπολλωνίδης. εἶτα τοῦ Ἀπολλωνίδου παρόντος, ὁ Φαρνάκης εἶπεν, ὅτι τοῦτο καὶ μάλιστα τὴν σελήνην δείκνυσιν ἄστρον, ἢ πῦρ, οὔσαν. οὐ γάρ ἐστι παντελῶς ἄδηλος ἐν ταῖς ἐκλείψεσιν, ἀλλὰ διαφαίνει τινὰ χροᾶν ἀνθρακώδη καὶ βλοσυράν,

¹²⁰ Ex Ald. et Bas. citatur πρὸς μίξαν, ex Turn. autem et Vulc. προσμιξίαν, vel πρόσμιξιν.

¹²¹ ἰδίων Ald.

¹²² Pro εἴτε dant ἐπὶ Ald. et Bas. qui posterior liber etiam pro proximo ταχύτητι dat παχύτητι.

¹²³ Ex Turn. et Vulc. affertur ἢ δὲ ἐν σκιά.

¹²⁴ Idem duo codd. hanc lacunam vocabulo αὐτῷ inserendo explent.

ἥτις ἰδιός ἐστιν αὐτῆς. ὁ δ' Ἀπολλωνίδης ἐνέστη περὶ τῆς σκιάς. αἰ γὰρ οὕτως ὀνομάζειν¹²⁵ ... τοὺς μαθηματικοὺς τὸν ἀλαμπῆ τόπον, σκιάν τε μὴ δέχεσθαι τὸν οὐρανόν. ἐγὼ δὲ τοῦτο μὲν ἔφην πρὸς τοῦνομα μᾶλλον ἐριστικῶς, ἢ πρὸς τὸ πρᾶγμα φυσικῶς καὶ μαθηματικῶς, ἐνισταμένους. τὸν γὰρ ἀντιφραττόμενον ὑπὸ τῆς γῆς τόπον εἰ μὴ σκιάν τις ἐθέλοι καλεῖν, ἀλλ' ἀφεγγές χωρίον, ὅμως ἀναγκαῖον ἐν αὐτῷ τὴν σελήνην γενομένην¹²⁶ ... καὶ ὅλως (ἔφην) εὐηθές ἐστιν, ἐκεῖ μὴ φάναι τῆς γῆς ἐξικνεῖσθαι τὴν σκιάν¹²⁷ ... ἡ σκιά τῆς σελήνης ἐπιπίπτουσα τῇ ὄψει καὶ¹²⁸ ... πρὸς τὴν γῆν, ἔκλειψιν ἡλίου ποιεῖν. πρὸς σὲ δὲ, ὦ Φαρνάκη, τρέψομαι. τὸ γὰρ ἀνθρακῶδες ἐκείνο καὶ διακαές χρῶμα τῆς σελήνης, ὃ φῆς ἴδιον αὐτῆς εἶναι, σώματός ἐστι πυκνότης καὶ βάθος ἔχοντος. οὐθὲν γὰρ ἐθέλει τοῖς ἀρχαίοις¹²⁹ ὑπόλειμμα φλογός, οὐδ' ἔχνος, ἐμμένειν. οὐδ' ἐστὶν ἀνθρακογένεσις, οὐ μὴν¹³⁰ στερέμνιον σῶμα, δεξάμενον διὰ βάθους τὴν πύρρῳσιν, καὶ σόλων¹³¹ · ὥς που καὶ Ὅμηρος εἴρηκεν ·

Αὐτὰρ ἐπεὶ πυρὸς ἄνθος ἀπέπτατο, παύσατο δὲ ... φλόξ ... Ἀνθρακιῇν στορέσασα.

ὁ γὰρ ἀνθραξ ἔοικεν οὐ πῦρ, ἀλλὰ σῶμα πεπυρωμένον, εἶναι, καὶ πεπονθὸς ὑπὸ πυρὸς, στερεῷ καὶ ῥίζαν ἔχοντι προσμένοντος ὄγκῳ καὶ προσδιατρίβοντος. αἱ δὲ φλόγες ἀραιᾶς εἰσὶν ἕξαψις καὶ ρεύματα τροφῆς καὶ ὕλης, ταχὺ δι' ἀσθένειαν ἀναλυομένης · ὥστ' οὐδὲν ἂν ὑπῆρχε¹³² γεώδη καὶ πυκνὴν εἶναι τὴν σελήνην ἕτερον οὕτως ἐναργὲς τεκμήριον, εἴπερ αὐτῆς ἴδιον ἦν, ὥς χρῶμα τὸ ἀνθρακῶδες. ἀλλ' οὐκ ἐστὶν, ὦ φίλε Φαρνάκη, πολλὰς¹³³ τὰς ἐκλείπουσας χροᾶς ἀμείβειν. καὶ διαιροῦσιν αὐτὰς οὕτως οἱ μαθηματικοὶ κατὰ χρόνον καὶ ὥραν ἀφορίζοντες. ἂν ἀφ' ἐσπέρας ἐκλείπη, φαίνεται μέλανα δεινῶς ἄχρι τρίτης ὥρας καὶ ἡμισείας · ἂν δὲ μέσση, τοῦτο¹³⁴ δὴ τὸ ἐπιφοινίσσον ἴησι, καὶ πῦρ καὶ πυρῳπὸν · ἀπὸ δὲ ἐβδόμης ὥρας καὶ ἡμισείας, ἀνίσταται τὸ ἐρύθημα. καὶ τέλος ἤδη πρὸς ἑὼ λαμβάνει χροᾶν κυανοειδῆ καὶ χαροπὴν, ἀφ' ἧς δὴ καὶ μάλιστα γλαυκῶπιν αὐτὴν οἱ ποιεῖται καὶ Ἑμπεδοκλῆς ἀνακαλοῦνται. τοσαύτας οὖν χροᾶς ἐν τῇ σκιά τὴν σελήνην λαμβάνουσιν ὁρῶντες, οὐκ ὁρθῶς ἐπὶ μόνον καταφέρονται τὸ ἀνθρακῶδες, ὃ μάλιστα φῆσαι τις ἂν ἀλλότριον αὐτῆς εἶναι, καὶ μᾶλλον ὑπόμειγμα καὶ λείμμα τοῦ φωτός, διὰ τῆς σκιάς περιλάμποντος. ἴδιον δὲ τὸ μέλαν καὶ γεώδες. ὅπου δὲ πορφύρῃσιν ἐνταῦθα καὶ φοινικίσι λίμναις τε καὶ ποταμοῖς δεχομένοις ἥλιον ἐπίσκια χωρία γειτνιώντα συγχρώζεται καὶ περιλάμπεται, διὰ τὰς ἀνακλάσεις ἀποδιδόντα πολλοὺς καὶ διαφόρους ἀπαυγασμοὺς, τί θαυμαστόν, εἰ ρεῦμα πολὺ σκιάς ἐμβάλλον ὥσπερ εἰς πέλαγος οὐράνιον, οὐ σταθεροῦ φωτός, οὐδ' ἡρεμοῦντος, ἀλλὰ μυρίοις ἄστροις ἐλαυνομένου, μίξεις τε παντοδαπὰς καὶ μεταβολὰς λαμβάνοντος, ἄλλην ἄλλοτε χροᾶν ἐκματτόμενον ἀπὸ τῆς σελήνης ἐνταῦθα

¹²⁵Turn. πάντα hic indit.

¹²⁶Turn. et Vulc. hanc lacunam his verbis explent: μᾶλλον λάμπειν καὶ διαφαίνεσθαι.

¹²⁷Turn. ὅπου hic inserit.

¹²⁸Hic indunt διήκουσα Turn. et Vulc.

¹²⁹ἀραιαῖς sensus requirit, quod in ἀρχαίοις librarius inepte detorsit. Xylander. Turn. et Vulc. dant Ἀχαιοῖς.

¹³⁰Pro οὐ μὴν lego ὅπου μὴ. Xylander.

¹³¹καὶ σόλων falsum esse apparet, cum Homeri verba sint. Itaque pro iis suspicor legendum καὶ σῶζον. Xylander.

¹³²Post ὑπῆρχε codex quidam innominatus inserit τοῦ.

¹³³Φαρνάκη, πολλὰς] Mutilum. Hoc vult, deprehensum esse, lunam non semper prunae colorem referre in defectu, sed alias alium. Xylander. Pro proximo sequente τὰς dant γὰρ Turn. et Vulc.

¹³⁴Pro τοῦτο dant τότε Turn. et Vulc.

ἀποδίδωσιν · ἄστρον μὲν γάρ, ἢ πῦρ, οὐκ ἂν ἐν σκιά διαφανεῖν μέλαν, ἢ γλαυκόν, ἢ κυανοειδές, ὄρεσι δὲ καὶ πεδίοις καὶ θαλάσσαις πολλὰ μὲν ἀφ' ἡλίου μορφαὶ χρωμάτων ἐπιτρέχουσι, καὶ σκιαίς καὶ ὁμίχλαις, ἃς¹³⁵ φαρμάκοις γραφικοῖς μιγνύμενον ἐπάγει βαφὰς τὸ λαμπρόν · ὧν τὰ μὲν τῆς θαλάττης ἐπικεχίρηκεν ἀμωσγέπως ἐξονομάζειν Ὅμηρος, ἰοειδέα καλῶν καὶ οἶνοπα πόντον, αὐθις δὲ πορφύρεον κύμα, γλαυκὴν τ' ἄλλως θάλασσαν, καὶ λευκὴν γαλήνην · τὰς δὲ περὶ τὴν γῆν διαφορὰς τῶν ἄλλοτε ἄλλως ἐπιφαινομένων χρωμάτων παρήκεν, ὡς ἀπείρους τὸ πλῆθος οὖσας. τὴν δὲ σελήνην οὐκ εἰκὸς¹³⁶ τὴν θάλασσαν μίαν ἔχειν ἐπιφάνειαν, ἀλλ' ἐοικέναι μάλιστα τῇ γῇ τὴν φύσιν, ἣν ἐμυθολόγει Σωκράτης ὁ παλαιός· εἴτε δὴ ταύτην αἰνιττόμενος, εἴτε δὴ ἄλλην τινὰ διηγοῦμενος. οὐ γὰρ ἄπιστον, οὐδὲ θαυμαστόν, εἰ μηδὲν ἔχουσα διεφθορὸς ἑαυτῇ, μηδ' ἰλυῶδες, ἀλλὰ φῶς τε καρπούμενη καθαρόν ἐξ οὐρανοῦ καὶ θερμότητος, οὐ διακαοῦς, οὐδὲ μανικοῦ πυρός, ἀλλὰ νοτεροῦ καὶ ἀβλαίδους καὶ κατὰ φύσιν ἔχοντος οὖσα πλήρης, κάλλη τε θαυμαστὰ κέκτηται τόπων, ὅρη τε καταφλογιοδῆ, καὶ ζώνας ἀλουργὰς ἔχει, χρυσόν τε καὶ ἄργυρον, οὐκ ἐν βάθει διεσπαρμένον, ἀλλὰ πρὸς τοῖς πεδίοις ἐξανθοῦντα πολλόν, ἢ πρὸς ὕψει λείοις περιφερόμενον. εἰ δὲ τούτων ὅψις ἀφικνεῖται διὰ τῆς σκιάς ἄλλοτε ἄλλη πρὸς ἡμᾶς, ἐξαλλαγῇ καὶ διαφορᾷ τινι τοῦ περιέχοντος, τό γε μὴν τίμιον οὐκ ἀπόλλυσι τῆς δόξης, οὐδὲ τὸ θεῖον, ἢ σελήνην. ἥτις¹³⁷ ... ἱερὰ πρὸς ἀνθρώπων νομιζομένη, ἢ μάλλον¹³⁸ πῦρ θολερὸν (ὥσπερ οἱ Στωϊκοὶ λέγουσι) καὶ τρυγῶδες. πῦρ μὲν γε παρὰ Μήδοις καὶ Ἀσσυρίοις βαρβαρικὰς ἔχει τιμὰς, οἱ φόβῳ τὰ βλάπτοντα θεραπεύουσι πρὸ τῶν σεμνῶν ἀφοσιούμενοι · τὸ δὲ γῆς ὄνομα παντὶ που φίλον Ἑλληνι καὶ τίμιον, καὶ πατρῶον ἡμῖν, ὥσπερ ἄλλον τινὰ θεὸν σέβεσθαι. πολλοῦ δὲ δέομεν ἀνθρώποι τὴν σελήνην, γῆν οὖσαν Ὀλυμπίαν, ἄψυχον ἡγεῖσθαι σῶμα καὶ ἄνουν καὶ ἄμοιρον, ὧν θεοῖς ἀπάρχεσθαι προσήκει, νόμῳ τε τῶν ἀγαθῶν ἀμοιβὰς τίνοντας, καὶ κατὰ φύσιν σεβομένους τὸ κρεῖττον ἀρετῇ καὶ δυνάμει καὶ τιμιώτερον. ὥστε μηδὲν οἴωμεθα πλημμελεῖν γῆν αὐτὴν θέμενοι. τὸ δὲ φαινόμενον τουτὶ πρόσωπον αὐτῆς, ὥσπερ ἢ παρ' ἡμῖν ἔχει γῇ κόλπους τινὰς μεγάλους, οὕτως ἐκείνην ἀνεπτύχθαι βάθεσι μεγάλοις, καὶ ῥήξεσιν, ὕδωρ, ἢ ζοφερὸν ἀέρα, περιέχουσιν. ὧν ἐντὸς οὐ καθίησιν, οὐδ' ἐπιψαύει τὸ τοῦ ἡλίου φῶς, ἀλλ' ἐκλείπει, καὶ διεσπασμένην ἐνταῦθα τὴν ἀνάβασιν ἀποδίδωσιν. ὑπολαβὼν δὲ ὁ Ἀπολλωνίδης · Εἴτα, ὦ πρὸς αὐτῆς (ἔφη) τῆς σελήνης, δυνατόν εἶναι δοκεῖ ἡμῖν, ῥηγμάτων τινῶν, ἢ φαράγγων, εἶναι σκιάς, κακείθεν ἀφικνεῖσθαι δεῦρο πρὸς τὴν ὄψιν, ἢ τὸ συμβαῖνον οὐ λογίζεσθαι, καὶ γὰρ τουτὶ εἶπω · καίπερ οὐκ ἀγνοοῦντες, ἀκούοιτε δέ¹³⁹ · ἢ μὲν διάμετρος τῆς σελήνης δυοκαίδεκα δακτύλους ἔχει τὸ φαινόμενον ἐν τοῖς μέσοις ἀποστήμασι μέγεθος · τῶν δὲ μελάνων καὶ σκιερῶν ἕκαστον ἡμιδακτυλίου φαίνεται μείζον, ὥστε τῆς διαμέτρου μείζον, ἢ εἰκοστοτέταρτον, εἶναι. καὶ μὴν, εἰ μόνων ὑποθοίμεθα τὴν περίμετρον τῆς σελήνης τρισμυρίων σταδίων, μυρίων δὲ τὴν διάμετρον, κατὰ τὸ ὑποκείμενον, οὐκ ἔλαττον ἂν εἶναι¹⁴⁰ πεντακοσίων σταδίων ἐν αὐτῇ τῶν σκιερῶν ἕκαστον, ὅρα δὴ πρῶτον, ἂν ἢ δυνατόν, τῇ σελήνῃ τηλικάυτα βάθη καὶ τηλικάυτας εἶναι τραχύτητας, ὥστε σκιὰν ποιεῖν τοσαύτην · ἔπειτα πῶς οὔσαι τηλικάυται τὸ μέγεθος ὅφ' ἡμῶν οὐχ ὁρώνται. καὶ γὰρ μειδιάσας πρὸς αὐτόν · Εὖγε, (ἔφη) ὅτι τοιαύτην ἐξεύρηκας ἀπόδειξιν, ὦ Ἀπολλωνίδη, δι' ἧς καμὲ καὶ σαυτὸν ἀποδείξεις τῶν Ἀλωάδων ἐκείνων μείζονας εἶναι, οὐκ ἐν ἅπαντι μέντοι χρόνῳ τῆς ἡμέρας, ἀλλὰ πρῶτ' ἡμέρας

¹³⁵ Pro ἃς exhibent ὡς Turn. et Vulc.

¹³⁶ Idem post εἰκὸς interponunt ὡς.

¹³⁷ Post ἥτις Turn. inserit γῇ.

¹³⁸ Idem dat inverse μάλλον ἢ.

¹³⁹ Pro δὲ Turn. habet δή.

¹⁴⁰ Idem pro εἶναι dat εἶη.

στα καὶ δειλῆς. οἶει, τὰς σκιάς ἡμῶν τοῦ ἡλίου ποιούντος ἡλιβάτους, τὸ καλὸν τοῦτον αἰσθήσει παρέχειν συλλογισμόν, ὥς, εἰ μέγα τὸ σκιαζόμενον, ὑπερμέγεθες τὸ σκιάζον. ἐν Λήμνῳ μὲν οὐδέτερος ἡμῶν, εὖ οἶδ', ὅτι γέγονε, τουτὶ μέντοι τὸ θρυλούμενον ἰάμβειον ἀμφότεροι πολλάκις ἀκηκόαμεν.

*Αθως καλύψει¹⁴¹ πλευρὰ Λημνίας βοός.

ἐπιβάλλει γὰρ ἡ σκιά τοῦ ὄρους (ὡς ἔοικε) χαλκῆν τινὶ βοϊδίῳ, μῆκος ἀποτίνουσα διὰ τῆς θαλάττης οὐκ ἔλαττον ἑπτακοσίων σταδίων, τὸ¹⁴² κατασκιάζον ὕψος εἶναι διὰ τὴν αἰτίαν· ὅτι πολλαπλασίους αἱ τοῦ φωτὸς ἀποστάσεις τῶν σωμάτων τὰς σκιάς ποιοῦσι. δεῦρο δὲ θεῶ καὶ τῆς σελήνης, ὅτε πάμμηγός ἐστι, καὶ μάλιστα τὴν ιδέαν ἔναρθρον τοῦ προσώπου¹⁴³ βαθύτητα τῆς σκιάς ἀποδίδωσι, τὸ μέγιστον ἀπέχοντα διάστημα τὸν ἥλιον. ἡ γὰρ ἀπόστασις τοῦ φωτὸς αὐτὴ τὴν σκιάν μεγάλην, οὐ τὰ μεγέθη τῶν ὑπὲρ τὴν σελήνην ἀνωμαλιῶν πεποιήκε. καὶ μὴν οὐδὲ τῶν ὁρῶν τὰς ὑπεροχὰς ἐῶσι μεθ' ἡμέραν αἱ περιαυγαὶ τοῦ ἡλίου καθοράσθαι. τὰ μέντοι βαθέα καὶ κοῖλα φαίνεται καὶ σκιώδη πόρρωθεν. οὐδὲν οὖν ἄτοπον, εἰ καὶ τῆς σελήνης τὴν ἀντίλπιν καὶ τὸν ἐπιφωτισμόν οὐκ ἐστὶ καθορᾶν ἀκριβῶς. αἱ δὲ τῶν σκιερῶν παραθέσεις παρὰ τὰ λαμπρὰ τῇ διαφορᾷ τὴν ὄψιν οὐ λανθάνουσιν. ἀλλ' ἐκεῖνο μᾶλλον (ἔφην) ἐλέγχειν δοκεῖ τὴν λεγομένην ἀνάκλασιν ἀπὸ τῆς σελήνης, ὅτι τοὺς ἐν ταῖς ἀνακλωμέναις αὐγαῖς ἐστῶτας οὐ μόνον συμβαίνει τὸ φωτιζόμενον ὄρῳ, ἀλλὰ καὶ τὸ φωτίζον. ὅταν γὰρ, αὐγῆς ἀφ' ὕδατος πρὸς τοῖχον ἄλλομένης, ὅψις ἐν αὐτῷ τῷ πεφωτισμένῳ κατὰ τὴν ἀνάκλασιν τόπῳ γένηται, τὰ τρία καθορᾶ, τὴν τ' ἀνακλωμένην αὐγὴν, καὶ τὸ ποιοῦν ὕδωρ τὴν ἀνάκλασιν, καὶ τὸν ἥλιον αὐτὸν, ἀφ' οὗ τὸ φῶς τῷ ὕδατι προσπίπτει ἀνακλάσθαι. τούτων δὲ ὁμολογουμένων καὶ φαινομένων, κελεύουσι τοὺς ἀνακλάσει φωτίζεσθαι τὴν γῆν ὑπὸ τῆς σελήνης ἀξιούντας, ἐπιδεικνύναι νύκτωρ ἐμφαινόμενον τῇ σελήνῃ τὸν ἥλιον, ὥσπερ ἐμφαίνεται τῷ ὕδατι μεθ' ἡμέραν, ὅταν ἀνάκλασις ὑπ' αὐτὸν¹⁴⁴ γένηται. μὴ φαινομένου δὲ τούτου, κατ' ἄλλον οἶονται τρόπον, οὐκ ἀνακλάσει, γίνεσθαι τὸν φωτισμόν. εἰ δὲ μὴ τοῦτο, μὴδὲ γῆν εἶναι τὴν σελήνην. Τί οὖν, ἔφη, πρὸς αὐτοὺς λεκτέον, ὃ Ἀπολλωνίδης; κοινὰ γὰρ ἔοικε καὶ πρὸς ἡμᾶς εἶναι τὰ τῆς ἀνακλάσεως. Ἀμέλει τρόπον τινὰ (ἔφην ἐγὼ) κοινὰ, τρόπον δ' ἄλλον οὐδὲ κοινὰ· πρῶτον δὲ ὅρα τὰ τῆς εἰκότος, ὥς ἄνω ποταμῶν καὶ τραπὲν πάλιν λαμβάνουσιν. ἐπὶ γῆς πάρεστι καὶ κάτω τὸ ὕδωρ· ὑπὲρ γῆς δὲ σελήνη καὶ μετέωρος. ὅθεν ἀντίστροφον αἱ κεκλασμέναι τὸ σχῆμα τῆς γωνίας ποιοῦσι, τῆς μὲν ἄνω, πρὸς τῇ σελήνῃ, τῆς δὲ κάτω, πρὸς τῇ γῇ κορυφὴν ἐχούσης. μὴ ἄπασαν οὖν ιδέαν κάτοπτρον, μὴδ' ἐκ πάσης ἀποστάσεως ὁμοίαν ἀνάκλασιν ποιεῖν ἀξιούτως, ἐπεὶ μάχονται πρὸς τὴν ἐνάργειαν. οἱ δὲ σῶμα μὴ λεπτόν, μὴδὲ λεῖον, ὥσπερ ἐστὶ τὸ ὕδωρ, ἀποφαίνοντες τὴν σελήνην, ἀλλ' ἐμβριθὲς καὶ γεῶδες, οὐκ οἶδα, ὅπως ἀπαιτοῦνται τοῦ ἡλίου τὴν ἔμφασιν ἐν αὐτῇ πρὸς τὴν ὄψιν. οὐδὲ γὰρ τὸ γάλα τοὺς τοιούτους ἐσοπτρισμοὺς ἀποδίδωσιν, οὐδὲ ποιεῖ τῆς ὀψεως ἀνακλάσεις διὰ τὴν ἀνωμαλίαν καὶ τραχύτητα τῶν μορίων· πόθεν γε¹⁴⁵ τὴν σελήνην δυνατόν ἐστιν ἀναπέμπειν ἀφ' ἑαυτῆς τὴν ὄψιν, ὥσπερ ἀναπέμπει τὰ

¹⁴¹*Αθως καλύψει] Apud Eustath. in Iliad. ξ. 229. legitur multo concinnius: *Αθως σκιάζει νῶτα Λημνίας βοός. De umbra huius montis vide Apollon. Ἀργον. α. Sed et caetera hic sunt mutila et palam falsa, ut ἀνάβασιν pro ἀνάκλασιν, et alia, quae annotando persequi sit longum. *Xylander*.

¹⁴²Pro τὸ Turn. exhibet τῷ.

¹⁴³Post προσώπου indunt καὶ Turn. et Vulc.

¹⁴⁴ὑπ' αὐτῷ Turn. et Vulc.

¹⁴⁵πόθεν γὰρ Turn. et Vulc.

λειότερα τῶν ἐσόπτρων ; καίτοι καὶ ταῦτα δῆπουθεν ἐὰν ἀμυχή τις, ἢ ῥύπος, ἢ ταραχή τις, καταλάβῃ, τὸ σημεῖον ἂν, ἀφ' οὗ πέφυκεν ἡ ὄψις, ἀνακλασθὲν τυποῦται · καὶ βλέπεται μὲν αὐτὰ, τὴν δ' ἀνταύγειαν οὐκ ἀποδίδωσιν. ὁ δ' ἀξιῶν, ἢ καὶ τὴν ὄψιν ἡμῶν ἐπὶ τὸν ἥλιον ἀξιῶν εἶναι, φῶς δὲ τὴν ὄψιν, οὐρανὸν δὲ τὸν ἄνθρωπον. τοῦ μὲν γὰρ ἡλίου δι' εὐτονίαν καὶ λαμπρότητα πρὸς τῇ σελήνῃ γινομένην μετὰ πληγῆς τὴν ἀνάκλασιν φέρεσθαι πρὸς ἡμᾶς εἰκὸς ἐστίν · ἢ δ' ὄψις, ἀσθενὴς οὖσα καὶ ὀλιγοστή, τί θαυμαστὸν, εἰ μήτε πληγὴν ἀνακρουστικὴν ποιεῖ, μήτ' ἀφαλλομένης τηρεῖ τὴν συνέχειαν, ἀλλὰ θρύπτεται καὶ ἀπολείπει, πλῆθος οὐκ ἔχουσα φωτὸς, ὥστε μὴ παρασπᾶσθαι περὶ τὰς ἀνωμαλίας καὶ τραχύτητας. ἀπὸ μὲν γὰρ ὕδατος καὶ τῶν ἄλλων ἐσόπτρων ἰσχύουσιν ἔτι τῆς ἀρχῆς ἐγγὺς οὖσαν ἐπὶ τὸν ὀφθαλμὸν ἄλλεσθαι τὴν ἀνάκλασιν, οὐκ ἀδύνατόν ἐστιν · ἀπὸ δὲ τῆς σελήνης, καὶ γίνονται τινες ὀλισθήσεις αὐτῆς, ἀσθενεῖς ἔσονται καὶ ἀμυδραὶ, καὶ προαπολείπουσαι διὰ τὸ μῆκος τῆς ἀποστάσεως · καὶ γὰρ ἄλλως τὰ μὲν κοῖλα τῶν ἐσόπτρων εὐτονωτέραν ποιεῖ τῆς προηγουμένης αὐγῆς τὴν ἀνακλωμένην, ὥστε καὶ φλόγας ἀναπέμπειν πολλάκις · τὰ δὲ κυρτὰ καὶ σφαιροειδῆ, τῷ μὴ πανταχόθεν ἀντερεῖδειν, ἀσθενῆ καὶ ἀμαυράν. ... ὁρᾶται¹⁴⁶ δῆπουθεν, ὅταν ἱριδες δύο φανῶσι, νέφους νέφος ἐμπεριέχοντος, ἀμαυρὰν ποιοῦσαν καὶ ἀσαφῆ τὰ χρώματα τὴν περιτρέχουσαν. τὸ γὰρ ἐκτὸς νέφος, ἀπωτέρω τῆς ὄψεως κείμενον, οὐκ εὐτονον, οὐδ' ἰσχυρὰν τὴν ἀνάκλασιν ἀποδίδωσι. καὶ τί δεῖ πλείονα λέγειν · ὅπου γὰρ τὸ τοῦ ἡλίου φῶς, ἀνακλῶμενον ἀπὸ τῆς σελήνης, τὴν μὲν θερμότητα πᾶσαν ἀποβάλλει, τῆς δὲ λαμπρότητος αὐτῷ λεπτὸν ἀφικνεῖται μόλις πρὸς ἡμᾶς καὶ ἀδρανὲς λείψανον, ἢ που τῆς ὄψεως τὸν ἴσον φερομένοις διαυλον, ἐνδέχεται μόριον ὅτιοῦν λείψανον ἐξικέσθαι πρὸς τὸν ἥλιον ὑπὸ τῆς σελήνης. ἐγὼ μὲν οὐκ οἶμαι. σκοπεῖτε δὲ (εἴπον) καὶ ὑμεῖς, εἰ τὰ αὐτὰ πρὸς τὸ ὕδωρ καὶ τὴν σελήνην ἔπασχεν ἡ ὄψις · ὁ δὴ¹⁴⁷ καὶ γῆς καὶ φυτῶν καὶ ἀνθρώπων καὶ ἄστρον ἐμφάσεις ποιεῖν τὴν πανσέληνον, οἷας τὰ λοιπὰ ποιεῖται τῶν ἐσόπτρων. εἰ δ' οὐ γίνονται πρὸς ταῦτα τῆς ὄψεως ἀνακλάσεις, δι' ἀσθένειαν αὐτῆς, ἢ τραχύτητα τῆς σελήνης, μηδὲ πρὸς τὸν ἥλιον ἀπαιτῶμεν. ἡμεῖς μὲν οὖν, (ἔφην) ὅσα μὴ διαπέφευγε τὴν μνήμην τῶν ἐκεῖ λεχθέντων, ἀπηγγέλκαμεν · ὥρα δὲ καὶ Σύλλαν παρακαλεῖν, μᾶλλον δ' ἀπαιτεῖν τὴν διήγησιν, οἷον ἐπὶ ῥητοῖς ἀκροατὴν γεγεννημένον. ὥστε (εἰ δοκεῖ) καταπαύσαντες τὸν περίπατον, καὶ καθίσαντες ἐπὶ τῶν βάθρων, ἐδραῖον αὐτῷ παράσχωμεν ἀκροατήριον. ἔδοξε δὲ ταῦτα · καὶ καθισάντων ἡμῶν, ὁ Θέων · Ἐγὼ τοι, ὦ Λαμπρία, (εἶπεν) ἐπιθυμῶ μὲν οὐδενὸς ἦττον ὑμῶν ἀκοῦσαι τὰ λεχθησόμενα, πρότερον δ' ἂν ἡδέως ἀκούσαιμι περὶ τῶν οἰκεῖν λεγομένων ἐπὶ τῆς σελήνης, οὐκ εἰ κατοικοῦσί τινες, ἀλλ' εἰ δυνατόν ἐκεῖ κατοικεῖν. εἰ γὰρ οὐ δυνατόν, ἄλογον, καὶ τὸ γῆν εἶναι τὴν σελήνην. δόξει γὰρ πρὸς οὐθὲν, ἀλλὰ μάτην γεγενῆσθαι, μήτε καρποὺς ἐκφέρουσα, μήτ' ἀνθρώποις τισὶν ἔδραν παρέχουσα καὶ γένεσιν καὶ δίαιταν · ὧν ἕνεκα καὶ ταύτην γεγενῆσθαι φαμέν, κατὰ Πλάτωνα, τροφὸν¹⁴⁸ ἡμετέραν, ἡμέρας τε καὶ νυκτὸς ἀτρεκὴ φύλακα καὶ δημιουργόν. ὁρᾷ δὲ, ὅτι πολλὰ λέγεται, καὶ σὺν γέλωτι, καὶ μετὰ σπουδῆς, περὶ τούτων. τοῖς μὲν γὰρ ὑπὸ τὴν σελήνην οἰκοῦσιν, ὥσπερ Ταντάλοις, ὑπὲρ κεφαλῆς ἐκκρέμασθαί φασι, τοὺς δ' οἰκοῦντας αὖ πάλιν ἐπ' αὐτῆς, ὥσπερ Ἰξίονας ἐνδεδεμένους ῥύμη τόση. ... καίτοι μίαν οὐ κινεῖται κίνησιν, ἀλλ' ὥς που καὶ λέγεται τριοδίτις, ἐστὶν, ἅμα μῆκος ἐπὶ τοῦ ζωδιακοῦ καὶ πλάτος ἐπιφερομένη καὶ βάθος · ὧν τὴν μὲν περιδρομὴν, τὴν δὲ ἑλικά, τὴν δ' οὐκ οἶδα πῶς ἀνωμαλίαν ὀνομάζουσιν οἱ μαθηματικοί, καίπερ οὐδεμίαν ὁμαλήν, οὐδὲ τεταγμένην ταῖς ἀποκαταστάσεσιν ὁρῶντες ἔχουσιν. οὐκοῦν¹⁴⁹ εἰ λέων τις ἔπρεσεν ὑπὸ

¹⁴⁶ ὁρᾶτε Turn.

¹⁴⁷ Pro ὁ δὴ Turn. et Vulc. dant ἔδει.

¹⁴⁸ τροφὴν Ald. et Bas.

¹⁴⁹ Pro οὐκοῦν dant οὐκ Ald. et Bas.

ρύμης εἰς Πελοπόννησον, ἄξιόν ἐστι θαυμάζειν· ἀλλ' ὅμως¹⁵⁰ οὐ μυρία ὁρώμεν αἰεὶ πεσήματα ἀνδρῶν καὶ ἀπολακτισμοὺς βίων ἐκεῖθεν οἷον ἐκκυβιστῶντων καὶ περιτρεπόντων. καὶ γὰρ γελοῖον, περὶ μονῆς τῶν ἐκεῖ διαπορεῖν, εἰ μὴ γένεσιν, μηδὲ σύστασιν, ἔχειν δύναται. ὅπου γὰρ Αἰγύπτιοι καὶ Τρωγλοδύται, οἷς ἡμέρας μιᾶς ἀκανέες¹⁵¹ ἴσταται κατὰ κορυφὴν ὁ ἥλιος ἐν τροπαίς, εἴτ' ἄπεισιν, ὀλίγον ἀπέχουσι τοῦ κατακεκαῦσθαι ξηρότητι τοῦ περιέχοντος· ἥπου τοὺς ἐπὶ τῆς σελήνης εἰκὸς ἐστὶ δώδεκα θερείας ὑπομένειν ἔτους ἐκάστου, κατὰ μῆνα τοῦ ἡλίου πρὸς κάθετον αὐτοῖς ἐφισταμένου καὶ στηρίζοντος, ὅταν ἡ πανσέληνος. πνεύματά γε μὴν καὶ νέφη καὶ ὄμβρους, ὧν χωρὶς οὔτε γένεσις φυτῶν ἐστίν, οὔτε σωτηρία γενομένοις, ἀμήχανον ἐκεῖ διανοηθῆναι, συνιστάμενα διὰ θερμότητα καὶ λεπτότητα τοῦ περιέχοντος. οὐδὲ γὰρ ἐνταῦθα τῶν ὁρῶν τὰ ὑψηλὰ δέχεται τοὺς ἀγρίους καὶ ἐναντίους χειμῶνας. ἀλλ' ... ἤδη καὶ σάλον ἔχων ὑπὸ κουφότητος ὁ ἀήρ, ἐκφεύγει τὴν σύστασιν ταύτην καὶ πύκνωσιν. εἰ μὴ νῆ Δία φήσομεν, ὥσπερ ἡ Ἀθηνᾶ τῷ Ἀχιλλεῖ νέκταρός τι καὶ ἀμβροσίας ἐνέσταξε, μὴ προσιεμένῳ τροφῇ, οὕτω τὴν σελήνην, Ἀθηνᾶν λεγομένην καὶ οὔσαν, τρέφειν τοὺς ἀνδρας, ἀμβροσίαν ἀνεῖσαν αὐτοῖς ἐφημέριον, ὡς Φερεκύδης, ὁ παλαιός, οἶεται σιτεῖσθαι αὐτοὺς θεοῦς. τὴν μὲν γὰρ Ἰνδικὴν ῥίζαν, ἣν φησι Μεγασθένης μήτ' ἐσθίοντας,¹⁵² μήτε πίνοντας, ἀλλ' ἀστόμους¹⁵³ ὄντας ὑποτύφειν καὶ θυμῶν, καὶ τρέφεσθαι τῇ ὁσμῇ, πόθεν ἂν τις ἐκεῖ φυομένην λάβοι, μὴ βρεχομένης τῆς σελήνης; ταῦτα τοῦ Θέωνος εἰπόντος ... γε ἔφην καὶ ἄριστα τῇ παιδιᾷ τοῦ λόγου τὰς ὁφρῦς ... ἃ καὶ θάρσος ἡμῖν ἐγγίνεται πρὸς τὴν ἀπόκρισιν, μὴ πάνυ μικράν, μηδ' αὐστηρὰν εὐθύνην περιδοκῶσι. καὶ γὰρ ὡς ἀληθῶς τῶν σφόδρα πεπεισμένων τὰ τοιαῦτα διαφέρουσιν οἱ σφόδρα δυσκολαίνοντες αὐτοῖς καὶ διαπιστοῦντες, ἀλλὰ μὴ πρῶως τὸ δυνατόν καὶ τὸ ἐνδεχόμενον ἐθέλοντες ἐπισκοπεῖν. εὐθύς οὖν τοπρῶτον οὐκ ἀναγκαῖόν ἐστιν, εἰ μὴ κοινοῦσιν ἀνθρώποι τὴν σελήνην, μάτην γεγονέναι καὶ πρὸς μηθέν. οὐδὲ γὰρ τήνδε τὴν γῆν δι' ὅλης ἐνεργόν, οὐδὲ προσοικουμένην ὁρώμεν, ἀλλὰ μικρὸν αὐτῆς μέρος, ὥσπερ ἄκραις τισὶν, ἢ χερρόνησσις, ἀνέχουσιν ἐκ βυθοῦ, γόνιμόν ἐστι ζώων καὶ φυτῶν. τῶν δ' ἄλλων τὰ μὲν ἔρημα καὶ ἄκαρπα χειμῶσι καὶ αὐχμοῖς, τὰ δὲ πλείστα κατὰ τῆς μεγάλης δέδυκε θαλάσσης. ἀλλὰ σὺ, τὸν Ἀρίσταρχον ἀγαπῶν αἰεὶ καὶ θαυμάζων, οὐκ ἀκούεις Κράτητος ἀναγινώσκων·

Ὡκεανός, ὅσπερ γένεσις πάντεσσι τέτυκται
 Ἀνδράσιν ἡδὲ θεοῖς, πλείστην ἐπὶ γαῖαν ἔησιν.

ἀλλὰ πολλοῦ δεῖ μάτην ταῦτα γεγονέναι· καὶ γὰρ ἀναθυμιάσεις ἢ θάλασσα μαλακὰς ἀνίησι καὶ τῶν πνευμάτων τὰ ἥδιστα, θέρους ἀκμάζοντος· ἐκ τῆς ἀοικήτου καὶ κατεψυγμένης αἱ χιόνες ἀτρέμα διατηρόμεναι χαλῶσι καὶ διασπείρουσιν· ἡμέρας τε καὶ νυκτὸς ἔστηκεν ἀτρεκὴς ἐν μέσῳ φύλαξ, κατὰ Πλάτωνα, καὶ δημιουργός. οὐδὲν οὖν κωλύει, καὶ τὴν σελήνην ζώων μὲν ἔρημον εἶναι, παρέχειν δ' ἀνακλάσεις τῷ φωτὶ περὶ αὐτὴν διαχεομένῳ, καὶ συρροὴν ταῖς τῶν ἀστέρων αὐγαῖς ἐν αὐτῇ καὶ σύγκρασιν, ἢ συνεκπέττει τε τὰς ἀπὸ τῆς γῆς ἀναθυμιάσεις, ἅμα τε καὶ τῷ ἡλίῳ τὸ ἔμπυρον ἄγαν καὶ σκληρὸν ἀφίησι. καὶ πολὺ τι καὶ παλαιᾷ φήμη διδόντες, Ἄρτεμιν αὐτὴν νομισθῆναι φήσομεν, ὡς παρθένον καὶ ἄγονον, ἄλλως δὲ βοηθητικὴν καὶ ὠφέλιμον· ἐπεὶ τῶν γ' εἰρημένων οὐδὲν ὠφελεῖν Θέων¹⁵⁴ ἀδύνατον δείκνυσιν¹⁵⁵ τὴν

¹⁵⁰ Pro ὅμως dant ὅπως Turn. et Vulc. e quorum priore, Turn. affertur etiam ὅτι.

¹⁵¹ ἀκαρέες Turn.

¹⁵² μήτ' ἐσθίοντας] Haec duo verba absunt ab Ald. et Bas.

¹⁵³ a. εὐστόμους Ald. et Vulc.

¹⁵⁴ b. οὐδὲν ὠφελεῖν δείων] Si legas οὐδὲν, ὧ φίλε Θέων, locus erit integer. Xylander.

¹⁵⁵ δεικνύσα Turn. et Vulc.

λεγομένην ἐπ' αὐτῆς οἴκησιν. ἥ τε γὰρ δίνη, πολλὴν ἔχουσα πραότητα καὶ γαλήνην, ἐπιλαί-
νει τὸν ἄερα, καὶ διαμένει συγκατακοσμούμενον, ὥστε μὴδὲν εἶναι δέος, ἐκπεσεῖν καὶ ἀποσ-
φαλῆναι τοὺς ἐκεῖ βεβιωκότας.¹⁵⁶ εἰ δὲ μὴδ' αὐτῇ, καὶ τὸ ποικίλον τοῦτο τῆς φορᾶς καὶ πε-
πλανημένον,¹⁵⁷ οὐκ ἀνωμαλίας, οὐδὲ ταραχῆς ἐστίν, ἀλλὰ θαυμαστὴν ἐπιδείκνυνται τάξιν ἐν
τούτοις καὶ πορεῖαν οἱ ἀστρολόγοι, κύκλοις τισὶ περὶ κύκλους ἐτέρους ἐξελιττομένοις συνά-
γοντες αὐτὴν, οἱ μὲν ἀτρεμοῦσαν, οἱ δὲ λείως καὶ ὁμαλῶς αἰετᾶται τοῖς αὐτοῖς ἀνθυποφε-
ρομένην. αὐταὶ γὰρ αἱ τῶν κύκλων ἐπιβάσεις καὶ περιαγωγαὶ καὶ σχέσεις πρὸς ἄλληλα καὶ
πρὸς ἡμᾶς, τὰ φαινόμενα τῆς κινήσεως ὕψη καὶ βάθη, καὶ τὰς κατὰ πλάτος παραλλάξεις, ἅμα
ταῖς κατὰ μῆκος αὐτῆς περιόδοις ἐμμελέστατα συμπεραίνουσι. τὴν δὲ πολλὴν θερμότητα καὶ
συνεχῆ πύρρῳσιν ὑπὸ ἡλίου οὐ παύσῃ φοβούμενος, ἂν πρῶτον μὲν ἀντιθῇ ταῖς ἑνδεκαθερι-
ναῖς συνόδοις τὰς πανσελήνους, εἴτα δὲ τὸ συνεχὲς τῆς μεταβολῆς ταῖς ὑπερβολαῖς χρόνον οὐκ
ἐχούσης πολὺν, ἐμποιεῖν κρᾶσιν οἰκείαν, καὶ τὸ ἄγαν ἐκατέρας ἀφαιρεῖν, τὰ μέσα δὲ τούτων,
ὡς εἰκὸς, ὥραν ἕαρι προσφορωτάτην ἔχουσιν. ἔπειτα πρὸς μὲν ἡμᾶς καθήσιν δι' ἄερος θολεροῦ,
καὶ συνεπερίδων τὴν θερμότητα ταῖς ἀναθυμιάσεσι τρεφομένην · ἐκεῖ δὲ λεπτός ὢν καὶ δι-
αυγῆς ὁ ἀήρ σκιδόνησι καὶ διαχεῖ τὴν αὐγὴν, ὑπέκκαυμα καὶ σῶμα μὴδὲν ἔχουσιν. ὕλην δὲ καὶ
καρποὺς αὐτοὶ μὲν ὄμβριοι τρέφουσιν, ἐτέρως δὲ, ὥσπερ ἄνω περὶ Θήβας παρ' ὑμῖν καὶ Συήν-
ην, οὐκ ὄμβριον ὕδωρ, ἀλλὰ γηγενὲς ἡ γῆ πίνουσα, καὶ χρωμένη πνεύμασι καὶ δρόσοις, οὐκ
ἂν ἐθελήσειεν (οἶμαι) τῇ πλείστον ὑομένη πολυκαρπία συμφέρεισθαι,¹⁵⁸ δι' ἀρετὴν τινα καὶ
κρᾶσιν. τὰ δ' αὐτὰ φυτὰ τῷ γένει, παρ' ἡμῖν¹⁵⁹ μὲν, εἰ σφόδρα πιεσθῇ χειμῶσιν, ἐκφέρει πολὺν
καὶ καλὸν καρπὸν · ἐν δὲ Λιβύῃ, καὶ παρ' ὑμῖν ἐν Αἰγύπτῳ, δύσριγα κοιμῶν καὶ δειλὰ πρὸς
χειμῶνας ἐστί. τῆς δὲ Γεδρωσίας καὶ Τρωγλοδυτίδος, ἡ καθήκει πρὸς τὸν ὠκεανὸν, ἀφόρου
διὰ ξηρότητα καὶ ἀδένδρου παντάπασιν οὐσης, ἐν τῇ παρακειμένη καὶ περιεχυμένη θαλάττῃ
θαυμαστὰ μεγέθη φυτῶν τρέφεται, καὶ κατὰ βυθοῦ τέθηλεν · ὢν τὰ μὲν ἐλαίας, τὰ δὲ δάφνας,
τὰ δ' ἰσιδος τρίχας καλοῦσιν. οἱ δ' ἀνακαμψέρωτες οὗτοι προσαγορευόμενοι, τῆς γῆς ἐξαιρε-
θέντες, οὐ μόνον ζῶσι κρεμάμενοι, ὅσον βούλεται τις, ἀλλὰ βλαστάνουσιν, ... σπείρεται δὲ
τὰ μὲν, ὡς¹⁶⁰ τὸ κενταύριον, ἂν εἰς ἀγαθὴν καὶ πίονα σπαρῇ χώραν, καὶ βρέχεται καὶ ἄρδ-
ηται, τῆς κατὰ φύσιν ἐξίσταται ποιότητος, καὶ ἀποβάλλει τὴν δύναμιν, αὐχμῶ δὲ χαίρει, καὶ
πρὸς τὸ οἰκεῖον ἐπιδίδωσιν. εἰ δὲ (ὡς φασιν) οὐδὲ τὰς δρόσους ἀνέχεται, καθάπερ τὰ πλείστα
τῶν Ἀραβικῶν, ἀλλ' ἐξαμαυροῦται λειαινόμενα καὶ φθείρεται, τί δὲ¹⁶¹ θαυμαστόν ἐστιν, εἰ
γίνονται περὶ τὴν σελήνην ρίζαι καὶ σπέρματα καὶ ὕλαι, μὴδὲν ὑετῶν δεόμενα, μήτε χειμῶνων,
ἀλλὰ πρὸς θερινὸν¹⁶² ἄερα καὶ λεπτὸν εὐφυῶς ἔχουσαι ; πῶς δ' οὐκ εἰκὸς ἀνιέναι τε πνεύματα
θαλπόμενα τῇ σελήνῃ, καὶ τῷ σάλῳ τῆς περιφορᾶς αὔρας τε παρομαρτεῖν ἀτρέμα, καὶ δρό-
σους καὶ ὑγρότητας ἐλαφρὰς περιεχούσας καὶ διασπειρομένας ἐπαρκεῖν τοῖς βλαστάνουσιν,
αὐτῇ δὲ τῇ κράσει μὴ πυρώδη, μὴδ' αὐχμηρὰν, ἀλλὰ μαλακὴν καὶ ὑδροποιόν ; ξηρότητος μὲν
γὰρ οὐδὲν ἀφικνεῖται πάθος ἀπ' αὐτῆς πρὸς ἡμᾶς, ὑγρότητος δὲ πολλὰ καὶ θηλύτητος, αὐξή-
σεις φυτῶν, πέψεις κρεῶν, τροπαὶ καὶ ἀνέσεις οἶνων, μαλακότητες ξύλων, εὐτοκίαι γυναικῶν.

¹⁵⁶ βεβιωκότας Turn.

¹⁵⁷ πεπλανημένου Ald. et Bas.

¹⁵⁸ συμφαίνεσθαι Ald. et Bas.

¹⁵⁹ παρ' ὑμῖν iidem.

¹⁶⁰ Pro ὡς exhibitet ἡ Ald. ἡ Turn. et Vulc.

¹⁶¹ τί δὲ Ald. et Bas.

¹⁶² πρόσθερον, uno vocab. Ald. et Bas.

δέδοικα δὲ, ἡσυχάζοντα Φαρνάκην αὐθις ἐρεθίζειν καὶ κινεῖν, ὠκεανοῦ τε¹⁶³ πλημμύρας, (ὡς λέγουσιν αὐτοὶ) καὶ πορθμῶν ἐπιδόσεις, διαδεχομένων καὶ αὐξανομένων ὑπὸ τῆς σελήνης, τῷ ἀνυγραίνεσθαι παρατιθέμενος. διὸ πρὸς σὲ τρέψομαι μᾶλλον, ὦ φίλε Θεών. λέγεις γὰρ ἡμῖν ἐξηγούμενος ταῦτα τὰ Ἀλκμᾶνος¹⁶⁴ · Διὸς θυγάτηρ, ἔρσα, τρέφει καὶ σελάνας δίας, ὅτι νῦν τὸν ἀέρα καλεῖ, καὶ διάφυσιν αὐτὸν ὑπὸ τῆς σελήνης καθυγραινόμενον εἰς δρόσους τρέπεσθαι. κινδυνεύει γὰρ, ὦ ἐταίρε, πρὸς τὸν ἥλιον ἀντιπαθῆ φύσιν ἔχειν · εἶγε μὴ μόνον, ὅσα πυκνοῦν καὶ ξηραίνειν ἐκείνος, αὐτὴ μαλάσσειν καὶ διαχεῖν πέφυκεν, ἀλλὰ καὶ τὴν ἀπ' ἐκείνου θερμότητα καθυγραινεῖν καὶ καταψύχειν προσπίπτουσιν αὐτῇ καὶ συμμιγνυμένην. οἱ τε δὴ¹⁶⁵ τὴν σελήνην ἔμπυρον σῶμα καὶ διακαῆς εἶναι νομίζοντες ἀμαρτάνουσιν, οἱ τε τοῖς ἐκεῖ ζώοις, ὅσα τοῖς ἐνταῦθα πρὸς γένεσιν καὶ τροφῇ καὶ δαίταν ἀξιοῦντες ὑπάρχειν εἰκόασιν ἀθέατοι¹⁶⁶ τῶν περὶ φύσιν ἀνωμαλιῶν, ἐν αἷς μεῖζονάς ἐστι καὶ πλείονας πρὸς ἄλληλα τῶν ζώων, ἢ πρὸς τὰ μὴ ζῶα, διαφορὰς καὶ ἀνομοιότητας εὐρεῖν. καὶ ἄστομοι¹⁶⁷ μὲν ἄνθρωποι καὶ ὁσμαῖς τρεφόμενοι μὴ ἔστωσαν, εἰ μὴ ... μὴ δοκοῦσι τὴν τε¹⁶⁸ Ἀμμωνος ἡμῖν αὐτὸς ἐξηγεῖτο δύναμιν, ἡνίκατο μὲν Ἡσίοδος, εἰπὼν ·

Οὐδ' ὅσον ἐν μαλάχῃ τε καὶ ἀσφοδέλῳ μέγ' ὄνειαρ · ἔργω δ' ἐμφανῇ παρέσχεν Ἐπιμενίδης, διδάξας, ὅτι μικρῷ παντάπασιν ἡ φύσις ὑπεκκαύματι ζωπυρεῖ καὶ συνέχει τὸ ζῶον, ἂν ὅσον ἐλαίας μέγεθος λάβῃ, μηδεμιάς ἔτι τροφῆς δεόμενον. τοὺς δ' ἐπὶ τῆς σελήνης, εἴπερ εἰσὶν, εὐσταλεῖς εἶναι τοῖς σώμασι, καὶ διαρκῶς¹⁶⁹ ὑπὸ τῶν τυχόντων τρέφεσθαι πιθανόν ἐστι. καὶ γὰρ αὐτὴν τὴν σελήνην, ὥσπερ τὸν ἥλιον, ζῶον ὄντα πύρινον, καὶ τῆς γῆς ὄντα πολλαπλάσιον, ἀπὸ τῶν ὑγρῶν φασὶ τῶν ἐπὶ¹⁷⁰ τῆς γῆς τρέφεσθαι, καὶ τοὺς ἄλλους ἀστέρας, ἀπείρους ὄντας, οὕτως ἐλαφρὰ καὶ λιτὰ τῶν ἀναγκαίων φέρειν ζῶα τὸν ἄνω τόπον ὑπολαμβάνουσιν. ἀλλ' οὐτε ταῦτα συννοῶμεν, οὐτε ὅτι καὶ χώρα καὶ φύσις καὶ κρᾶσις ἄλλη πρόσφορός ἐστιν αὐτοῖς. ὥσπερ οὖν, εἰ, τῇ θαλάττῃ μὴ δυναμένων ἡμῶν προσελθεῖν, μὴδὲ ἄψασθαι, μόνον δὲ τὴν θεάν αὐτῆς πόρρωθεν ἀφορώντων, καὶ πυνθανομένων, ὅτι πικρὸν καὶ ἀποτον καὶ ἀλμυρὸν ὕδωρ ἐστὶν, ἔλεγέ τις, ὡς ζῶα πολλὰ καὶ μεγάλα καὶ παντοδαπὰ ταῖς μορφαῖς τρέφει κατὰ βάθους, καὶ θηρίων ἐστὶ πλήρης, ὕδατι χρωμένων, ὅσαπερ ἡμεῖς ἀέρι, μύθοις ἂν ὅμοια καὶ τέρασιν ἐδόκει περαίνειν · οὕτως εἰκόκαμεν εἶναι, καὶ τούτους ἀσκεῖν πρὸς τὴν σελήνην, ἀπιστοῦντες, ἐκεῖ τινὰς ἀνθρώπους κατοικεῖν. ἐκείνους δ' ἂν οἶμαι πολὺ μᾶλλον ἀποθαυμάσαι τὴν γῆν, ἀφορώντας οἷον ὑποστάθμην καὶ ἰλὺν τοῦ παντὸς ἐν ὑγροῖς καὶ ὁμίχλαις καὶ νέφεσι διαφανομένην ἀλαμπές καὶ ταπεινὸν καὶ ἀκίνητον χωρίον, εἰ ζῶα φύει καὶ τρέφει, μετέχοντα κινήσεως, ἀναπνοῆς, θερμότητος. καὶ εἰ ποθὲν αὐτοῖς ἐγγένοιτο τῶν Ὀμηρικῶν τούτων ἀκοῦσαι ·

Σμερδαλέ', εὐρώεντα, τά τε στυγέουσι θεοίπερ.

¹⁶³ Ex Ald. affertur ὥστε καὶ ἀνοίγαι πλημμύρας, ex Turn. autem et Vulc. ὥστε καὶ ἀναγωγαί.

¹⁶⁴ Ἀλκμᾶνος] Sic hunc locum restituo: Ἀλκμᾶνος. οἷα Διὸς θυγάτηρ, ἔρσα, τρέφει καὶ Σελάνας · ὅτι τὸν Δία τὸν ἀέρα καλεῖ, καὶ φησὶν. Emendatio ex quaest. natur. 24. et fine tertii Συμποσιακῶν est sumta. Xylander. Pro Διὸς Ald. et Bas. habent asteriscum, et pro ἔρσα dant ἔργα.

¹⁶⁵ Pro δὴ habent δὲ Ald. et Bas.

¹⁶⁶ Pro εἰκόασιν ἀθέατοι Ald. et Bas. dant εἰκόασι καὶ θεαταῖς; unde Xylander annotat: Si legas ἀθεάτοις, quod est *imperitis, non contemplatis*, sententia erit commoda. Hactenus Xylander. Turn. dat οὐκ εἰκόασι θεαταῖς.

¹⁶⁷ σύστομοι Ald. et Bas.

¹⁶⁸ Pro τὴν τε habent ἦν γε Turn. et Vulcob.

¹⁶⁹ διαρκεῖς Bas.

¹⁷⁰ ἀπὸ Turn. et Vulc.

καί ·

Τόσσον ἔνερθ' αἶδαο, ὅσον οὐρανός ἐστ' ἀπὸ γαίης.

ταῦτα φήσουσιν ἀτεχνῶς περὶ τοῦ χωρίου τούτου λέγεσθαι, καὶ τὸν ἄδην ἐνταῦθα καὶ τὸν τάρταρον ἀποκεῖσθαι, γῆν δὲ μίαν εἶναι τὴν σελήνην, ἴσον ἐκείνων τῶν ἄνω καὶ τῶν κάτω τούτων ἀπέχουσιν. ἔτι δέ μου σχεδὸν λέγοντος, ὁ Σύλλας ὑπολαβὼν · Ἐπίσχες, (εἶπεν) ὦ Λαμπρία, καὶ παραβαλοῦ τὸ θυρίον τοῦ λόγου, μὴ λάθῃς τὸν μῦθον ὥσπερ εἰς γῆν ἐξοκέιλας, καὶ συγχέῃς τὸ δράμα τὸ νῦν¹⁷¹ ἑτέραν ἔχον σκηνὴν καὶ διάθεσιν. ἐγὼ μὲν οὖν ὑποκριτὴς εἰμι, πρότερον δ' αὐτοῦ φράσω τὸν ποιητὴν ὑμῖν, εἰ μὴ τι κωλύει καθ' Ὅμηρον ἀρξάμενον ·

Ὡρυγίη τις νήσος ἀπόπροθεν εἰν ἀλὶ κείται,

δρόμον ἡμερῶν πέντε Βρεττανίας ἀπέχουσα πλέοντι πρὸς ἐσπέραν. ἕτεροι δὲ τρεῖς ἴσον ἐκείνης, ἀφεστῶσαι καὶ ἀλλήλων, πρόκεινται μάλιστα κατὰ δυσμὰς ἡλίου θερινάς. ὦν ἐν μιᾷ τὸν Κρόνον οἱ βάρβαροι καθεῖρχθαι μυθολογοῦσιν ὑπὸ τοῦ Διὸς, τὸν δὲ, ὡς υἱὸν, ἔχοντα φρουρὸν τῶν τε νήσων ἐκείνων καὶ τῆς θαλάττης, ἦν Κρόνιον πέλαγος ὀνομάζουσι, παρακάτω κεῖσθαι. τὴν δὲ μεγάλην ἡπειρον, ὑφ' ἧς ἡ μεγάλη περιέχεται κύκλῳ θάλαττα τῶν μὲν ἄλλων ἔλαττον ἀπέχειν, τῆς δ' Ὡρυγίας περὶ πεντακισχιλίους σταδίους, κωπήρεσι πλοίοις κομιζομένων. βραδύπορον γὰρ εἶναι καὶ πυλῶδες ὑπὸ πλήθους ρευμάτων τὸ πέλαγος. τὰ δὲ ρεύματα τὴν μεγάλην ἐξιέναι γῆν, καὶ γίνεσθαι προχώσεις ἀπ' αὐτῶν, καὶ βαρεῖαν εἶναι καὶ γεώδη τὴν θάλατταν, ἥ καὶ πεπηγένηαι δόξαν ἔσχε. τῆς δ' ἡπείρου τὰ πρὸς τῇ θαλάττῃ κατοικεῖν Ἕλληνας περὶ κόλπον οὐκ ἔλαττονα τῆς Μαιώτιδος, οὗ τὸ στόμα τῷ στόματι τοῦ Κασπίου πελάγους μάλιστα κατ' εὐθείαν κεῖσθαι.¹⁷² καλεῖν δὲ καὶ νομίζειν ἐκείνους, ἡπειρώτας μὲν αὐτοὺς, νησιώτας δὲ ταύτην τὴν γῆν κατοικοῦντας, ὡς καὶ κύκλῳ περιῤῥυτον οὖσαν ὑπὸ τῆς θαλάσσης. οἶεσθαι δὲ τοῖς Κρόνου λαοῖς ἀναμιχθέντας ὕστερον τοὺς μετ' Ἡρακλέους παραγενομένους καὶ ὑπολειφθέντας, ἤδη σβεννύμενον τὸ Ἑλληνικὸν ἐκεῖ καὶ κρατούμενον, γλώττῃ τε βαρβαρικῇ καὶ νόμοις καὶ διαίταις, οἷον ἀναζωπυρεῖσθαι πάλιν ἰσχυρὸν καὶ πολὺ γενόμενον. διὸ καὶ ἔχειν πρῶτας τὸν Ἡρακλέα, δευτέρας δὲ τὸν Κρόνον · ὅταν δὲ ὁ τοῦ Κρόνου ἀστήρ, δν φαίνοντα μὲν ἡμεῖς, ἐκείνους δὲ Νυκτοῦρον ἔφη καλεῖν, εἰς ταῦρον παραγένῃται δι' ἐτῶν τριάκοντα παρασκευασαμένους ἐν χρόνῳ πολλῷ τὰ περὶ τὴν θυσίαν καὶ τὸν ἄ¹⁷³ ... ἐκπέμπειν κλήρῳ λαχόντας πέλαγος τοσοῦτον εἰρεσίᾳ, καὶ χρόνον ἐπὶ ξένης βιοτεύειν πολὺν ἐμβάλλομεν. οὐς ἀναχθέντας, οὐ χρῆ¹⁷⁴ τύχαις, ὡς εἰκὸς, ἄλλους ἄλλαις, τοὺς δὲ διασωθέντας ἐκ τῆς θαλάττης, πρῶτον μὲν ἐπὶ τὰς προκειμένας νήσους, οἰκουμένας δὲ ὑφ' Ἑλλήνων κατέχειν, καὶ τὸν ἥλιον ὀρᾶν κρυπτόμενον ὥρας μιᾶς ἔλαττον ἐφ' ἡμέρας τριάκοντα · καὶ νύκτα τοῦτο εἶναι, σκότος ἔχουσαν ἐλαφρὸν καὶ λυκαυγὲς ἀπὸ δυσμῶν περιπόμενον.¹⁷⁵ ἐκεῖ δὲ διατρίψαντας ἡμέρας ἐνενήκοντα, καὶ μετὰ τιμῆς καὶ φιλοφροσύνης ἱεροῦς νομιζομένους καὶ προσαγορευομένους, ὑπὸ πνευμάτων ἤδη περαιουῖσθαι · μὴδ' ἄλλους τινὰς ἐνοικεῖν, ἢ σφᾶς τ' αὐτοὺς, καὶ

¹⁷¹Pro νῦν dant ἐμὸν Turn. et Vulc.

¹⁷²κινεῖσθαι Ald.

¹⁷³καὶ τὸν ἄ *] Forte ἀπόπλουν. Xylander.

¹⁷⁴Pro οὐ χρῆ leg. χρῆθαι. Xylander.

¹⁷⁵Pro περιπόμενον leg. περισσάμενον. [Sic est nempe in edit. Francf. quod sine dubio sphalma est typographicum. Quid enim verbi est περισσάμενον? Aequè nempe corruptum hoc est atque περιπόμενον.] Caeterum in libello de oraculorum defectu harum quoque insularum et non dissimilis fabulae breviorē fecit Plutarchus mentionem. Xylander.

τοὺς πρὸ αὐτῶν ἀποπεμφθέντας · ἐξεῖναι μὲν γὰρ ἀποπλεῖν οἴκαδε τοὺς τῷ θεῷ τρισκαίδεκα ἔτη, ἢ τριάκοντα,¹⁷⁶ συλλατρεύσαντας, αἰρεῖσθαι δὲ τοὺς πλείστους ἐπεικῶς αὐτόθι κατοικεῖν, τοὺς μὲν ὑπὸ συνηθείας, τοὺς δὲ, ὅτι πόνου¹⁷⁷ δίχα καὶ πραγμάτων ἄφθονα πάρεστι πάντα πρὸς θυσίαις καὶ χορηγίαις, οἷ¹⁷⁸ περὶ λόγους τινὰς αἰεὶ καὶ φιλοσοφίαν διατρίβουσι. θαυμαστὸν γὰρ εἶναι, τῆς τε νήσου τὴν φύσιν, καὶ τὴν πρᾶ ὄτητα τοῦ περιέχοντος ἄερος, ἐνίοις δὲ καὶ τὸ θεῖον ἐμποδῶν γίνεσθαι διανοηθεῖσιν ἀποπλεῖν, ὥσπερ συνήθεσι καὶ φίλοις ἐπιδεικνύμενον, οὐκ ὄναρ μόνον, οὐδὲ διὰ συμβόλων, ἀλλὰ καὶ φανερώς, ἐντυγχάνειν πολλοὺς ὄψεσι δαιμόνων καὶ φωναῖς. αὐτὸν μὲν γὰρ τὸν Κρόνον ἐν ἄντρῳ βαθεῖ περιέχεσθαι ἐπὶ πέτρας χρυσοειδοῦς καθεύδοντα. τὸν γὰρ ὕπνον αὐτῷ μεμηχανῆσθαι δεσμὸν ὑπὸ τοῦ Διός. ὄρνιθας δὲ τῆς πέτρας κατὰ κορυφὴν, οὓς πετομένους ἀμβροσίαν ἐπιφέρειν αὐτῷ, καὶ τὴν νήσον εὐωδία κατέχεσθαι πᾶσαν, ὥσπερ ἐκ πηγῆς σκιδναμένη τῆς πέτρας · τοὺς δὲ δαίμονας ἐκείνους περιέπειν καὶ θεραπεύειν τὸν Κρόνον, ἐταίρους αὐτῷ γενομένους, ὅτε δὴ θεῶν καὶ ἀνθρώπων ἐβασίλευσε, καὶ πολλὰ μὲν ἀφ' ἑαυτῶν, μαντικούς ὄντας, προλέγειν, τὰ δὲ μέγιστα καὶ περὶ τῶν μεγίστων, ὡς ὀνειράτα τοῦ Κρόνου, κατιόντας ἐξαγγέλλειν. ὅσα γὰρ ὁ Ζεὺς προσδιανοεῖται, ταῦτ' ὀνειροπολεῖν τὸν Κρόνον. εἶνα δ' ἀνάστασιν τὰ τιτανικὰ πάθη καὶ κινήματα τῆς ψυχῆς ἐν αὐτῷ. παντάπασιν ὁ ὕπνος ... καὶ γένηται τὸ βασιλικὸν καὶ θεῖον αὐτὸ καθ' ἑαυτὸ καθαρὸν καὶ ἀκήρατον. ἐνταῦθα δὴ κοιμισθεῖς, ὡς ἔλεγεν ὁ ξένος, καὶ θεραπεύων τὸν θεὸν ἐπὶ σχολῇς, ἀστρολογίας μὲν ἐφ' ὅσον¹⁷⁹ γεωμετρήσαντι πορρώτάτω προελθεῖν δυνατόν ἐστιν, ἐμπειρίαν ἔσχε, φιλοσοφίας δὲ τῆς ἄλλης τῷ φυσικῷ χρώμενος, ἐπιθυμίαν δὲ τινα καὶ πόθον ἔχων γενέσθαι τῆς μεγάλης νήσου θεατῆς. οὕτω γὰρ, ὡς ἔοικε, τὴν παρ' ἡμῖν οἰκουμένην ὀνομάζουσιν. ἐπεὶ δὲ τὰ τριάκοντα ἔτη διήλθεν, ἀφικομένων τῶν διαδόχων οἴκοθεν, ἀσπασάμενος¹⁸⁰ τοὺς φίλους ἐξέπλευσε, τὰ μὲν ἄλλα κατεσκευασμένος εὐσταθῶς, ἐφόδιον δὲ συχνὸν χρυσοῖς ἐκπώμασι κομίζων. ἃ μὲν οὖν ἔπαθε, καὶ ὅσους ἀνθρώπους διήλθεν, ἱεροῖς τε γράμμασιν ἐντυγχάνων, ἐν τελεταῖς πάσαις τελούμενος, οὐ μιᾶς ἡμέρας ἔργον ἐστὶ διελθεῖν, ὡς ἐκείνος ἡμῖν ἀπήγγελλεν, εὖ μάλα καὶ καθ' ἕκαστον ἀπομνημονεύων. ὅσα δ' οἰκεῖα τῆς ἐνεστώσης διατριβῆς ἐστίν, ἀκούσατε. πλείστον γὰρ ἐν Καρχηδόνι χρόνον διέτριψεν, ἅτε δὴ παρ' ἡμῖν μεγάλας ἔχοντος καὶ τιμᾶς, ὅτε ἢ προτέρα πόλις ἀπώλλυτο, διφθέρας ἱερὰς ὑπεκκομισθεῖσας κρύφα καὶ διαλαθούσας πολὺν χρόνον ἐν γῇ κειμένας ἐξευρών. τῶν τοῦ φαινομένων θεῶν ἔφη χρῆναι, καὶ μοι παρεκελεύετο τιμᾶν διαφερόντως τὴν σελήνην, ὡς τοῦ βίου κυριωτάτην οὔσαν. ... ἐχομένην. θαυμάζοντος δὲ μου ταῦτα, καὶ δεομένου σαφέστερον ἀκοῦσαι · Πολλὰ, (εἶπεν) ὦ Σύλλα, περὶ θεῶν, οὐ πάντα δὲ καλῶς λέγεται παρ' Ἑλλησιν. οἷον εὐθύς, ὀρθῶς Δῆμητραν καὶ Κόρην ὀνομάζοντες, οὐκ ὀρθῶς ὁμοῦ καὶ περὶ τὸν αὐτὸν ἀμφοτέρας εἶναι τόπον νομίζουσιν. ἢ μὲν γὰρ ἐν γῇ καὶ κυρία τῶν περὶ γῆν ἐστίν, ἢ δ' ἐν σελήνῃ καὶ παρὰ τῶν ἐν τῇ σελήνῃ Κόρη τε καὶ Περσεφόνη κέκληται · τὸ μὲν, ὡς φωσφόρος οὔσα · Κόρη δὲ, ὅτι καὶ τοῦ δμματος, ἐν ᾧ τὸ εἶδωλον ἀντιλάμπει τοῦ βλέποντος, ὥσπερ τὸ ἡλίου φέγγος ἐνοραῖται τῇ σελήνῃ, κόρην προσαγορεύομεν. τοῖς τε περὶ τὴν πλάνην καὶ τὴν ζήτησιν αὐτῶν λεγομένοις ἐνεστί¹⁸¹ ... τὸ

¹⁷⁶ τρισκαίδεκα ἔτη, ἢ τριάκοντα] Pro his quatuor verbis Ald. et Bas. dant unum, τρισκαιδεκάτω.

¹⁷⁷ Pro πόνου dat πολλοῦ Ald. πολέμου Turn. ποταμοῦ Vulc.

¹⁷⁸ Pro οἷ Turn. exhibet ἦ.

¹⁷⁹ Hic notam defectus Xylander in suo libro ut habuerit, necesse est; ita enim annotat: Ubi ante γεωμετρήσαντι est stella, nihil credo deesse, saltem quod ad sensum attinet. Forte οἷα δὲ, aut ἅτε, exciderat. Sed et pro multis aliis poteramus verba supplere, quibus sensus integri fierent: nisi Plutarchum nos non esse cogitasset.

¹⁸⁰ ἀσπασάμενος vitiose Ald.

¹⁸¹ Pro ἐνεστί * τὸ lego ἐνεστί τι. Xylander.

ἀληθές. ἀλλήλων γὰρ ἐφίενται χωρὶς οὔσαι, καὶ συμπλέκονται περὶ τὴν σκιὰν πολλάκις. τὸ δὲ νῦν μὲν ἐν οὐρανῷ καὶ φωτὶ, νῦν δ' ἐν σκοτῷ καὶ νυκτὶ γενέσθαι περὶ τὴν Κόρην, ψεῦδος μὲν οὐκ ἔστιν· ὁ δὲ χρόνος¹⁸² τῷ ἀριθμῷ πλάνην παρέσχηκεν. οὐ γὰρ ἔξ μηνας, ἀλλὰ παρ' ἔξ μηνας, ὁρῶμεν αὐτὴν ὑπὸ τῆς γῆς, ὥσπερ ὑπὸ τῆς μητρὸς, τῇ σκιᾷ λαμβανομένην, ὀλιγάκις δὲ τοῦτο διὰ πέντε μηνῶν σπαροῦσαν· ἐπεὶ¹⁸³ τὸν γε ἄδην ἀπολιπεῖν ἀδύνατόν ἐστιν αὐτὴν, τοῦ ἄδου περοῦσαν,¹⁸⁴ ὥσπερ καὶ Ὅμηρος ἐπικρυψάμενος, οὐ φαύλως τοῦτο εἶπεν·

Ἄλλ' ἐς ἡλύσιον πεδίον καὶ πείρατα γαίης. ὅπου γὰρ ἡ σκιά ἐπινεμομένη παύεται, τοῦτο τέρμα τῆς γῆς ἔθετο καὶ πέρας. εἰς δὲ τοῦτο φαῦλος μὲν οὐδεὶς, οὐδ' ἀκάθαρτος, ἄνεισιν, οἱ δὲ χρηστοὶ μετὰ τὴν τελευτὴν κομισθέντες αὐτόθι, ῥᾶστον μὲν οὕτω βίον, οὐ μὴν μακάριον, οὐδὲ θεῖον, ἔχοντες, ἄχρι τοῦ δευτέρου θανάτου διατελοῦσι. τίς δὲ οὗτός ἐστιν· (ὦ Σύλλα) μὴ περὶ τούτων ἔρη. μέλλω γὰρ αὐτὸς διηγείσθαι. τὸν ἄνθρωπον οἱ πολλοὶ σύνθετον μὲν ὀρθῶς, ἐκ δυοῖν δὲ μόνον σύνθετον οὐκ ὀρθῶς ἡγοῦνται. μόριον γὰρ εἶναι πως ψυχῆς οἶονται τὸν νοῦν. νοῦς γὰρ ψυχῆς, ὅσω ψυχῇ σώματος, ἁμεινόν ἐστι καὶ θεϊότερον. ποιεῖ δὲ ἡ μὲν ψυχῆς σύνδοτος λόγον τῶν τὸ μὲν ἡδονῆς ἀρχὴ καὶ πόνου, τὸ δ' ἀρετῆς καὶ κακίας. τριῶν δὲ τούτων συμπαγόντων, τὸ μὲν σῶμα ἡ γῆ, τὴν δὲ ψυχὴν ἡ σελήνη, τὸν δὲ νοῦν ὁ ἥλιος παρέσχευεν εἰς τὴν γένεσιν. ... ὥσπερ οὖν τῇ σελήνῃ τὸ φέγγος. ὃν δ' ἀποθνήσκομεν θάνατον, ὁ μὲν ἐκ τριῶν δύο ποιεῖ τὸν ἄνθρωπον, ὁ δὲ ἐν ἐκ δυοῖν. καὶ ὁ μὲν ἐστὶν ἐν τῇ τῆς Δήμητρος. ... ἐν αὐτῇ τελεῖν. καὶ τοὺς νεκροὺς Ἀθηναῖοι Δημητρεῖους ὠνόμαζον. τὸ παλαιὸν δ' ἐν τῇ σελήνῃ τῆς Περσεφόνης καὶ σύννοκός ἐστι, τῆς μὲν χθόνιος ὁ Ἑρμῆς, τῆς δ' οὐράνιος. λύει δ' αὐτὴ μὲν ταχὺ καὶ μετὰ βίας τὴν ψυχὴν ἀπὸ τοῦ σώματος, ἡ δὲ Περσεφὼν πρῶως καὶ χρόνῳ πολλῷ τὸν νοῦν ἀπὸ τῆς ψυχῆς. καὶ διὰ τοῦτο μονογενὴς κέκληται. μόνον γὰρ γίνεται τὸ βέλτιον τοῦ ἀνθρώπου διακρινόμενον ὑπ' αὐτῆς. συντυγχάνει δὲ οὕτως κατὰ φύσιν ἐκότερον, πᾶσαν ψυχὴν, ἄνουν τε καὶ σὺν νῷ σώματος ἐκπεσοῦσαν, εἰμαρμένον ἐστὶ τῷ μεταξὺ γῆς καὶ σελήνης χωρίῳ πλανηθῆναι χρόνον οὐκ ἴσον. ἀλλ' αἱ μὲν ἄδικοι καὶ ἀκόλαστοι δίκας τῶν ἀδικημάτων τίνουσι· τὰς δ' ἐπιεικεῖς, ὅσον ἀφαγνεῦσαι καὶ ἀποπνεῦσαι ἀπὸ τοῦ σώματος, ὥσπερ αἰτίου πονηροῦ, μiasμοῦς, ἐν τῷ πρᾶ στάτῳ τοῦ ἄερος, ὃν λειμῶνας ἄδου καλοῦσι, δεῖ γίνεσθαι χρόνον τινὰ τεταγμένον. εἴτα οἷον ἐξ ἀποδημίας ἀνακομιζόμεναι φυγαδικῆς εἰς πατρίδα γεύονται χαρᾶς, οἷαν οἱ τελοῦμενοι μάλιστα θορύβῳ καὶ πτοήσει συγκεκραμένη μετ' ἐλπίδος ἰδίας ἔχουσι. πολλὰς γὰρ ἐξωθεῖ καὶ ἀποκυματίζει γλιχομένας ἤδη τῆς σελήνης. ἐνίας δὲ καὶ τῶν ἐκεῖ περὶ κάτω τρεπομένας, οἷον εἰς βυθὸν αὐθις ὁρῶσι καταγινομένας. αἱ δ' ἄνω γενόμεναι, καὶ βεβαίως ἰδρύθησαν, πρῶτον μὲν, ὥσπερ οἱ νικηφόροι περιστάσιν ἀναδούμενοι στεφάνοις πτερῶν εὐσταθείας λεγομένας, ὅτι τῆς ψυχῆς τὸ ἄλογον καὶ τὸ παθητικόν, εὐήνιον ἐπιεικῶς τῷ λόγῳ καὶ κεκοσμημένον ἐν τῷ βίῳ παρέσχοντο. δεύτερον,¹⁸⁵ ἀκτίνι τὴν ὄψιν ἐοικέναι, περὶ δὲ τὴν ψυχὴν ἄνω κουφίζομένην, ὥσπερ ἐνταῦθα τὸ περὶ τὴν σελήνην αἰθέρι, καὶ τόνον ἀφ' αὐτοῦ καὶ δύναμιν, οἷον τὰ στομούμενα βαφὴν ἴσχουσι. τὸ γὰρ ἀραιὸν ἔτι καὶ διακεχυμένον ῥώννυται, καὶ γίνεται σταθερὸν καὶ διαυγές, ὥστε ὑπὸ τῆς τυχούσης ἀναθυμιάσεως τρέφεσθαι. καὶ καλῶς Ἡράκλειτος εἶπεν, ὅτι αἱ ψυχαὶ ὁσμῶνται καθ' ἄδην· ἐφορῶσι δὲ πρῶτον μὲν αὐτῆς σελήνης τὸ μέγεθος, καὶ τὸ

¹⁸²Pro ὁ δὲ χρόνος ex Ald. et Bas. in edit. Francf. citatur οὐδὲ χρόνου: verum Xylander vertit, ac si legisset οὐδὲ χρόνος: et fortasse etiam ita dederunt Ald. et Bas. admodum enim suspecta est edit. Francf. fides, cum menda typographica haud pauca in ea reperiantur.

¹⁸³Pro ἐπεὶ dant ei Turn. et Vulc. Sed ἐπὶ vitiose Ald. et Bas.

¹⁸⁴Pro περοῦσαν dant περ οὔσαν Ald. et Bas. πέρας οὔσαι (uti enotatum est in edit. Francf. sed videtur dedisse πέρας οὔσαν) Turn.

¹⁸⁵Post δεύτερον inserunt δὲ Turn. et Vulc.

κάλλος, καὶ τὴν φύσιν, οὐχ ἀπλήν, οὐδ' ἄμικτον, ἀλλ' οἷον ἄστρου σύγκραμα καὶ γῆς οὖσαν. ὥς γὰρ ἡ γῆ πνεύματι μεμιγμένη καὶ ὑγρῷ μαλακῇ γέγονε, καὶ τὸ αἷμα τῇ σαρκὶ παρέχει τὴν αἴσθησιν ἐγκεκραμένον· οὕτω τῷ αἰθέρι λέγουσι τὴν σελήνην¹⁸⁶ ἀνακεκραμένην διὰ βάθους, αἷμα μὲν ἔμψυχον εἶναι καὶ γόνιμον, αἷμα δ' ἰσόρροπον ἔχειν τὴν πρὸς τὸ βαρὺ συμμετρίαν τῆς κουφότητος. καὶ γὰρ αὐτὸν οὕτω τὸν κόσμον ἐκ τῶν ἄνω καὶ τῶν κάτω φύσει φερομένων συννηρμοσμένον, ἀπηλλάχθαι παντάπασιν τῆς κατὰ τόπον κινήσεως. ταῦτα δὲ καὶ Ξενοκράτης ἔοικεν ἐννοῆσαι θεῖω τινὶ λογισμῷ, τὴν ἀρχὴν λαβὼν παρὰ Πλάτωνος. Πλάτων γὰρ ἐστὶν ὁ καὶ τῶν ἀστέρων ἕκαστον ἐκ γῆς καὶ πυρὸς συννηρμόσθαι διὰ τῶν μεταξὺ φύσεων ἀναλογία δοθεῖσιν ἀποφηνάμενος. οὐδὲν¹⁸⁷ γὰρ εἰς αἴσθησιν ἐξικνεῖσθαι, ὃ μὴ τι γῆς ἐμμέμικται καὶ φωτός. ὁ δὲ Ξενοκράτης τὰ μὲν ἄστρα καὶ τὸν ἥλιον ἐκ πυρός φησι καὶ τοῦ πρώτου πυκνοῦ συγκεῖσθαι, τὴν δὲ σελήνην ἐκ τοῦ δευτέρου πυκνοῦ καὶ τοῦ ἰδίου ἀέρος, τὴν δὲ γῆν ἐξ ὕδατος καὶ πυρὸς καὶ τοῦ τρίτου τῶν πυκνῶν. ὅλως δὲ μήτε τὸ πυκνὸν αὐτὸ καθ' αὐτὸ, μήτε τὸ μακρὸν εἶναι ψυχῆς δεκτικόν. καὶ ταῦτα μὲν περὶ οὐσίας σελήνης. εὖρος δὲ καὶ μέγεθος, οὐχ ὅσον οἱ γεωμέτραι λέγουσιν, ἀλλὰ μείζον πολλῷ¹⁸⁸ ἐστί. καταμετρεῖ δὲ τὴν σκιὰν τῆς γῆς ὀλιγάκις τοῖς ἑαυτοῦ μεγέθεσιν, οὐχ ὑπὸ σμικρότητος, ἀλλὰ θερμοτάτην¹⁸⁹ ἐπάγει τὴν κίνησιν, ὅπως ταχὺ διαπερᾶ τὸν σκοτώδη τόπον ὑπεκφέρουσα τὰς¹⁹⁰ τῶν ἀγαθῶν ψυχὰς σπευδούσας καὶ βρώσας οὐκ ἔτι γὰρ ἐξακούουσιν ἐν τῇ σκιά γενόμεναι τῆς περὶ τὸν οὐρανὸν ἀρμονίας. αἷμα δὲ καὶ κάτωθεν αἱ τῶν κολαζομένων ψυχῶν τῇ σκιά διὰ τῆς σκιάς ὀδυρόμεναι, ἀλαλάζουσι δι-αφερόντως.¹⁹¹ διὸ καὶ κροτεῖν ἐν ταῖς ἐκλείψεισιν εἰώθασιν οἱ πλείστοι χαλκῶματα, καὶ ψόφον ποιεῖν καὶ πάταγον ἐπὶ τὰς ψυχὰς. ἐκφοβεῖ δ' αὐτάς καὶ τὸ καλούμενον πρόσωπον, ὅταν ἐγγὺς γένωνται, βλοσυρὸν τι καὶ φρικῶδες ὁρώμενον. ἐστὶ δ' οὐ τοιοῦτον, ἀλλ' ὥσπερ ἡ παρ' ἡμῖν ἔχει γῆ κόλπους βαθεῖς καὶ μεγάλους, ἕνα μὲν ἐνταῦθα διὰ στηλῶν Ἡρακλείων ἀναχεόμενον εἶσω πρὸς ἡμᾶς, ἕξω δὲ τὸν Κάσπιον καὶ τοὺς περὶ τὴν ἐρυθρὰν θάλατταν, οὕτω βάθη ταῦτα τῆς σελήνης ἐστί καὶ κοιλώματα. καλοῦσι δ' αὐτῶν τὸ μὲν μέγιστον Ἑκάτης μυχόν, ὅπου καὶ δίκας διδῶσιν αἱ ψυχῶν, καὶ λαμβάνουσιν, ὧν ἂν ἤδη γεγενημένοι ἢ πάθωσιν, ἢ δράσωσι· τὰ δὲ δύο, μικρά.¹⁹² περαιοῦνται γὰρ αἱ ψυχῶν δι' αὐτῶν, νῦν μὲν εἰς τὰ πρὸς οὐρανὸν τῆς σελήνης, νῦν δὲ πάλιν εἰς τὰ πρὸς γῆν. ὀνομάζεσθαι δὲ τὰ μὲν πρὸς οὐρανὸν τῆς σελήνης, Ἡλύσιον πεδίον· τὰ δ' ἐνταῦθα, Περσεφόνης οὐκ ἀντίχthonος.¹⁹³ οὐκ αἰεὶ δὲ διατρίβουσιν ἐπ' αὐτὴν οἱ δαίμονες, ἀλλὰ χρηστηρίων¹⁹⁴ δεῦρο κατίαςιν ἐπιμελησόμενοι. καὶ ταῖς ἀνωτάτω συμπάρεσι καὶ συνοργιάζουσι τῶν τελετῶν, κολασταὶ τε γίνονται καὶ φύλακες ἀδικημάτων, καὶ σωτήρες ἐν τε πολέμοις καὶ κατὰ θάλατταν ἐπιλάμπουσιν, ὅτι δ' ἂν μὴ καλῶς περὶ ταῦτα πράξωσιν, ἀλλὰ ὑπ' ὀργῆς,¹⁹⁵ ἢ πρὸς ἄδικον χάριν, ἢ φθόνῳ, δίκην τίνουσιν. ὠθοῦνται γὰρ αὖθις ἐπὶ γῆν συρῆρηνύμενοι σώμασιν ἀνθρωπίνους. ἐκ δὲ τῶν βελτιόνων ἐκείνων οἱ τε περὶ τὸν Κρόνον ὄν-τες ἔφασαν αὐτοὺς εἶναι, καὶ πρότερον ἐν τῇ Κρήτῃ τοὺς Ἰδαίους δακτύλους, ἐν τε Φρυγίᾳ τοὺς Κορύβαντας γενέσθαι, καὶ τοὺς περὶ Βοιωτίαν ἐν Λεβαδείᾳ Τροφωνιάδας, καὶ μυρίους

¹⁸⁶ Pro τὴν σελήνην Turn. habet τὴν γῆν.

¹⁸⁷ ἐδένα Ald. et Bas.

¹⁸⁸ Pro πολλῷ dant πολλάκις Ald. et Bas.

¹⁸⁹ ἀναθερμότητα (sic, si recte enotatum est) Ald. ἀλλὰ θερμότητα Bas. ἀλλὰ θερμότητος Turn. et Vulc.

¹⁹⁰ τὰς abest ab Ald. uti etiam paulo post sequens ψυχὰς, a Bas. vero absunt haec verba, τὰς τῶν ἀγαθῶν.

¹⁹¹ προσφερόντως Ald. προσφέρονται Bas. διαφέροντας Vulcob.

¹⁹² τὰς δὲ δύο μακρὰς Ald. et Bas.

¹⁹³ Περσεφόνης οὐκ ἀντίχthonος vide quid sit. Xylander.

¹⁹⁴ χρηστηρίῳ Ald.

¹⁹⁵ Pro ὑπ' ὀργῆς Ald. et Bas. dant ὑπὲρ γῆς, unde Xylander annotat: ὑπὲρ γῆς] ὕβριν sententia requirit.

ἄλλους πολλαχόθι τῆς οἰκουμένης, ὧν ἱερὰ καὶ τιμαὶ καὶ προσηγορίαι διαμένουσιν. αἱ δὲ δυνάμεις ἐνίων ἀπολείπουσιν,¹⁹⁶ εἰς ἕτερον τόπον τῆς ἀρίστης ἐξαλλαγῆς τυγχανόντων. τυγχάνουσι δὲ οἱ μὲν πρότερον, οἱ δὲ ὕστερον, ὅταν ὁ νοῦς ἀποκριθῇ τῆς ψυχῆς. ἀποκρίνεται δ' ἔρωτι τῆς περὶ τὸν ἥλιον εἰκόνας, δι' ἧς ἐπιλάμπει τὸ ἐφετὸν καὶ καλὸν καὶ θεῖον καὶ μακάριον, οὗ πᾶσα φύσις, ἄλλη δ' ἄλλως, ὀρέγεται. καὶ γὰρ αὐτὴν τὴν σελήνην ἔρωτι τοῦ ἡλίου περιπολεῖν αἰεὶ καὶ συγγίνεσθαι, ὀρεγομένην ἀπ' αὐτοῦ τὸ γονιμώτατον. λείπεται δὲ ἡ τῆς ψυχῆς φύσις ἐπὶ τὴν σελήνην, ὅσον ἔχνη τινὰ βίου καὶ ὀνειράτα διαφυλάττουσα. καὶ περὶ ταύτης ὁρθῶς ἡγοῦ λελέχθαι τό·

Ψυχὴ δ' ἡϋτ' ὄνειρος ἀποπταμένη πεπότηται.

οὐδὲ γὰρ εὐθύς, οὐδὲ τοῦ σώματος ἀπαλλαγείσα, τοῦτο πέπονθεν, ἀλλὰ ὕστερον, ὅταν ἔρμος καὶ μόνη τοῦ νοῦ ἀπαλλαττομένη γένηται. καὶ Ὅμηρος ὧν εἶπε πάντων μάλιστα δὴ κατὰ θεὸν εἰπεῖν ἔοικε περὶ τῶν καθόλου·

Τὸν δὲ μετ' εἰσενόησα βίην Ἡρακλεΐην,
Εἶδωλον. αὐτὸς δὲ μετ' ἀθανάτοισι θεοῖσιν.

αὐτός τε γὰρ ἕκαστος ἡμῶν οὐ θυμός¹⁹⁷ ἐστίν, οὐδὲ φόβος, οὐδ' ἐπιθυμία, καθάπερ οὐδὲ σάρκες, οὐδὲ ὑγρότητες, ἀλλ' ὁ διανοούμεθα καὶ φρονούμεν, ἡ τε ψυχὴ τυπουμένη μὲν ὑπὸ τοῦ νοῦ, τυπούσα δὲ τὸ σῶμα καὶ περιπτύσσουσα¹⁹⁸ πανταχόθεν ἐκμάττεται τὸ εἶδος· ὥστε καὶ πολλὸν χρόνον χωρὶς ἐκατέρου γένηται, διατηροῦσα τὴν ὁμοιότητα καὶ τὸν τύπον, εἶδωλον ὁρθῶς ὀνομάζεται. τούτων δὲ ἡ σελήνη, καθάπερ εἴρηται, στοιχείον ἐστίν. ἀναλύονται γὰρ εἰς ταύτην, ὥσπερ εἰς τὴν γῆν, τὰ σώματα τῶν νεκρῶν· ταχὺ μὲν αἱ σώφρονες μετὰ σχολῆς ἀπράγμονα καὶ φιλόσοφον στέρξασαι βίον· ἀφεθεῖσαι γὰρ ὑπὸ τοῦ νοῦ, καὶ πρὸς οὐθὲν ἔτι χρώμεναι τοῖς πάθεσιν ἀπομαραινόνται· τῶν δὲ φιλοτίμων καὶ πρακτικῶν, ἐρωτικῶν τε περὶ σώματα, καὶ θυμοειδῶν, αἱ μὲν οἷον ἐν ὕπνῳ ταῖς τοῦ βίου μνημοσύναις ὀνειράσι χρώμεναι διαφέρονται, καθάπερ ἡ τοῦ Ἐνδυμίωνος· ἐπεὶ δ' αὐτάς τὸ ἄστατον καὶ τὸ ἀπαθές¹⁹⁹ ἐξίστησι, καὶ ἀφέλκει τῆς σελήνης πρὸς ἄλλην γένεσιν οὐκ ἔα... ἀλλ' ἀνακαλεῖται καὶ κατατέλλει. μικρὸν γὰρ οὐδὲν, οὐδὲ ἥσυχον, οὐδὲ ὁμολογούμενον ἔργον ἐστίν, ὅταν ἄνευ νοῦ τῷ παθητικῷ σώματος ἐπιλάβωνται. Τίτυοι δὲ καὶ Τυφῶνες, ὃ τε Δελφοὺς κατασχὼν καὶ συνταράξας τὸ χρηστήριον ὕβρει καὶ βίᾳ Τυφῶν, ἐξ ἐκείνων ἄρα τῶν ψυχῶν ἦσαν, ἔρημοι λόγῳ, ἡ Τύφῳ πλανηθέντι τῷ παθητικῷ χρησαμένων. χρόνῳ δὲ κακείνας δεξαμένη²⁰⁰ εἰς αὐτὴν ἡ σελήνη κατεκόσμησεν, εἶτα τὸν νοῦν αὖθις ἐπισπείροντος τοῦ ἡλίου τῷ ζωτικῷ δεχομένη, νέας ποιεῖ ψυχάς. ἡ δὲ γῆ τρίτον σῶμα παρέσχεν. οὐδὲν γὰρ αὕτη δίδωσι μετὰ θάνατον, ὅσα λαμβάνει πρὸς

¹⁹⁶ ἀπολείπουσιν abest ab Ald. et Bas.

¹⁹⁷ Pro οὐ θυμός ἐστιν dant εὐθυμός ἐστιν Ald. et Bas.

¹⁹⁸ Pro περιπτύσσουσα Ald. et Bas. habent lectionem monstrosam, περὶ πτύπου, unde Xylander annotat: περὶ πτύπου] Forte περιπτύσσουσα, et τύπον pro τόπον. [τόπον ergo vers. 7. pro τύπον in suo libro Xylander habuit.]

¹⁹⁹ τὸ εὐπαθές Ald. et Bas.

²⁰⁰ κατέδειξεν Bas. idemque videtur voluisse cod. Ald. qui dat corrupte κατέδειξεν: sed κατέδειξεν dant Turn. Vulc. et Bong. nisi potius hae variae lectiones ad verbum finitum κατεκόσμησεν pertinent: durum enim atque inconcinnum esset, duo verba finita sine copula coniungere: accuratius itaque in ed. Fr. debebat indicari, quo hae lectiones pertinerent.

γένεσιν. ἥλιος δὲ λαμβάνει μὲν οὐδὲν, ἀπολαμβάνει δὲ τὸν νοῦν διδούς· σελήνη δὲ καὶ λαμβάνει καὶ δίδωσι καὶ συντίθησι, καὶ διαιρεῖ καὶ κατὰ ἄλλην καὶ ἄλλην δύναμιν, ὣν Εἰλείθυια μὲν, ἢ συντίθησιν, Ἄρτεμις δὲ, ἢ διαιρεῖ, καλεῖται. καὶ τριῶν Μοιρῶν, ἢ μὲν Ἄτροπος περὶ τὸν ἥλιον ἰδρυμένη, τὴν ἀρχὴν ἐνδίδωσι τῆς γενέσεως· ἢ δὲ Κλωθῶ, περὶ τὴν σελήνην φερομένη, συνδεῖ καὶ μίγνυσιν. ἐσχάτη δὲ συνεφάπτεται περὶ γῆν, ἢ Λάχεσης, ἢ πλείστον τύχης μέτεστι. τὸ γὰρ ἄψυχον, ἄκυρον αὐτὸ καὶ παθητὸν ὑπὲρ ἄλλων. ὁ δὲ νοῦς, ἀπαθὴς καὶ αὐτοκράτωρ. μικτὸν δὲ καὶ μέσον ἢ ψυχῇ, καθάπερ ἢ σελήνῃ ἄνω καὶ κάτω σύμμιγμα καὶ μέγα κέρας²⁰¹ ὑπὸ τοῦ θεοῦ γέγονε, τοῦτον ἄρα πρὸς ἥλιον ἔχουσα τὸν λόγον, ὃν ἡ²⁰² γῆ ἔχει πρὸς σελήνην. Ταῦτ' (εἶπεν ὁ Σύλλας) ἐγὼ μὲν ἤκουσα τοῦ ξένου διεξιόντος· ἐκείνῳ δὲ οἱ τοῦ Κρόνου κατευνασται καὶ θεράποντες (ὡς ἔλεγεν αὐτός) ἐξήγγειλαν. ὑμῖν δὲ, ὦ Λαμπρία, χρῆσθαι τῷ λόγῳ πάρεστιν, ἢ βούλεσθε.

²⁰¹ μέγα κέρας Luna dicitur, κέραςμα videtur interpres legisse, *mixturam*: qui sensus loco congruit, et supra σύγκραμα appellabatur. *Xylander*.

²⁰² ἡ abest a Bas.